

Universiteit Utrecht

De verwelkoming van vluchtelingen in de gemeente Den Haag

Een onderzoek naar de verhouding tussen gemeentelijk beleid & de media

---

Masterthesis
Milou Bol
3977668

Geo-communicatie
Begeleider: Krisztina Varró
Faculteit Geowetenschappen

23-06-2017

VOORWOORD

Het bestaan van landen, regio's en plaatsen die worden afgebakend door onzichtbare grenzen is iets wat mij altijd heeft gefascineerd. Maar pas sinds kort is bij mij het besef gaan groeien hoe weinig ik als Europees burger in mijn mobiliteit wordt belemmerd, en hoe belemmerend die onzichtbare lijnen die wij door de ruimte trekken anderzijds kunnen zijn voor mensen met een andere geografische afkomst. Tegelijkertijd zijn plaatsen helemaal geen ruimtelijk afgebakende containers, gezien er zoveel is dat die grenzen overschrijdt. Het is vanuit deze fascinatie en de wil om hier vat op te krijgen dat ik mijn thesis wijdt aan een hiermee nauw verbonden vraagstuk: de huidige stroom van vluchtelingen naar Europa toe. Maar waar te beginnen met een thema dat zich over lokale, nationale en internationale grenzen uitstrekt?

Ik besloot te beginnen bij mijn eigen woonplaats: Den Haag. Niet alleen vanuit mijn eigen interesse, maar ook vanuit de vraag hoe Den Haag als 'Internationale Stad van Vrede en Recht' vorm geeft aan haar beleid omtrent het vluchtelingenvraagstuk. Bovendien was ik benieuwd naar het beeld dat de media schetst. Vanuit de master Geo-communicatie, maar ook vanuit mijn eigen ervaring in de tweeënehalf jaar dat ik in de Schilderswijk woonde, is het besef gegroeid hoe groot de invloed van de media kan zijn op de vorming van de publieke opinie.

Dit tezamen genomen mondde uit in mijn masterthesis die voor u ligt, waarmee ik hopelijk mijn studietijd aan de Universiteit Utrecht weet af te sluiten. Hoewel het schrijven van een thesis toch een proces is wat je op eigen houtje doorloopt, had ik dit niet kunnen voltooien zonder de vele en uitgebreide feedback momenten van mijn begeleider Krisztina Varró, waarvoor dank! Maar ook wil ik Friedolien de Fraiture, Sophie Schellens en Liselot van Zantvoort bedanken voor het vrijmaken van hun tijd en het delen van hun ervaringen in de interviews die ik met hun heb afgenomen. Zonder hun bijdrage had ik niet tot mijn onderzoeksresultaten kunnen komen.

Tot slot wens ik u, als lezer, veel leesplezier toe tijdens het lezen van mijn masterthesis.

Den Haag, 23 juni 2017.

ABSTRACT

The European refugee crisis is a spatial issue that has a big political tenor. Simultaneously, it is a subject that has been paid a lot of attention to by the media. This study investigates the image that is shaped of the Dutch city The Hague concerning the hospitality towards refugees. As 'the international city of peace and justice', The Hague seems to profile itself as a hospitable municipality by accommodating 700 refugees above the national based target. By investigating the relation between the media coverage and local policy making about the welcoming of refugees, this research points out the relevance of the interaction between the media, the political agenda and the public imagination.

In order to gain understanding of this complex process, various research methods have been used. First of all, a content analyses has been conducted of 74 articles from two local newspapers and of several policy notes from municipality The Hague. Also, two interviews were conducted. First, one of the project coordinators concerning refugee accommodation in municipality The Hague was interviewed. Second, an interview was conducted with 'Justice & Peace', a local actor that is committed to the protection of human rights and social, economic, and environmental justice. To express this mission Justice & Peace for example organizes various 'Welcome here' festivals in The Hague (and elsewhere in the Netherlands).

An important outcome of the research is that the image, concerning the accommodation of refugees in The Hague, that is shaped by the media differs substantially from the image that is shaped by the municipality itself. The media coverage is rather negative, focusing on local resistance from the residents of The Hague. In contrast, the municipality itself seems to focus upon local initiative and a welcoming attitude towards refugees. However, the 'politics of place' encompass contradictory perspectives towards hospitality, local identity and the imaginative geography.

SAMENVATTING

De Europese vluchtelingencrisis is een ruimtelijk vraagstuk waar een grote politieke lading aan hangt. Evenzeer wordt er door de media veel aandacht aan dit onderwerp besteed. Dit onderzoek focust zich op beeld dat van de gemeente Den Haag wordt geschetst met betrekking tot de gastvrijheid jegens vluchtelingen. Als 'internationale stad van vrede en recht' lijkt Den Haag zichzelf als een gastvrije gemeente te profileren door 700 statushouders bovenop de wettelijke taakstelling te huisvesten. Door de verhouding tussen de mediaberichtgeving en lokale besluitvorming over de verwelcoming van vluchtelingen te onderzoeken, bekrachtigt deze studie de relevantie van de interactie tussen de media, de politieke agenda en de publieke verbeelding.

Er zijn verschillende onderzoeksmethoden toegepast om inzicht in dit complexe proces te verkrijgen. Allereerst is er een inhoudsanalyse uitgevoerd van 74 artikelen van twee lokale mediaomroepen en van verschillende beleidsstukken van de gemeente Den Haag. Daarnaast zijn er ter triangulatie en verdieping twee interviews afgenomen. Zo is er is een interview afgenomen met de project coördinator van het sociaal domein van de gemeente Den Haag betreffende de huisvesting van statushouders. Ook is er een interview afgenomen met 'Justice & Peace', een lokale actor die zich inzet voor de bescherming van menselijke rechten. Om deze missie uit te dragen organiseert Justice & Peace bijvoorbeeld verscheidene 'Welkom Hier' festivals in Den Haag (en elders in Nederland).

Een belangrijke uitkomst van de onderzoeksresultaten is echter dat het beeld, betreffende de opvang van vluchtelingen in Den Haag, dat door de media wordt geschetst substantieel verschilt van de boodschap die de gemeente zelf uitdraagt. De mediaberichtgeving is veelal negatief over de vervulling van de taakstelling en focust op conflict en weerstand van de Haagse bewoners. De gemeente focust daarentegen juist op lokaal initiatief en een verwelkomende houding ten opzichte van vluchtelingen. Tegelijkertijd omvatten de 'politics of place' tegenstrijdige perspectieven met betrekking tot gastvrijheid, lokale identiteit en de ruimtelijke verbeelding.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Abstract	4
Samenvatting	5
1. Inleiding	9
§ 1.1 Aanleiding	9
§ 1.2 Relevantie	10
§ 1.3 Empirische focus.....	10
§ 1.4 Probleemstelling.....	14
§ 1.5 Leeswijzer	14
2. Theoretisch overzicht	15
§ 2.1 Beeldvorming: achterliggende processen	15
§ 2.1.1 Een individueel geografisch bewustzijn	15
§ 2.1.2 Het zender-ontvanger model	16
§ 2.2 Mediarepresentaties	17
§ 2.2.1 Selectiviteit & Othering	17
§ 2.2.2 Leidende frames in de verbeelding van de vluchteling.....	18
§ 2.2.3 Public Imaginations	21
§ 2.3 Gastvrijheid	22
§ 2.3.1 Gastvrijheid: een politiek construct?	22
§ 2.3.2 De vanzelfsprekendheid van gastvrijheid: wie ‘verdient’ bescherming?.....	24
§ 2.4 Lokale identiteit & politiek	25
§ 2.4.1 Ruimtelijke identiteit in een herschalende wereld	25
§ 2.4.2 de ‘politics of place’	26
§ 2.5 Conceptueel model	28
3. Onderzoeksmethoden	30
§ 3.1 Een inzicht in de toegepaste methodiek in eerder onderzoek	30

§ 3.2 Verantwoording methoden	31
§ 3.2.1 Selectie krantenartikelen	33
§ 3.2.2 Selectie beleidsstukken gemeente.....	34
§ 3.2.3 Interviews.....	34
§ 3.3 Operationalisering	35
4. Resultaten	37
§ 4.1 Het beeld van Omroep West & De Haagse Courant	37
§ 4.1.1 Dominante thema's in de mediaberichtgeving.....	37
§ 4.1.2 Verschillen tussen Omroep West en de Haagse Courant	39
§ 4.1.3 Hoe schrijft de media?	41
Falen van de gemeentelijke taakstelling?	41
Verantwoordelijkheid.....	42
Huisvesting en distributie.....	44
Lokale identiteit: een conflicterende samenleving?	46
Gastvrijheid in de media.....	47
§4.1.4 Synthese	49
§ 4.2 Perspectief van de gemeente Den Haag	50
§ 4.2.1 Analyse beleidsstukken	50
Een ruimtelijk vraagstuk	52
Wie draagt verantwoordelijkheid?.....	53
Lokaal verzet verus lokaal initiatief	54
Consequenties: economie & integratie.....	56
Gastvrijheid.....	57
Het beeld van de vluchteling.....	58
§4.2.2 Interview met projectleider statushouders sociaal domein	60
De structuur van de gemeente.....	60
Verschillende houdingen	61

Geen AZC	62
Mediaberichtgeving en de publieke opinie.....	62
Cultuurverschillen.....	63
§4.2.3 Synthese	65
§4.3 Recht & vrede in ‘de stad van vrede & recht’	67
§4.3.1 Het werk van Justice & Peace	67
§4.3.2 Het betrekken van bewoners.....	69
§4.3.3 Verantwoordelijkheid op gemeentelijk niveau.....	70
§ 4.3.4 Synthese	72
5. Conclusie.....	73
§5.1 Conclusie & Discussie	73
Het beeld van de media versus het perspectief van de gemeente	73
De ‘politics of place’	74
Wisselwerking tussen de media agenda & publieke agenda.....	75
§5.2 Aanbevelingen	76
6. Reflectie.....	77
Literatuurlijst	79
Bijlagen.....	83
Bijlage 1: Analyseschema	84
Bijlage 2: lijst van geanalyseerde mediaberichten.....	86
Ad/ Haagse Courant	86
Omroep West.....	88
Bijlage 3: Topiclist interview gemeente Den Haag.....	91
Bijlage 4: Topiclist interview Justice & Peace.....	93
Bijlage 5: Transcript interview gemeente Den Haag.....	Externe bijlage
Bijlage 6: Transcript interview Justice & Peace.....	Externe bijlage

1. INLEIDING

§ 1.1 AANLEIDING

De Europese vluchtelingencrisis, het is een term waar inmiddels een aparte Wikipedia pagina voor bestaat. Maar ook is het een vraagstuk waar een grote politieke lading aan hangt. Want waar ligt de scheidingslijn tussen migrant en vluchteling? En hoe wordt er aan het concept vluchteling door verschillende actoren betekenis gegeven? Er bestaat niet één universele definitie van dit concept, hetgeen de politieke beïnvloeding ervan des te meer vergroot. Zoals Harvey (2005) stelt, produceert elke zender kennis vanuit een achterliggend doel. Kennis waar ieder individu vervolgens zijn of haar mening op baseert.

Een van deze zenders is de Commissie voor Vluchtelingen van de Verenigde Naties. Zij probeerde van de vluchtelingencrisis aan de hand van cijfers een overzicht te geven. De VN constateerde dat tussen 2014 en 2015 het aantal ontheemden wereldwijd met 16% is gestegen. In absolute cijfers gaat dit om 60 miljoen mensen, de grootste stijging die er tot nu toe ooit in een jaar is waargenomen (Khan et al., 2016, p. 173). De grootste stroom concentreert zich naar Europa. Enkel tussen januari 2015 en mei 2016 telde de VN al meer dan 1,2 miljoen mensen die de Middellandse Zee zijn overgestoken. Dit zijn mensen die hopen in Europa een betere toekomst op te kunnen bouwen, of politieke onrust, etnische discriminatie of religieuze vervolging ontvluchtten. Deze mensen zijn vooral afkomstig uit oorlogsgebieden in het Midden-Oosten en Afrika, zoals de landen Syrië, Afghanistan, Irak en Kosovo (Khan et al., 2016, p. 173; Wirth, 2016, p. 45).

Zowel op Europees als op landelijk niveau is er opvang voor de vluchtelingen georganiseerd, waarbij een verdeelsleutel bepaalt hoeveel vluchtelingen ieder (Europees) land kan opvangen (Rijksoverheid, 2016). De Rijksoverheid (2016) legt uit dat er hierbij rekening wordt gehouden met het aantal inwoners van een land, het nationaal inkomen, het aantal asielaanvragen en de nationale werkloosheid. Voor Nederland betekent dit dat in ongeveer 2 jaar 7.000 vluchtelingen zullen worden opgevangen (Rijksoverheid, 2016). Op wederom een lager schaalniveau maakt ook Nederland binnen haar gemeentes een verdeling voor de vluchtelingenopvang. De instroom van vluchtelingen moet hierbij volgens De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2015) “*schouder aan schouder*” worden aangepakt.

Maar hoe gastvrij profileren Nederlandse gemeentes zich met betrekking tot dit vraagstuk? Uit eerder onderzoek komt reeds naar voren de media een rol kan spelen in de politieke besluitvorming over vluchtelingenopvang. Zo kwam Nikunen (2016, p. 173) tot de conclusie dat de verbeelding van het probleem, zoals deze door de mediabeelden wordt ontvangen, van wezenlijke invloed kan zijn op de lokale ondernomen actie. Haar onderzoek bakende zich af tot de Mediterrane kust van Zuid-Italië. d'Haenens en De Lange (2001), die onderzoek deden naar de verbeelding van asielzoekers in Nederlandse regionale kranten, stellen ook dat er een wisselwerking bestaat tussen de berichtgeving van de media, de publieke agenda en de politieke agenda.

§ 1.2 RELEVANTIE

Het NRC (2015) spreekt van de grootste vluchtelingen crisis sinds de Tweede Wereldoorlog. Vanwege deze omvang en actualiteit is het vraagstuk maatschappelijk relevant. Daarnaast wordt er bijvoorbeeld door de EU een beroep wordt gedaan op globaal burgerschap. Zoals Massey (2004) aankaart brengt globalisering globale problemen met zich mee, waarbij er steeds meer vraag is naar een maatschappelijke verantwoordelijkheid. Wanneer een gevoel van nabijheid voor de situatie ontbreekt, is dit verantwoordelijkheidsgevoel echter laag. Hetzelfde geldt voor het verantwoordelijkheidsgevoel om het vluchtelingen vraagstuk op te lossen. De wijze waarop media het verantwoordelijkheidsgevoel met betrekking tot dit maatschappelijke probleem beïnvloedt, verklaart de maatschappelijke relevantie van dit onderzoek.

Media-uitingen kunnen de houding van Nederlandse inwoners met betrekking tot vluchtelingen/statushouders dus beïnvloeden. Harvey (2005) relateert dit aan wat hij noemt een 'individueel geografisch bewustzijn'. Hierin schuilt tevens een wetenschappelijke relevantie. Zo kan dit onderzoek meer inzicht geven in de processen die aan beeldvorming en het individueel geografisch bewustzijn ten grondslag liggen. Maar bovenal geeft het inzicht in de wijze waarop de media ruimtelijk beleid en gedrag kan beïnvloeden. Hier is in de Nederlandse context nog maar weinig onderzoek naar gedaan.

Zo is de wijze waarop de media zich verhoudt tot lokale besluitvorming een onderwerp dat nog is onderbelicht in de wetenschappelijke literatuur. In reeds uitgevoerd onderzoek ligt de focus veelal op een media-analyse over de verbeelding van vluchtelingen (d'Haenens en De Lange, 2001; Greussing en Boomgaarden, 2017), waarbij de impact van media-inhoud op de daadwerkelijke lokale houding en de politieke besluitvorming buiten beschouwing wordt gelaten. Niettemin kan de media op politiek vlak echter van grote invloed zijn. Nikunen (2016) onderzocht dit met betrekking tot de opvang van 300 vluchtelingen in 1997 in Zuid-Italië en concludeert dat de mediapubliciteit het zelfbeeld van de lokale bevolking op positieve wijze beïnvloedde. In de context van de huidige internationale vluchtelingen crisis is er echter vanuit dit perspectief nog weinig kennis vergaard.

§ 1.3 EMPIRISCHE FOCUS

Den Haag als 'internationale stad van vrede en recht' en als politiek centrum van Nederland, is een gemeente die zich bij uitstek als gastvrij profileert. Sinds 2012 mag de stad officieel deze wapenspreuk voeren. De titel werd aan door de Hoge Raad van Adel verleend vanwege de rol van Den Haag *"in het bereiken van een vreedzame en rechtvaardige wereld gedurende de afgelopen honderd jaar"* (Den Haag Vrede en Recht, 2017). In de stad werken ruim 19.500 mensen in zo'n 160 internationale organisaties aan thematiek rondom vrede en recht. Het Vredespaleis en de Internationale Zone worden hierbij als het kloppend hart beschouwd van Den Haag, *"dé plek waar conflicten worden voorkomen en vreedzaam opgelost. Gaststad voor internationale conferenties en ontmoetingsplek voor dialoog en debat"* (Den Haag Vrede en Recht,

Afbeelding 1.3.1: Logo van Den Haag. Bron: Gemeente Den Haag, 2017.

2017). In het kader van gastvrijheid is het daarom interessant om deze gemeente verder onder de loep te nemen.

In de media ontstond onlangs echter discussie over hoe gastvrij de gemeente eigenlijk is. Inge Vianen, fractievoorzitter van GroenLinks, stelt namelijk in een opinieartikel van de Volkskrant (2015A) dat Den Haag als internationale stad van vrede en recht “*zich zou moeten schamen*” om haar vluchtelingenbeleid, omdat er maar voor korte duur noodopvang is gerealiseerd. In een tweede artikel wordt er gereageerd dat Den Haag juist veel doet voor de vluchteling en haar beleid compenseert door het opnemen van 700 extra vluchtelingen (Volkskrant, 2015B). De gemeente lijkt zelf op haar site een gastvrij beeld uit te willen dragen (Gemeente Den Haag, 2016):

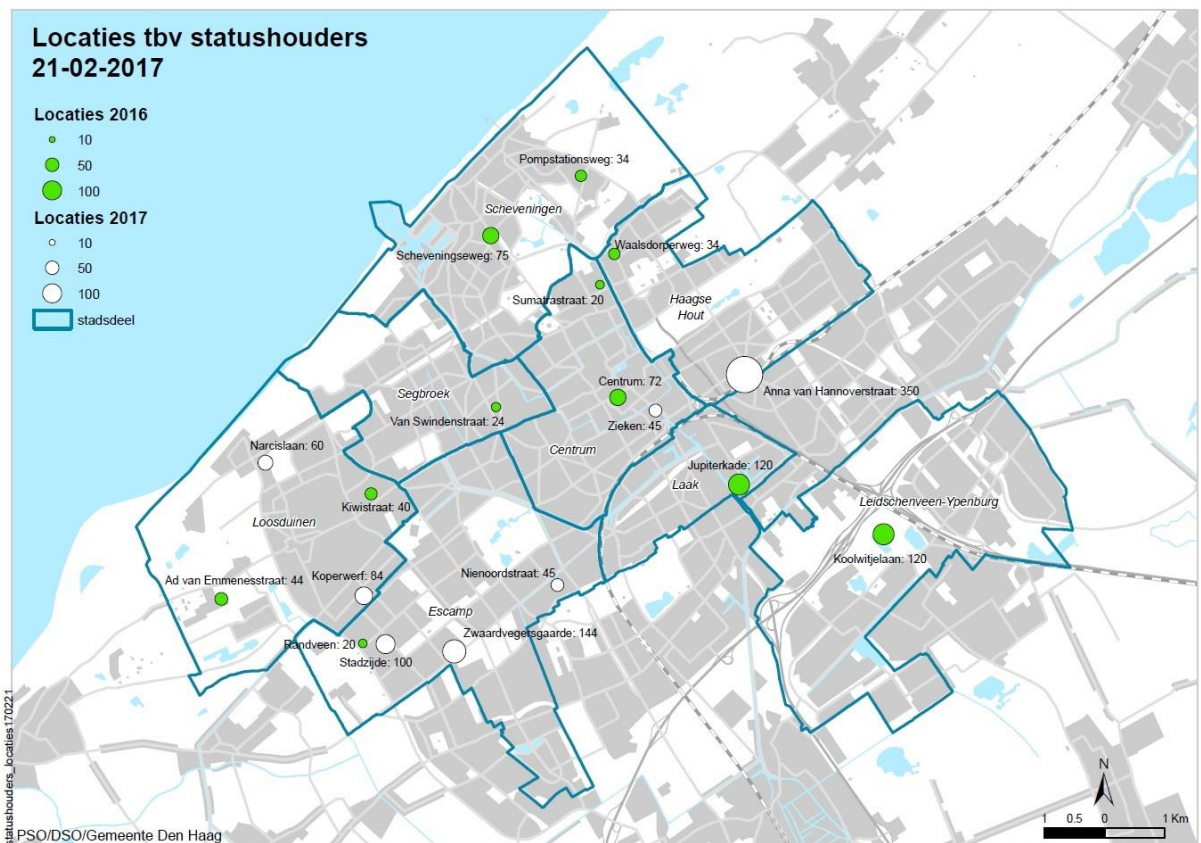
“De gemeente Den Haag levert als stad van vrede en recht graag haar bijdrage aan het oplossen van de vluchtelingenproblematiek. De gemeente heeft in 2016 van het Rijk de opdracht gekregen om 1466 vluchtelingen met een tijdelijke verblijfsvergunning te huisvesten. Voor deze mensen is of wordt nog dit jaar woonruimte gecreëerd. Daarnaast wil het college van burgemeester en wethouders 700 extra mensen een plek bieden.”

De gemeente spitst zich in haar beleid toe op de opvang van statushouders. Een statushouder is een vluchteling die een tijdelijke verblijfsvergunning heeft gekregen op grond van een asielaanvraag. Een verblijfsvergunning verleent de vluchteling het recht om de komende 5 jaar in Nederland blijven wonen. Het is de bedoeling dat een vluchteling in het bezit van een verblijfsvergunning zo spoedig mogelijk het asielzoekerscentrum verlaat om “*een normaal bestaan in de samenleving op te bouwen*”, aldus de gemeente Den Haag (2017). Over de periode 2016-2017 worden er op verschillende locaties in de gemeente statushouders huisgevestigd (Gemeente Den Haag, 2017, zie tabel 1.3.1). Hoe deze verdeling ruimtelijk eruit ziet, is weergegeven op de kaart in figuur 1.3.2.

Tabel 1.3.1: Huisvesting van statushouders in de gemeente Den Haag in periode 2016-2017

Locatie	Aantal
Locatie Narcislaan	Huisvesting maximaal 100 statushouders in sociale huurwoningen op locatie oud schoolgebouw.
Locatie Zieken	Huisvesting 40 statushouders in 3 panden met daarin 16 zelfstandige woningen
Locatie Randveen	Huisvesting 30 statushouders in 9 zelfstandige appartementen.
Locatie Sumastraat	Huisvesting 20 statushouders in pand met onzelfstandige woonruimtes en gedeelde voorzieningen.
Locatie Stadzijde	Huisvesting tussen de 85 en 118 statushouders in 26 huurappartementen
Locatie Plas van Reef – Deelplan 20	Huisvesting 120 statushouders in 15 permanente woningen van 3 verdiepingen hoog.
Locatie Nienoordstraat	Huisvesting 40 statushouders in voormalig klooster verbouwd tot sociale huurwoningen
Locatie Waalsdorperweg	Huisvesting 34 statushouders in 11 appartementen.
Locatie Jupiterkade (Binckhorst)	Huisvesting 120 statushouders in 30 tijdelijke woningen voor een periode van 5 jaar.
Locatie Pompstationsweg	Huisvesting 33 statushouders in tijdelijke woningen voor een periode van 5 jaar.
Locatie Van Swindenstraat	Huisvesting in totaal 12 woningen voor meerpersoonshuishoudens.
Locatie Zwaardvegersgaarde	Huisvesting 144 statushouders in voormalig schoolgebouw omgebouwd tot 16 permanente woningen bestaande uit driekamerappartementen.
Locatie Scheveningseweg	Huisvesting 30 statushouders in 3 gebouwen (10 appartementen 10 eenpersoonkamers) waar de gemeente eigenaar van is.
Locatie Anna van Hannoverstraat/SZW	Huisvesting 350 statushouders in het gebouw van het voormalige ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor een periode van 5 jaar.

Bron: Gemeente Den Haag, 2017

Afbeelding 1.3.2: Locatie huisvesting statushouders in 2017. **Bron:** Omroep West, 2017a.

Niet iedereen binnen de gemeente lijkt deze mening echter te vertegenwoordigen. Zo zijn er protesten van inwoners geweest met als duidelijke kernboodschap: 'Not in my backyard!'. Op 26 maart 2016 protesteerden bewoners van Ypenburg, een Vinex-wijk in Den Haag, tegen de huisvesting 120 statushouders (locatie Plas van Reef, deelplan 20) in hun wijk (Omroep West, 2016). Een van de grootste zorgen die de bewoners bij dit protest uitten had betrekking tot hun eigen veiligheid. Zij benadrukten deze mening bijvoorbeeld aan de hand van bordjes met leuzen als 'Rapefugees not welcome' (zie afbeelding 1.3.3). Daarnaast richtten de bewoners een Facebook-actiegroep waar gelijkgestemden een petitie kunnen ondertekenen (Facebook, 2017).

Afbeelding 1.3.3: Bewoners bij het protest in Ypenburg tegen de opvang van statushouders. **Bron:** Omroep West, 2016.

Er zijn echter ook lokale initiatieven waarin juist een warm welkom naar vluchtelingen en statushouders wordt uitgesproken. De manifestaties van 'Welkom Hier' zijn hier een goed voorbeeld van. Dit is een initiatief van de organisatie Justice & Peace, gevestigd in het centrum van Den Haag, die zich met hun programma 'Migratie' inzetten voor een rechtvaardige bescherming en behandeling van vluchtelingen (Justice & Peace, 2016). Liselot van Zantvoort is werkzaam bij Justice & Peace en stelt over Welkom Hier het volgende (WelkomHier, 2016): *"Welkom Hier maakt lokale solidariteit naar vluchtelingen toe voor iedereen toegankelijk. Het is een concept dat overal in Nederland kan worden georganiseerd."* In Den Haag zijn er al verscheidene manifestaties geweest. Zo vond er op 7 februari 2016 een manifestatie plaats aan het Spui (zie afbeelding 1.3.3). Maar ook op 31 maart 2017 aan de Hoefkade in de Schilderswijk.

Afbeelding 1.3.3: Marketing voor verschillende Welkom Hier manifestaties in Den Haag. Bron: Fonds 1818, 2017.

Dit onderzoek focust zich op de vraag hoe er op lokaal niveau in Den Haag door verschillende zenders vorm wordt gegeven aan de opvang van vluchtelingen. Er worden drie belangrijke partijen onderscheiden: de lokale media, de gemeente Den Haag en instanties of initiatieven die betrekking hebben tot vluchtelingenopvang.

§ 1.4 PROBLEEMSTELLING

De doelstelling van dit onderzoek is meer inzicht verkrijgen in de wisselwerking tussen de lokale Haagse mediaberichtgeving over vluchtelingenopvang en de wijze waarop er vorm wordt gegeven aan het lokale beleid. De centrale onderzoeksvraag die hieruit voort komt luidt als volgt:

Welk beeld wordt er in de lokale Haagse media van vluchtelingen geschetst en hoe verhoudt dit beeld zich tot de lokale beleidsvorming van Den Haag over de verwelcoming van vluchtelingen?

De centrale onderzoeksvraag splitst zich op in de volgende drie deelvragen:

1. Hoe wordt de opvang van vluchtelingen en statushouders door de lokale Haagse media gerepresenteerd?
2. Hoe profileert de gemeente Den Haag zichzelf met betrekking tot de opvang van vluchtelingen en statushouders?
3. Hoe geeft een lokale actor die zich in de gemeente Den Haag inzet voor de verwelcoming van vluchtelingen invulling aan gastvrijheid?

Aan de hand van de eerste deelvraag wordt in kaart gebracht welk beeld er in de lokale Haagse media van vluchtelingen wordt geschetst. De tweede en derde deelvraag geven inzicht in de de 'politics of place', welke de politieke claims en acties van betrokken actoren omvatten. Door de resultaten van de deelvragen tegen elkaar af te zetten wordt de verhouding tussen de media en lokale beleidsvorming verduidelijkt en de centrale onderzoeksvraag beantwoord.

§ 1.5 LEESWIJZER

Dit onderzoeksverslag is als volgt opgebouwd. Allereerst wordt er in het theoretisch hoofdstuk een inkadering gegeven van de processen en constructen die in dit onderzoek centraal staan. Hieruit voort vormt zich het conceptueel model, waarin onderliggende verbanden worden verduidelijkt. Daarnaast geeft het theoretisch hoofdstuk handvatten voor de onderzoeksmethoden en operationalisering, welke in hoofdstuk 3 worden toegelicht. Hoofdstuk 4 omvat vervolgens de resultaten van het onderzoek. Dit hoofdstuk is in drie paragrafen opgedeeld, waarbij chronologisch de deelvragen van het onderzoek worden beantwoord. Daaropvolgend wordt in de conclusie de centrale onderzoeksvraag beantwoord. Tot slot vormt de reflectie een beschouwing op uitkomsten van het onderzoek, het onderzoeksproces en de hierin gemaakte keuzes.

2. THEORETISCH OVERZICHT

In de centrale onderzoeksvraag staat het beeld dat van vluchtelingen wordt geschetst - dan wel door de media of door de gemeente - centraal. Daarom wordt er in dit hoofdstuk allereerst een theoretische inkadering gemaakt van de processen waaraan beeldvorming ten grondslag ligt. De representatie van vluchtelingen is een tweede onderwerp waar aandacht aan wordt besteed. Maar ook de politieke dimensie is in dit onderzoek van belang. Daarom is gastvrijheid en de verhouding tot lokale identiteit een derde thema waar in dit hoofdstuk aandacht aan wordt besteed. De opzet van dit kader is dus trechtervormig: eerst worden de algemene processen en theorieën over beeldvorming beschreven, waarna concreet de koppeling met vluchtelingen in de media en ruimtelijk beleid wordt gemaakt.

§ 2.1 BEELDVORMING: ACHTERLIGGENDE PROCESSEN

Om te begrijpen hoe het proces van beeldvorming in zijn werk gaat, is het van belang om stil te staan bij zowel de zender als bij de ontvanger, die op basis van ontvangen informatie zijn of haar mening vormt. Niet ieder individu is zich er even bewust van dat dat de informatie die hij/zij verwerft, altijd geproduceerd is door een zender met een achterliggend doel. Op dit bewustzijn wordt in paragraaf 2.1.1 dieper ingegaan. In paragraaf 2.1.2 wordt het proces van beeldvorming vervolgens verder uitgelegd aan de hand van het zender-ontvanger model van Foulger (2004).

§ 2.1.1 EEN INDIVIDUEEL GEOGRAFISCH BEWUSTZIJN

David Harvey wordt gezien als een invloedrijk sociaal geograaf, die bekend staat om zijn marxistische opvatting over de wereld (Bouvet, 2015, p. 1765). Eén van zijn concepten is de '**geographical imagination**', oftewel het geografisch bewustzijn (Harvey, 2005). Een deel van dit bewustzijn houdt in dat ieder individu ervan op de hoogte is dat zoiets als objectieve kennis niet bestaat. Volgens Harvey (2005, p. 212) moeten we ons beseffen dat kennis in een bepaalde context wordt geproduceerd en dat elke producent zijn eigen (politieke) agenda heeft. Daarnaast moeten we als individu de rol van deze kennis, de rol van ruimte en van plaats in onze eigen biografie kunnen herkennen. Zijn uiteindelijke ideaal is om bij iedereen ter wereld een bewustzijn te creëren ten opzichte van geografische kennis en de beeldvorming die door deze kennis ontstaat: een '**dialectal utopianism**' (Harvey, 2005, pp. 252-253). Hij heeft echter geen direct antwoord op de vraag hoe we tot zo'n wereld kunnen komen.

Maar hoe relateert dit geografisch bewustzijn zich tot het vluchtelingendebat? Deze koppeling werd al eerder gemaakt door Nikunen (2016, p. 170). Zij haalt Harvey aan en stelt dat de individuele verbeelding van significante invloed kan zijn op sociale processen. De precieze koppeling met een geografisch bewustzijn legt Nikunen (2016, p. 165) als volgt uit:

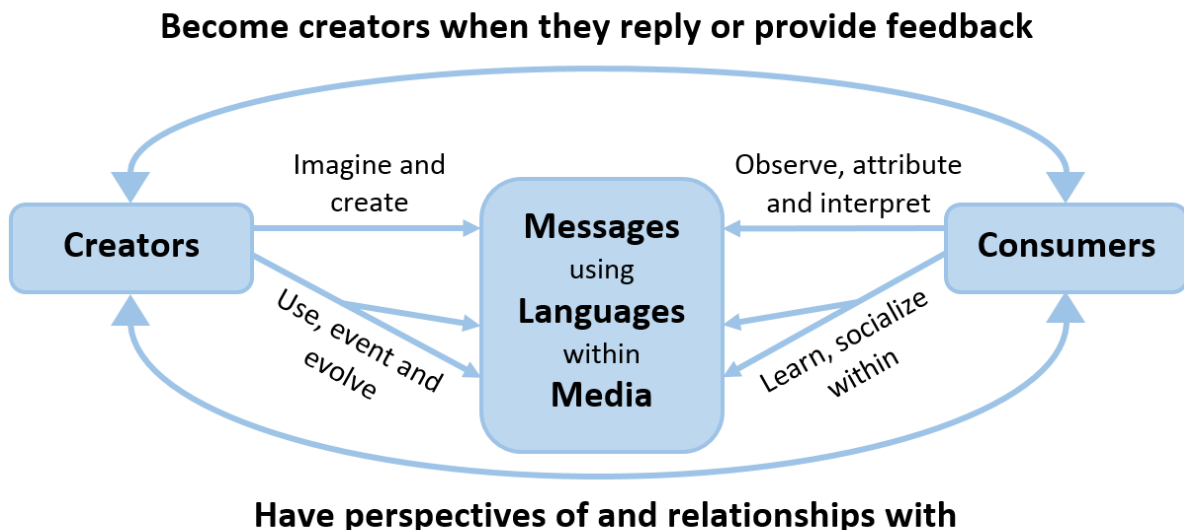
"The politics of hospitality could be then understood as an attempt to create a place that includes such cosmopolitan understanding ... I propose that the capacity to imagine places anew (re-imagine) in this way is dependent on the public imaginations created in the media."

Zij duidt er hier dus op dat voor een gastvrije houding ten opzichte van vluchtelingen een geografisch bewustzijn als wereldburger nodig is. Bovendien benadrukt Nikunen (2016, p. 165) dat de media invloed kan hebben op het (al dan niet) vormen van dit bewustzijn. Hoe dit proces van beeldvorming tot stand komt, is onderwerp van de volgende paragraaf.

§ 2.1.2 HET ZENDER-ONTVANGER MODEL

Harvey (2005) bepleit dat wij ons bewust moeten zijn van het beeld dat wij van de samenleving hebben afhankelijk is van onze plaatsgebondenheid en van de geproduceerde kennis die wij ontvangen. Maar wat is dan precies het proces dat achter deze beeldvorming zit? Het **zender-ontvanger model** van Foulger (2004) is een gangbare wetenschappelijke theorie die hierop ingaat. Foulger (2004) stelt dat beeldvorming een cyclisch iteratief proces is: allereerst zijn er verschillende producten van informatie die dit middels een boodschap zenden. Deze informatie wordt vervolgens door de ontvanger geconsumeerd. Op basis van alle ontvangen informatie maakt ieder individu zijn eigen representatie, waaruit vervolgens de eigen identiteit wordt opgebouwd. Op basis hiervan kan ook deze individuele ontvanger weer informatie (re)produceren: de cirkel is rond en begint opnieuw (zie figuur 2.1).

In het model worden drie onderdelen van dit proces centraal gesteld: de zender (1) die zijn kennis zendt middels een boodschap (2), bijvoorbeeld middels het gebruik van media, en deze boodschap komt aan bij de ontvanger (3). Daarnaast benadrukt Foulger (2004) hierbij dat elke boodschap een construct of representatie is van wat de zender wil vertellen: *“Messages are ordered collections of representations of meaning that can be captured within a medium and interpreted by people who know the language in which they are constructed.”* De subjectiviteit van het proces - zo ook berichtgeving over de vluchtelingencrisis - wordt dus onderstreept.

Figuur 2.1: Het zender-ontvanger model. **Bron:** Foulger (2004).

§ 2.2 MEDIAREPRESENTATIES

Mediaberichtgeving is een representatie van de werkelijkheid. Er zijn echter veel invalshoeken van waaruit die werkelijkheid kan worden gerepresenteerd. Hoe de media de werkelijkheid reproduceert, is onderwerp van deze paragraaf. Er wordt zowel aandacht besteed aan algemene processen alsook aan de specifieke wijze waarop vluchtelingen doorgaans worden verbeeld. Tot slot is de laatste sub-paragraaf is gewijd aan het tot stand komen van ‘public imaginations’.

§ 2.2.1 SELECTIVITEIT & OTHERING

De media is selectief in het kiezen van gebeurtenissen in de wereld waarover zij communiceren. Deze representaties worden vervolgens door ieder individu vrij geïnterpreteerd. Dit is een belangrijk gegeven, omdat diverse onderzoeken aantonen aan dat mediarepresentaties de opinievorming van de ontvanger kunnen beïnvloeden (Schroeder & Pennington-Gray 2014; Sotirovic, 2003; Vreese & Boomgaarden, 2006). Hiermee wordt niet enkel het beeld dat de maatschappij vormt beïnvloed, maar ook heeft de media een uitwerking op het ruimtelijk gedrag en landschap (Weber, 2014). Het is daarom van belang om te achterhalen hoe de **selectiviteit** van mediaberichtgeving werkt:

De media kan gezien worden als een wereldwijd vangnet, waarbij sommige gebeurtenissen door het net slippen. Zo is de geografische spreiding van journalisten niet overal gelijk. Ook in de nieuwsmedia is er sprake van kern versus periferie. Er ontstaan ruimtelijk gezien dus ‘mazen’ in het medianieuws (Van Ginneken, 1998). Bovendien bestaat er veelal een selectie van negatieve gebeurtenissen (Schroeder & Pennington-Gray 2014). Wanneer het op de representatie van bepaalde groeperingen aankomt, is er daarnaast vaak sprake van ‘othering’. Dit begrip werd voor het eerst door Edward Said geïntroduceerd in zijn boek *Orientalism* uit 1978 dat over de (westerse) representatie van het Oosten gaat. Het begrip kan als volgt worden uitgelegd (Ashcroft & Ahluwalia, 2001, pp. 112-113): “*All cultures and societies construct identity ‘out of a dialectic of self and other, the subject “I” who is native, authentic, at home, and the object “it” or “you”, who is foreign, perhaps threatening, different, out there*”.

Othering is dus een vorm van stigmatisering van ‘de ander’, een manier waarop de media tevens etnische minderheden vaak representeert (Topkev, 2016). Topkev (2016) deed onderzoek naar de representaties van moslims in de Britse media en stelt dat er door deze verbeelding als ‘ander’ er ook een gegeneraliseerd beeld ontstaat van deze groep. De vraag die dit in context van het vluchtelingendebat oproept is: geldt dit ook deze groep? Juist de bovenstaande conclusies trokken Vicsek et al. (2008) met betrekking tot de representatie van vluchtelingen in de media: de meeste berichtgeving was negatief en er wordt vaak over vluchtelingen geschreven in connectie met problemen en conflict. Humanitaire organisaties representeren de vluchteling daarnaast vaak als hulpeloos en verloren (Rajaram, 2002). Op welke verschillende wijzen vluchtelingen door de media worden gerepresenteerd, is een onderwerp dat in de volgende paragraaf verder wordt uitgediept.

§ 2.2.2 LEIDENDE FRAMES IN DE VERBEELDING VAN DE VLUCHTELING

Er zijn diverse onderzoeken waarin de leidende discours(en) met betrekking tot de verbeelding van vluchtelingen is onderzocht. Een relevant Nederlands onderzoek is dat van d'Haenens en De Lange (2001). Zij deden onderzoek naar de 'framing' van asielzoekers in Nederlandse regionale kranten. Allereerst stellen zij in hun onderzoek het concept van 'agenda-setting' centraal. Hiermee refereren de onderzoekers naar drie verschillende soorten agenda's: de media agenda, de publieke agenda en de politieke agenda. Het begrip agenda wordt hierbij als volgt gedefinieerd (d'Haenens en De Lange, 2001, p. 549): "A list of issues and events that are viewed at a point in time and ranked in a hierarchy of importance." De onderzoekers stellen dat er bij het concept van agenda-setting vanuit wordt gegaan dat er een causaal verband bestaat tussen de onderwerpen die in mediaberichtgeving worden aangesneden - de media agenda - en de onderwerpen die door de ontvangers van deze berichten belangrijk worden gevonden - de 'recipient agenda' -. Wanneer de media dus veel aandacht aan een bepaald onderwerp besteedt, kan dit ertoe leiden dat de lezers dit onderwerp over tijd ook belangrijk(er) gaan vinden.

d'Haenens en De Lange (2001, p. 850) onderscheiden vijf verschillende frames die leidend zijn in de berichtgeving van de media. Hierbij baseren zij zich op eerder onderzoek van Semetko en Valkenburg (2000; in d'Haenens en De Lange, 2001). De vijf frames die zij onderscheiden zijn weergegeven in box 1. De belangrijkste conclusie die de onderzoekers trekken is dat het *human interest frame* zowel leidend was in regio's waar men een relatief positieve houding innam ten opzichte van de komst van asielzoekers, als in regio's waar men een negatieve, 'onwelkome' houding innam. De personalisering van het vraagstuk speelt dus de boventoon. Een waargenomen verschil is dat er in een de regio's waar men een onwelkome houding innam, meer aandacht werd besteed aan de economische gevolgen - het *economic consequences frame* - van de komst van asielzoekers, waarbij de berichtgeving betrekking had tot de financiële consequenties voor de regio. Ten slotte kwam het *morality frame*, oftewel het verbinden van een morele boodschap aan het vraagstuk, in geen van berichten terug.

BOX 1: DE VIJF FRAMES VAN D'HAENENS EN DE LANGE (2001):

- 1- **Conflict frame:** In dit frame wordt het conflict tussen individuen, groepen of instituties onderstreept. Sociale en politieke problemen worden zodoende vereenvoudigd tot een simpel conflict. De winnaar en verliezer binnen het conflict staan hierbij centraal.
- 2- **Human interest frame:** In het human interest frame wordt de emotionele, persoonlijke kant van een gebeurtenis of probleem belicht. Personaliseren vergroot verhalend karakter van een nieuwsbericht. Berichtgeving vanuit het human interest frame is een manier om het nieuws te dramatiseren of te personaliseren waarbij de emotionele graad hoog is.
- 3- **Economic consequences frame:** Vanuit dit frame ligt de nadruk op de economische gevolgen die een gebeurtenis of probleem heeft voor een individu, groep, institutie, regio of land. Dit frame wordt vaak gebruikt om economische consequenties voor het publiek duidelijk te maken, maar ook om de relevantie van een nieuwsbericht voor het publiek te vergroten.
- 4- **Morality frame:** Door middel van het morality frame wordt de nadruk op het morele karakter van een gebeurtenis of probleem gelegd. Aangezien de professionele journalistieke norm is dat objectiviteit wordt nagestreefd, wordt er over het algemeen meer indirect naar dit frame verwezen. Bijvoorbeeld in het gebruik van een citaat kan een morele boodschap zitten verweven.
- 5- **Responsibility frame:** In dit frame staat de verantwoordelijkheid voor het veroorzaken of oplossen van een probleem centraal. De verantwoordelijkheid wordt bijvoorbeeld gelegd bij de overheid, een individu of een groep. Van belang is dat de manier waarop de media hierover bericht kan de publieke opinie met betrekking tot wie de verantwoordelijkheid draagt voor een sociale situatie of probleem beïnvloeden.

Het onderzoek van d'Haenens en De Lange (2001) is relevant voor dit onderzoek vanuit het oogpunt dat het een verwelkomings-vraagstuk in Nederlandse context betreft, waarbij er bovendien een analyse van - onder andere regionale - mediaberichtgeving is uitgevoerd. Het onderzoek is echter wel wat gedateerd en uitgevoerd voor het ontstaan van de Europese vluchtelingencrisis.

Het onderzoek van Greussing en Boomgaarden (2017) biedt wat dat betreft een goede aanvulling. Greussing en Boomgaarden (2017) deden namelijk een soortgelijk framing-onderzoek als d'Haenens en De Lange (2001), maar focussen zich hierbij op de Europese vluchtelingencrisis, waarbij zij 2015 als startpunt aanmerken. Hun studie focust zich op de Oostenrijkse mediaberichtgeving met betrekking tot de Europese vluchtelingencrisis en is kwantitatief van aard: in totaal werden er 10.606 mediaberichten geanalyseerd (Greussing & Boomgaarden, 2017, p. 6). De studie is daarnaast interessant omdat de wijze van onderzoek ietwat verschilt ten opzichte van de methodiek van d'Haenens en De Lange (2001): waar d'Haenens en De Lange (2001) enkel op deductieve wijze onderzoek deden - een analyse op basis van reeds bestaande frames - passen Greussing en Boomgaarden (2017) zowel een deductieve als een inductieve methodiek toe. Dit houdt in dat zij naast het analyseren van de mediaberichtgeving op basis van reeds gedefinieerde frames ook zelf nieuwe frames uit de berichtgeving herleiden.

Uiteindelijk stellen de onderzoekers in totaal acht verschillende frames op (Greussing & Boomgaarden, 2017, p. 8), welke zijn weergegeven in box 2. Uit hun analyse concluderen Greussing en Boomgaarden (2017, p. 15) dat een aantal frames in de berichtgeving leidend zijn: er wordt over het algemeen een stereotype beeld geschetst waarbij de veiligheids- en economische dreiging van de vluchtelingencrisis

BOX 2: DE ACHT FRAMES VAN GREUSSING EN BOOMGAARDEN (2017):

1- Settlement frame: De focus ligt in dit frame op het debat over tijdelijke/ permanente huisvesting van vluchtelingen en de administratieve aspecten van de aankomst van vluchtelingen.

2- Reception/ distribution frame: De inzet vanuit de politiek om de crisis te sturen en om zowel op nationaal als Europees niveau een adequate oplossing te vinden, vormt de kern van dit frame. In de berichtgeving uit zich dit in het debat over verwelcoming, ontvangst quota en opvang limieten.

3- Securitisation frame: Vanuit dit frame wordt de grensovergang van vluchtelingen vaak verbeeld als stereotype van een oncontroleerbare, inhumane massa die wacht voor de grens. Zodoende reflecteert dit beeld de discussie over de mogelijke bouw van een hek bij de Oostenrijkse grens. Het frame is sterk gerelateerd aan nationale veiligheid, het controleren van menselijke mobiliteit en beperkend vluchtelingenbeleid.

4- Criminality frame: Dit frame representeert een probleem-georiënteerd beeld door vluchtelingen te associëren met illegale wijzen van transport en grensovergang. Het frame gaat in hand met een bevooroordeelde en argwanende houding ten opzichte van vluchtelingen.

5- Economisation frame: Vanuit dit frame worden vluchtelingen als een economische last en dreiging voor de welvaart van het (ontvangende) land gerepresenteerd, door te refereren naar de grote economische lasten van vluchtelingenopvang.

6- Humanitarianism frame: Binnen dit frame wordt de nadruk gelegd op vrijwilligershulp en de bijdrage van vrijwilligers aan een verwelkomende cultuur, oftewel de roep om een humane houding in de publieke discourse.

7- Background/Victimisation frame: Vluchtelingen worden in dit frame verbeeld als passieve slachtoffers van een situatie waar ze zelf geen verantwoordelijkheid voor dragen of invloed op hebben. Hierin speelt de internationale context, zoals het gevecht tegen de Islamitische Staat, een belangrijke rol.

8- Labour Market Integration frame: In dit frame wordt de klemtoon gelegd op de lange termijn consequenties van de vluchtelingencrisis, zoals de toegang van vluchtelingen tot de arbeidsmarkt en de invloed die zij hierdoor op de arbeidsmarkt hebben. Hieronder valt eveneens de hoop op/ zorgen om sociale integratie, economisch vooruitzicht en werkgelegenheid.

- het securitisation en economisation frame- voorop staat. Een derde veelvoorkomend frame is het background/victimisation frame, welke vluchtelingen representeert als slachtoffers van een situatie waar zij geen greep op hebben. De vraagstelling van dit onderzoek in beschouwing nemend, kan hier een interessante conclusie uit worden getrokken: de twee meest voorkomende frames in de Oostenrijkse berichtgeving werken een gastvrije houding tegen, terwijl het derde leidende frame - waarbij vluchtelingen als slachtoffers worden verbeeld - gastvrijheid juist kan bevorderen. Ook Greussing en Boomgaarden (2017, p. 15) stellen dat de media zodoende een diffuse rol speelt in de perceptie die het publiek vormt van de situatie.

Wat bovendien opmerkelijk is, is dat zowel in de studie van d'Haenens en De Lange (2001) als in de studie van Greussing en Boomgaarden (2017) het economische frame en het gepersonaliseerde, op het slachtoffer gerichte frame twee van de meest voorkomende frames zijn. De invloed die de media op een gastvrije houding heeft is in beide gevallen paradoxaal. Aangezien beide studies enkel een media-analyse omvatten, kunnen er echter geen conclusies worden getrokken over de impact van media-inhoud op de daadwerkelijke lokale houding en de politieke besluitvorming met betrekking tot het vraagstuk. Het aangaan van gesprekken of interviews met lokale partijen kan hier meer inzicht in bieden. De studies van d'Haenens en De Lange (2001) en van Greussing en Boomgaarden (2017) bieden wel een zinvolle bijdrage aan het opstellen van een codeboom voor dit onderzoek.

KRITIEK OP FRAMING

Hoewel framing een nuttige methodiek is om mediaberichtgeving te ordenen, zijn er ook kanttekeningen bij deze methode te plaatsen. Zo zijn frames om te beginnen abstracte variabelen die moeilijk zijn te identificeren als code in een tekst. Matthes en Kohring (2008, p. 258) lichten toe: *“As a result, “it is extremely difficult to neutralize the impact of the researcher in framing research” (Van Gorp, 2005, p. 503). Or, as Maher (2001) puts it, “[framing] has proved to be an elusive concept to measure” (p. 84)”. De objectiviteit van de onderzoeker komt dus in het geding. Daarnaast is een punt van kritiek dat opdelen in hokjes - of frames - geen ruimte laat voor opvattingen in de tekst die hier eigenlijk niet in passen (Matthes & Kohring, 2008). Frames zijn dus een simplificatie van de sociale werkelijkheid, of zoals Reese (2007) stelt: *“I still think of frames as structures that draw boundaries, set up categories, define some ideas as out and others in.”**

Het is een welbekend kritiekpunt in sociaal wetenschappelijk onderzoek dat de werkelijkheid wordt opgedeeld in meetbare eenheden. Vanuit dit kritiekpunt is er bovendien in de sociale geografie steeds meer roep ontstaan voor het gebruik van kwalitatieve onderzoeksmethoden (Hay, 2010, p. 15). In het kader van dit onderzoek is het van belang deze kritiekpunten in acht te nemen. De nadelen van framing in acht nemend, kan het uitbreiden van het onderzoek met meer kwalitatieve methoden een manier zijn om de bril van de onderzoeker te verbreden.

§ 2.2.3 PUBLIC IMAGINATIONS

In de vorige paragraaf is kort aangekaart dat de mediaberichtgeving invloed heeft op de 'recipient agenda'. Maar hoe ver reikt die invloed op wat er door het publiek belangrijk wordt gevonden? De invloed van mediarepresentaties beperkt zich hierbij niet enkel tot de verbeelding van bevolkingsgroepen. Ook de verbeelding van ruimte is volgens Nikunen (2016, p. 5) sterk afhankelijk van '**public imaginations**' die door de media worden gevormd. Voor plaatsen zijn mediarepresentaties van steeds groter belang geworden, omdat de media een substantiële macht heeft in hoe deze plaatsen worden verbeeld. De rol van media in het beïnvloeden van geografische verbeelding is tot nu toe voornamelijk onderzocht met betrekking tot citymarketing en branding van plaatsen of regio's, omdat de media de macht heeft om plaatsen te verbeelden als aantrekkelijk en dynamisch, of juist als gewelddadig en onveilig (zie bijvoorbeeld Pike, 2009; Barham, 2003; Harvey, 2005; Holt, 2006).

Maar ook op politiek vlak kan de media van grote invloed zijn, een onderwerp waar momenteel nog relatief weinig onderzoek naar is gedaan. Zoals eerder aangeduid wordt er in een artikel aan van de Volkskrant (2015A) gesteld dat de gemeente Den Haag zich zou moeten schamen voor haar vluchtelingenbeleid. Deze berichtgeving strookt helemaal niet met het gastvrije beeld dat de gemeente zelf wil uiteten met betrekking tot haar beleid, maar kan wel in grote mate de mening van het publiek beïnvloeden. Dit voorbeeld licht toe wat Nikunen (2016) voornamelijk wil benadrukken: dat de media de publieke verbeelding beïnvloedt en daarmee ook het geografisch bewustzijn en de beeldvorming van plaats en ruimte. Deze **public imaginations** vormen dus een centraal concept in het beeldvormingsproces. In de volgende paragraaf wordt verder toegelicht vanuit welke invalshoeken de gastvrijheid van plaatsen kan worden verbeeld.

§ 2.3 GASTVRIJHEID

Gastvrijheid is een begrip dat in dit onderzoek centraal staat. Gezien de brede betekenis van het woord gastvrijheid, is er voor gekozen om het begrip vanuit een meer politieke invalshoek te benaderen. Vanuit deze focus wordt er in deze paragraaf ingegaan op de vraag wie - volgens Europese normen, zoals in Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens staat omschreven - het recht op gastvrijheid 'verdient'. Deze afweging hangt sterk samen met de definitie die door Europese lidstaten aan de term 'vluchteling' wordt gegeven. Zoals uit deze paragraaf duidelijk zal worden, spelen politieke motieven vaak een belangrijke rol bij de keuze wie er wel of niet als vluchteling wordt beschouwd. De interpretatie van 'vluchteling' of 'gastvrijheid' is natuurlijk niet altijd politiek van aard, maar zoals genoemd is dit de focus die voor het onderzoek als het meest relevant wordt beschouwd.

§ 2.3.1 GASTVRIJHEID: EEN POLITIEK CONSTRUCT?

Voor dit onderzoek is het van belang te verhelderen wat er onder het woord **gastvrijheid** wordt verstaan. Lynch et al. (2011) geven een categorisering wat betreft de betekenis van dit begrip. Zij benadrukken dat gastvrijheid zelf een politieke constructie is: *"Clearly, hospitality is constructed as much by the disciplines that engage it as by the cultures and societies in which it is practised and made meaningful. Unfortunately, scholars working in these disciplines rarely engage with each other in substantial ways"*, aldus Lynch et al. (2011, p. 3). Dit was voor de onderzoekers een belangrijke motivatie om gastvrijheid vanuit een meer interdisciplinaire invalshoek te bestuderen. In hun paper halen de onderzoekers verschillende benaderingen aan. Allereerst benoemen zij de benadering van Brotherton en Wood (2007; in: Lynch et al., 2011). Zij identificeren twee dominante thema's:

1- Gastvrijheid als sociale controle

In deze betekenis wordt er vooral gedoeld op gastvrijheid als een manier om controle te hebben over de 'ander' of de 'vreemdeling'. Gastvrijheid kan in deze zin dus dienen als een uiting van macht, als mechanisme van sociale controle. Vanuit dit oogpunt wordt de vreemdeling gezien als iemand die een potentieel gevaar representeert. Gastvrijheid wordt voornamelijk binnen de historische discipline als dusdanig verbeeld.

Gastvrijheid als sociale controle hangt echter ook samen met ruimtelijke mobiliteit: *"Hospitality is premised on the mobility of the visitor, the stranger, the exchange student, the tourist or the asylum seeker. At the same time, however, hospitality connotes slowing down, resting and stopping for a while"*, zo beschrijven Lynch et al. (2011, p. 7). Daarnaast reist niet elke 'gast' onder dezelfde mobiele condities. Lynch et al. (2011, p. 7) geven hiervoor - in het kader van dit onderzoek - een passend voorbeeld: *"The hotel rooms and resort suites that accommodate tourists are a far cry from the camps and prisons where refugees and asylum seekers are housed by the state."* Gastvrijheid en mobiliteit gaat dus over beweging versus stilstand, vrijwillig versus afgedwongen. Gastvrijheid biedt vanuit dit oogpunt een kader voor de 'geographies of confinement and imprisonment' (Lynch et al., 2011, p. 7).

2- Gastvrijheid als sociale en economische uitwisseling

In deze definitie vormt wederkerigheid een belangrijke basis. Brotherton en Wood (2007, p. 47; in: Lynch et al., 2011) lichten toe: “... *provided for diverse motives but always embrac[ing] the expectation of reciprocity. This is not the same as saying that all forms of the provision of hospitality actually involve reciprocity although many, and probably almost all do.*” De relatie ‘host-guest’ is bijvoorbeeld wederkerig van aard wanneer gastvrijheid van de gastheer erop is gebaseerd dat de gast zich naar de regels van de gastheer - of het gastland - gedraagt.

Maar waar veel studies over gastvrijheid de ‘host-guest’ relatie centraal stellen, wordt deze terminologie door Aramberre (2001, in: Lynch et al., 2011) verworpen vanuit het oogpunt dat deze relatie niet relevant is in commercieel toerisme. Volgens hem is de relatie ‘service provider-consumer’ meer van toepassing. In plaats van de sociale zijde, wordt de economische zijde van uitwisseling zodoende veel meer in het licht gesteld. Wat hieruit geconcludeerd kan worden is dat de variëteit aan motieven voor gastvrijheid groot is en dat verschillende belangen hieraan ten grondslag kunnen liggen.

De mate van onderscheid tussen de twee thema's is echter discutabel. Zo kan sociale uitwisseling bijvoorbeeld worden beschouwd als een vorm van sociale controle. Of, de wederkerigheid van de relatie in beschouwing nemend, kan sociale controle als een voorwaarde worden gezien van sociale uitwisseling. (Lynch et al., 2011, p. 5). Daarnaast onderscheiden Lynch et al. (2011, p. 11) nog een derde betekenis, welke is ontleend aan John Urry (2000; in: Lynch et al., 2011):

3- Gastvrijheid als metafoor

“Much of our understanding of society and social life is based upon, and reflected through, various metaphors [...] they enable the understanding and experiencing of one kind of thing in terms of another.” John Urry (2000; in: Lynch et al., 2011). Het gebruik van gastvrijheid als metafoor is inmiddels een langdurige academische traditie. Op deze wijze proberen onderzoekers de conditionele natuur van gastvrijheid inzichtelijk te maken (Lynch et al., 2011, p. 12). Bijvoorbeeld het idee van gastvrijheid als gift-metafoor, waarbij gastvrijheid wordt vergeleken met de uitwisseling van een geschenk. Of bijvoorbeeld het metafoor van gastvrijheid als welkom, als on-conditionele openheid naar anderen toe. Eigenlijk kunnen de twee bovenstaande definities van gastvrijheid - als sociale controle en als sociale en economische uitwisseling - eveneens als een metafoor worden beschouwd. Ook binnen de geografie is gastvrijheid als metafoor een gangbare manier van analyse, bijvoorbeeld in studies over postkoloniale gastvrijheid, kosmopolitisme en migratie (Lynch et al., 2011).

Concluderend uit bovenstaande alinea kunnen er twee uitersten in de betekenis van gastvrijheid worden gedefinieerd. Vanuit het ene uiterste kan gastvrijheid worden gezien als een vorm van sociale controle waarbij de vreemdeling of gast onderhevig is aan de machtsuiting van de gastheer. Het andere uiterste is dat gastvrijheid een onvoorwaardelijke openheid betreft van de gastheer naar de gast toe. In veel gevallen is er echter sprake van een balans tussen deze twee uitersten. De relatie tussen gast en gastheer is in dit geval wederkerig: voor wat hoort wat. Deze uitwisseling kan zowel sociaal - bijvoorbeeld wederkerigheid in de vorm van integratie in de samenleving - als economisch van aard zijn. In dit onderzoek ligt de focus op de wijze waarop gastvrijheid zich relateert aan ruimte en aan ruimtelijk beleid. In de volgende paragraaf wordt gastvrijheid in deze context dan ook verder uitgediept.

§ 2.3.2 DE VANZELFSPREKENDHEID VAN GASTVRIJHEID: WIE 'VERDIENT' BESCHERMING?

Een belangrijk punt van discussie is de betekenis die aan de term vluchteling wordt ontleend. De Rijksoverheid (2016) benoemt bijvoorbeeld dat *“Nederland onderdak biedt aan mensen die in hun eigen land gevaar lopen”*. Maar wanneer wordt een herkomstland aangemerkt als (on)veilig? Het Nederlands beleid baseert zich op verschillende internationale verdragen. De belangrijkste twee zijn het *Vluchtelingenverdrag van Genève* en het *Europees verdrag voor de Rechten van de Mens* (Rijksoverheid, 2016). In het vluchtelingenverdrag staat beschreven dat *“iedere vluchteling recht heeft op bescherming”*, aldus de Rijksoverheid. Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, welke geldt als een voorwaarde om lid te worden van de EU, verbiedt daarnaast marteling en onmenselijke of vernederende behandelingen of straffen. Vooralsnog blijft dit een subjectieve definiëring, aangezien meningen over wat onmenselijk of vernederend is kunnen verschillen. Tussen migranten en vluchtelingen bestaat daarom een groot grijs gebied. Wanneer iemand asiel aanvraagt, zal het ontvangende land bepalen of deze asielvraag wordt goedgekeurd - de persoon in kwestie wordt aanschouwd als een vluchteling - of niet.

Het internationale debat wordt bovendien gevoerd over wie het recht op bescherming eigenlijk verdient. Er wordt hierbij bijvoorbeeld een duidelijk onderscheid gemaakt in de betekenis van 'migrant' en de betekenis van 'vluchteling' (Holmes & Casteneda, 2016). Ook in de media heeft het wisselend gebruik van deze termen invloed op de beeldvorming over het verdienen van gastvrijheid. Het gebruik van de term 'migrantencrisis' doet bijvoorbeeld af aan het legitimeren van gastvrijheid, terwijl de term 'vluchtelingencrisis' de legitimatie van gastvrijheid juist versterkt (Holmes & Casteneda, 2016, p. 16). Keuzes met betrekking tot het onderscheid tussen migrant en vluchteling zijn daarom politiek gegrond. Zo wilde Duitsland bijvoorbeeld dat Kosovo als veilig thuisland zou worden aangemerkt, zodat mensen afkomstig uit Kosovo niet als vluchteling maar als migrant zouden worden beschouwd. Zodoende komen zij niet in aanmerking voor een verblijfsvergunning, maar moeten deze 'migranten' terugkeren naar Kosovo (Selm, 2000, pp. 26-27).

Daarnaast wordt er vaak onderscheid gemaakt tussen het vrijwillig en onvrijwillig verlaten van het thuisland. Migranten worden bijvoorbeeld vaak verbeeld als 'economische opportunisten', die vrijwillig hun land verlaten met hoop op een betere toekomst. Vanuit dit oogpunt worden hun sociale, economische en politieke rechten vaak als onwaardig beschouwd (Holmes & Casteneda, 2016, p. 17). Het is dus duidelijk dat de definiëring van het begrip vluchteling subjectief van aard is en ten grondslag ligt aan een achterliggende politieke agenda. De afbakening van een groep (zoals vluchtelingen of migranten) baseert zich immers op een politiek onderscheid (Massey, 2004, p. 5), hetgeen des te meer onderstreept dat de definitie van het begrip 'vluchteling' of 'migrant' niet als gegeven moet worden beschouwd.

§ 2.4 LOKALE IDENTITEIT & POLITIEK

De wijze waarop er aan gastvrijheid vorm wordt gegeven, is gerelateerd aan de manifestatie van plaatselijke identiteit. Zoals Massey (2004) aanduidt, groeit in tijden van globalisering het verantwoordelijkheidsgevoel voor internationale vraagstukken. In deze paragraaf wordt toegelicht hoe lokale identiteit en gastvrijheid zich verhouden tot de globalisering en herschaling van de hedendaagse wereld. Ook de politiek van plaatsen is sterk aan het proces van globalisering gerelateerd, hetgeen het tweede onderwerp van deze paragraaf betreft.

§ 2.4.1 RUIMTELIJKE IDENTITEIT IN EEN HERSCHALENDE WERELD

Volgens Brenner (2004) is er een tendens waarneembaar waarbij het belang van regionale identiteit groeit. Dit relateert hij aan globalisering, waardoor regio's steeds meer concurrentie ervaren en zichzelf proberen (inter)nationaal op de kaart te zetten. Regio's moeten reageren en hun identiteit positioneren in relatie tot de 'rescaling of statehood'. Hiermee doelt Brenner (2004, p. 4) erop dat de gevestigde macht van de natiestaat onderhevig is aan herschaling. Niet alleen regio's ondermijnen het nationale gezag. Er is ook juist een tegenovergestelde tendens waarneembaar: het belang van grensoverschrijdende supranationale instellingen groeit, zoals de EU, NAFTA, APEC of ASEAN. Zowel boven als onder de nationale schaal van de staatsmacht, ontstaan er dus nieuwe vormen van institutionele organisatie, politiek gezag en economische coördinatie. Dit leidt tot een complexe verwevenheid van instellingen op allerlei verschillende schaalniveaus (Brenner, 2004, pp. 5-7).

Het versterken van een lokale identiteit kan hierbij ook een tegenreactie zijn op schaalvergroting (Terlouw, 2012). Dit soort verzetsidentiteiten zijn vaak cultuurhistorisch georiënteerd, gesloten en territoriaal van aard. De nadruk ligt op een defensief wij versus zij. Terlouw (2012) definieert dit als een dikke identiteit. Daartegenover staat een dunne identiteit, die juist offensief, open en netwerk-georiënteerd is. De dunne identiteit focust zich eerder op economie dan op cultuur. De gemeente Den Haag profileert zich op bestuurlijk niveau als internationale stad van vrede en recht. Hier is misschien een meer dunne, netwerkgerichte identiteit in te herkennen. Lokaal verzet van de bewoners betreffende de opvang van vluchtelingen duidt daarentegen meer op een gebonden, dikke identiteit waarin het wij versus zij centraal staat.

Maar ook op nationaal niveau kent een verzetsidentiteit grote aanhang. Zo is de Partij voor de Vrijheid met politiek leider Geert Wilders, die opvang van vluchtelingen in Nederland wilt beperken, momenteel een van de grootste politieke partijen van Nederland (Eén Vandaag, 2017). Maar ook op Amerikaanse bodem pleit president Donald Trump voor een anti-immigratie beleid, waarbij hij vooral moslimmigranten wilt weren (Elsevier, 2017). In deze internationale context leent de vluchtelingencrisis zich bij uitstek voor debatvoering.

De focus ligt in dit onderzoek op het lokale schaalniveau. Hoe politiek beleid zich lokaal manifesteert, is onderwerp van de volgende paragraaf.

§ 2.4.2 DE 'POLITICS OF PLACE'

Plaatsen zijn meer dan enkel een arena waar menselijke activiteit plaatsvindt. Het zijn plekken van betekenis, welke wordt geproduceerd door de sociale relaties van mensen die zich zowel in als buiten een plaats bevinden (Kuusisto, 1999). Deze betekenis van een plaats hangt sterk samen met de '**politics of place**', welke het geheel aan (politieke) claims en activiteiten van een plaats omvat. De politics of place worden doorgaans nog vaak opgevat vanuit het idee dat steden en regio's afgebakende, ruimtelijke containers zijn. Amin (2004, p. 33) stoelt op Massey (2004) en beredeneert hieruit het volgende:

"the local continues to be seen as the space of the intimate, the familiar, the near, the embodied; that is, as a space constitutively separate and different from a global space seen as the space of the afar, the abstract, the virtual, the encroaching, the hegemonic."

Amin (2004, p. 33) komt vervolgens tot dezelfde conclusie als Brenner (2004) en stelt dat niets minder waar is: de opkomst van globalisering en transnationale netwerken spreekt het idee van plaatselijke politiek als ruimtelijk en institutioneel afgebakend tegen. Plaatsen zouden daarom niet territoriaal, maar relationeel verbeeld moeten worden. Maar hoe verhoudt deze relationele verbeelding van plaatsen zich tot gastvrijheid? Massey (2004, p. 1) beantwoordt:

"Now, it is perhaps in these terms, concerning the internal construction of the identity of place, that many of our threads of thinking about ethics have evolved [...] Many of our inherited formulations of ethical questions have that particular imaginative geography: the Walled City (and who shall come in), the question of engagement in proximity, the question of hospitality [...] Thinking in terms of networks and flows, and living in an age of globalisation, refashions, but does not deny, a politics of place."

De dikke identiteit komt, in dit geval in het kader van verwelkoming, toch weer om de hoek kijken: het creëren van een duidelijk 'wij' -de inwoners van de plaats- versus een 'zij' -iedereen die zich daarbuiten bevindt-. Een gevolg hiervan is exclusie en soms zelfs een sterk negatieve stereotypering van andere bevolkingsgroepen (Kuusisto, 1999). Vanuit dit licht kan ook de verwelkoming van vluchtelingen weerstand oproepen bij de lokale bevolking. In plaats van gastvrij en open, stellen inwoners zich gesloten op ten opzichte van nieuwelingen en dagen zij de politieke macht die hier beslissingen over maakt uit. *"It does not follow that a politics of connectivity freed from the baggage of regional nostalgia will yield a regionalism that automatically recognizes cultural difference and hybridity"*, zo nuanceert ook Amin (2004, p. 42).

Toch zijn er ook voorbeelden te noemen waar de houding van inwoners een duidelijke andere wending nam. Een goed voorbeeld is het onderzoek van Nikunen (2014). Zij beschrijft dat in Badolato bewust de politieke keus werd gemaakt om een meer humane houding ten opzichte van vluchtelingen te versterken. Met behulp van mediapubliciteit werd het zelfbeeld van de lokale bevolking beïnvloed. In plaats van dat zij zichzelf zagen als het slachtoffer van hoeveelheid vluchtelingen die Badolato binnen stroomden, zagen zij zichzelf als de helpers en helden. Dit voorbeeld weerspiegelt eveneens het vermogen van de geografische verbeelding.

Looijer (2016) benadrukt bovendien dat de ‘gastvrijheid van onderop’ niet onderschat moet worden ten opzichte van het beleid dat door de nationale overheid wordt uitgedragen. Zij stelt dat de meeste vluchtelingen worden opgevangen in buurlanden als Libanon, waarbij initiatief bij de burgers vandaan komt (Looijer, 2016, p. 23). Deze open houding van burgers houdt echter niet voortdurend stand. Looijer (2016, p. 24) beschrijft dat er ook ‘medelijden-moeheid’ kan ontstaan, wanneer de toestroom van vluchtelingen te lang voortduurt. Deze houding lijkt in Libanon de overhand te krijgen, zo beargumenteert Looijer (2016, p. 24):

“Nu de Libanese samenleving toenemend onder druk staat, blijkt dat er grenzen zijn aan de gastvrijheid. Dit is letterlijk terug te zien in het nationale grensbeleid. Sinds augustus 2014, ruim drie jaar na het begin van de oorlog in Syrië, is de grens de facto gesloten. Er worden nauwelijks nog mensen uit Syrië binnengelaten.”

Deze houding van buurlanden heeft bovendien internationale gevolgen. Zo wordt er een groter beroep gedaan op de verantwoordelijkheid die Europa en in meer specifiek de Europese Unie in dit vraagstuk kunnen dragen (Looijer, 2016, p. 24). Hieruit blijkt wederom de relevantie van het maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel voor internationale vraagstukken dat Massey (2004) aankaart. Dit hoofdstuk sluit dan ook af met de vraag hoe West-Europese landen, regio’s en plaatsen, die verder weg gelegen zijn van conflict gebieden maar in deze conflicten wel degelijk een rol spelen, verantwoordelijkheid op zich nemen voor het vluchtelingenvraagstuk. Dit onderzoek spitst zich hierin toe op de profilering van Den Haag als ‘internationale stad van vrede en recht’.

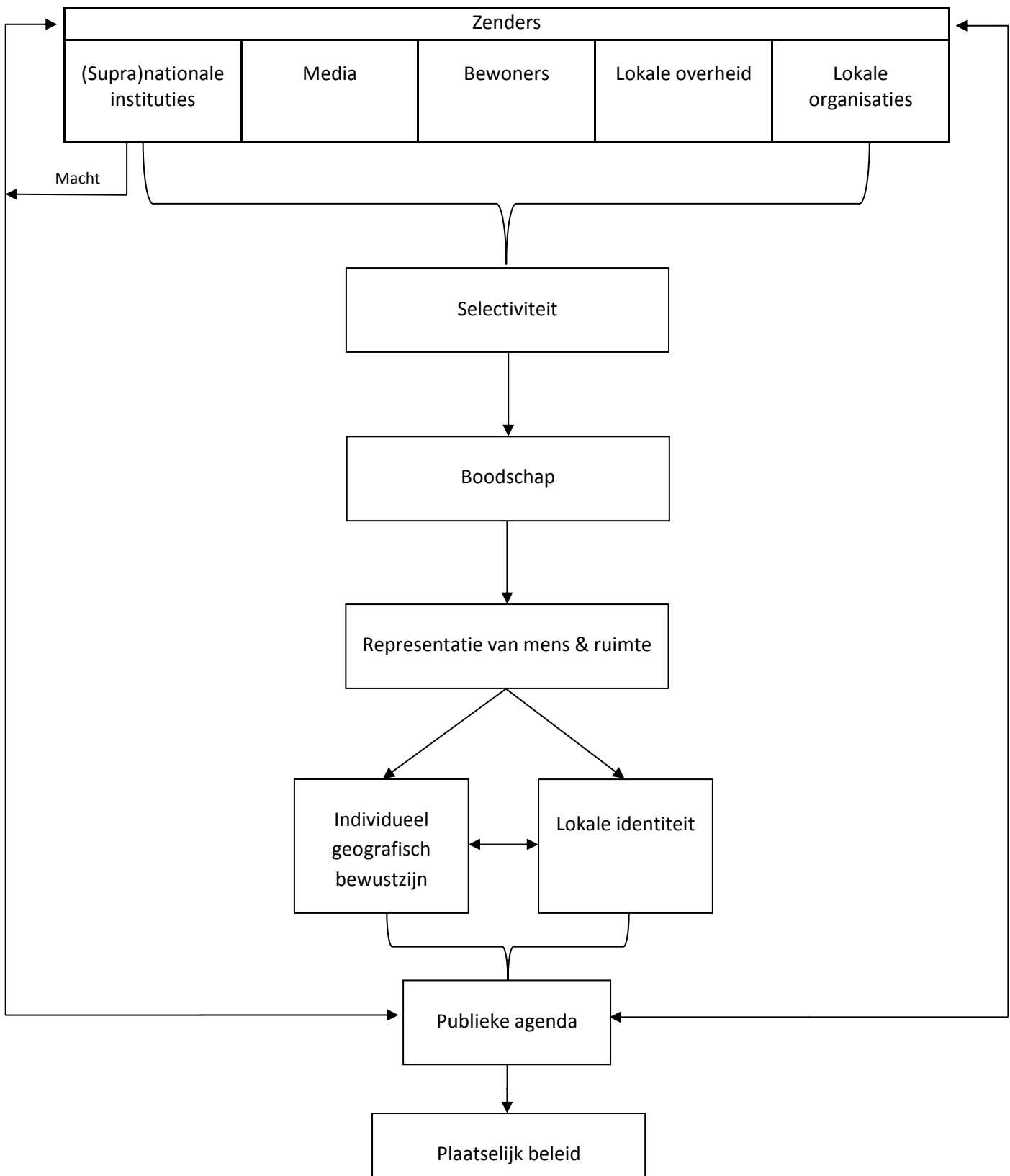
§ 2.5 CONCEPTUEEL MODEL

De literatuurstudie heeft inzicht gegeven in verschillende processen en begrippen die voor dit onderzoek van belang zijn. Het conceptueel model (zie figuur 2.6) vormt hier een synthese van en dient ter verheldering van de onderliggende verbanden. Om te beginnen staat het verband tussen zender(s), boodschap en ontvanger(s) in het model centraal. Er wordt in het kader van dit onderzoek een aantal zenders van geografische informatie onderscheiden: supranationale instituties, de media, bewoners, de lokale overheid en lokale (niet-gouvernementele) organisaties.

Met 'supranationale instituties' wordt voornamelijk op de EU gedoeld. Er is voor gekozen om deze zender in het conceptueel model mee te nemen, omdat de EU - aan de hand van verschillende verdragen - belangrijke richtlijnen heeft opgesteld betreffende de definitie van vluchtelingen en het 'recht' op gastvrijheid. Nederland heeft zich, ook op lokaal niveau, aan deze richtlijnen te houden. De EU heeft zodoende dus een significante invloed op de lokale politieke agenda en de uiteindelijke beleidsvorming. De andere vier zenders zijn in het conceptueel model opgenomen, omdat ten eerste de media een belangrijke zender van informatie is. Ten tweede zijn zowel bewoners, de lokale overheid als lokale organisaties (die zich inzetten voor vluchtelingen) belangrijke actoren binnen de gemeente Den Haag.

Zij selecteren informatie die zij middels een boodschap (bijvoorbeeld een nieuwsbericht, Facebook-bericht, beleidsstuk of mond tot mond) zenden. Die boodschappen zijn dus een representatie van de werkelijkheid: een representatie van mensen en plaatsen. In de theorie is beschreven dat hierbij vaak sprake kan zijn van stigmatisering en othering. Wat betreft de representatie van vluchtelingen, bieden bovendien de frames van d'Haenens en De Lange (2001) en de frames van Greussing en Boomgaarden (2017) een nuttig handvat.

Vervolgens vormt ieder individu, zoals iedere inwoner van Den Haag, zijn identiteit en geografische bewustzijn op basis van ontvangen informatie. d'Haenens en De Lange (2001) kaarten in het kader van mediaberichtgeving aan, dat relatief veel berichtgeving over een bepaald thema - vanuit misschien wel een bepaalde denkwijze of opinie - ertoe kan leiden dat de ontvangers dit onderwerp over tijd ook belangrijk(er) gaan vinden. Zodoende beïnvloedt de ontvangen informatie dus in bepaalde mate de politieke en publieke agenda. En dit heeft tot slot weer zijn uitwerking op het lokaal uitgevoerde beleid, ook met betrekking tot vluchtelingenopvang. Een laatste opmerking is dat elke ontvanger van informatie ook op zijn beurt weer informatie kan zenden. Het proces is dus cyclisch iteratief van aard.

Figuur 2.6: Conceptueel model

3. ONDERZOEKSMETHODEN

In dit hoofdstuk wordt er toegelicht aan de hand van welke methoden de hoofd- en deelvragen worden beantwoord. Allereerst wordt er een overzicht gegeven van de gebruikte methoden in eerder onderzoek op hetzelfde terrein en de voor- en nadelen die hieraan hangen (paragraaf 3.1). Op deze wijze wordt er naar een onderbouwde keuze voor de methoden van dit onderzoek toegewerkt (paragraaf 3.2). Tot slot biedt paragraaf 3.3 een overzicht van de operationalisering.

§ 3.1 EEN INZICHT IN DE TOEGEPASTE METHODIEK IN EERDER ONDERZOEK

In diverse onderzoeken die zich richten op de verbeelding van plaatsen, vluchtelingen of andere groepen, wordt vaak voor de inhoudsanalyse als methode gekozen (zie bijvoorbeeld Topkev, 2016; Rajaram, 2002; Schroeder & Pennington-Gray 2014; Sotirovic, 2003; Vreese & Boomgaarden, 2006; Vicsek et al., 2008). Bij deze wordt er op een aantal van de meest relevante onderzoeken en hun methodiek dieper ingegaan.

Om te beginnen ligt het onderzoek van Nikunen (2016) in lijn met de centrale vraag van dit onderzoek. Zij deed onderzoek naar opvang van 300 vluchtelingen die ten gevolge van een schipbreuk in 1997 verwelkomd werden in een klein dorpje aan de kust van Zuid-Italië. Het onderzoek van Nikunen (2016) focust zich, net als dit onderzoek, op de invloed die de media had op de plaatselijke politieke besluitvorming. Om hier inzicht in te verkrijgen is er een aanpak nodig die de situatie vanuit verschillende perspectieven belicht, zo stelt Nikunen (2016, p. 165). Daarom koos zij voor een etnografische benadering: het uitvoeren van een inhoudsanalyse met betrekking tot mediateksten en het houden van interviews met de burgemeester en met de lokale bevolking. Het voordeel van deze methodiek is dat de inhoudsanalyse een representatief overzicht geeft van het beeld dat door de media wordt geschetst. Anderzijds bieden de interviews meer kwalitatieve inzichten vanuit de actoren die betrokken zijn. Zo biedt deze methodiek de mogelijkheid om door te vragen naar de motieven en standpunten van de betrokken actoren.

Een onderzoek wat daarnaast aanvullende inzichten kan geven, is het onderzoek van Wirth (2016). Waar Nikunen zich richt op een kwestie die zich 20 jaar geleden op klein schaalniveau afspeelde, richt Wirth (2016) zich namelijk op de huidige Europese vluchtelingen crisis. Zij stelt het vinden van een gezamenlijke Europese oplossing centraal en de rol die Turkije daarbij inneemt. Vanwege Turkije's geografische ligging is Europa in grote mate afhankelijk het beleid dat Turkije voert met betrekking tot de toestroom van vluchtelingen. Tegelijkertijd loopt het proces over de mogelijke toelating van Turkije tot de Europese Unie inmiddels al een ruime tien jaar (Wirth, 2016, p. 45). Wirth (2016) zag dit als aanleiding om te onderzoeken in hoeverre de EU in haar berichtgeving een 'framing' toepast die focust op de problematiek rondom de acties van Turkije gedurende de vluchtelingen crisis en hoe dit de onderhandelingen over een toelating tot de EU (mogelijk op negatieve wijze) beïnvloedt.

Ook hier wordt dus een verband onderzocht tussen berichtgeving (in dit geval met de EU als zender) en politieke besluitvorming. De methodiek die Wirth (2016) hiervoor toepast is eveneens het uitvoeren van een content analyse, in dit geval van de publicaties, statements en speeches van de EU gedurende de periode dat zowel de onderhandelingen met Turkije als de besluitvorming over de vluchtelingen crisis op de agenda stonden. Waar in de meeste inhoudsanalyses mediaberichtgeving wordt onderzocht, verlegt Wirth (2016) de focus op de berichtgeving van een supranationaal

instituut. Een nadeel is echter wel dat het onderzoek zich beperkt tot het analyseren van enkel de berichtgeving. Met het zender-ontvanger model van Foulger (figuur 2.2) in het achterhoofd, kan geconcludeerd worden dat de gezonden boodschap dus centraal staat. De zender en ontvanger worden buiten beschouwing gelaten.

§ 3.2 VERANTWOORDING METHODEN

De aanpak van eerder onderzoek in beschouwing nemend, is er voor dit onderzoek voor een tweezijdige methodische aanpak gekozen. Enerzijds is er een inhoudsanalyse uitgevoerd (middels de analysesoftware NVivo) en anderzijds zijn er interviews afgenomen met lokale actoren. Hier is voor gekozen omdat zodoende het beeld van verschillende actoren – media, gemeente en lokaal initiatief – in kaart kan worden gebracht. Een inhoudsanalyse geeft zo representatief mogelijk het beeld weer dat door de media wordt geschetst. Ook kunnen middels deze methodiek de beleidsstukken van de gemeente worden geanalyseerd. De interviews lenen zich daarnaast voor het in kaart brengen van motieven, standpunten, ervaringen en uitdagingen van de gemeente en van een lokale actor die zich inzet voor vluchtelingen. In deze paragraaf worden de onderzoeksvragen herhaald en de onderzoeksmethoden die daarop antwoord geven, besproken. De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

Welk beeld wordt er in de lokale Haagse media van vluchtelingen geschetst en hoe verhoudt dit beeld zich tot de lokale beleidsvorming over de verwelcoming van vluchtelingen?

Om de centrale onderzoeksvraag te beantwoorden, zijn er drie deelvragen opgesteld. Er zal bij deze per deelvraag worden ingegaan hoe deze middels de gekozen onderzoeksmethoden wordt beantwoord.

1. Hoe worden vluchtelingen en statushouders in de lokale Haagse media gerepresenteerd?

Kranten vormen een belangrijk nieuwsmiddeum. Zij leggen verslag over actuele gebeurtenissen en hebben vaak een grote database van eerder verschenen berichten, wat mogelijkheid biedt de berichtgeving over een langere periode te analyseren. Daarom is er voor gekozen om de media verder af te bakenen tot de berichtgeving afkomstig van kranten. De lokale mediaberichtgeving over vluchtelingen is onderzocht middels een inhoudsanalyse. Hier is voor gekozen omdat deze methode de meest representatieve afspiegeling geeft van de beeldvorming die over vluchtelingen (opvang) in Den Haag bestaat. Het voordeel van deze methode is dat de berichtgeving systematisch, aan de hand van een codeboom, wordt onderzocht. Dit bevordert de betrouwbaarheid en herhaalbaarheid van het onderzoek. Een nadeel is de mogelijke subjectieve rol die de onderzoeker zelf met betrekking tot de codering van artikelen speelt. Er worden daarom middels een analyseschema (zie paragraaf 3.3) duidelijke kaders opgesteld voor de codering van de artikelen.

2. Hoe profileert de gemeente Den Haag zichzelf met betrekking tot de opvang van vluchtelingen en statushouders?

Om de stem van de gemeente in kaart te brengen, is er naast de mediaanalyse, ook een analyse uitgevoerd van de gemeentelijke beleidsstukken. Enkel mediaberichten en beleidsstukken bieden echter weinig zicht op wat er daadwerkelijk in het veld speelt. Als aanvullende onderzoeksmethode is er daarom voor gekozen om - middels het uitvoeren van diepte-interviews - met lokale actoren in gesprek te gaan. De tweede deelvraag spitst zich toe op de gemeente. De focus ligt hierbij op de vraag hoe de gemeente het vraagstuk rondom vluchtelingenopvang verbeeld. Sluit dit aan bij het beeld dat door de media wordt geschetst?

3. *Hoe geeft een lokale actor die zich inzet voor de verwelkoming van vluchtelingen invulling aan gastvrijheid?*

De derde deelvraag spitst zich toe op een non-gouvernementele organisatie die zich in Den Haag inzet voor vluchtelingen: Justice & Peace, gevestigd in het Nutshuis in het centrum van Den Haag. Er is om een aantal redenen voor gekozen om stichting Justice & Peace als actor mee te nemen in dit onderzoek. Er zijn meerdere actoren die zich in Den Haag inzetten voor vluchtelingen, maar gezien het tijdsbestek van dit onderzoek moesten er keuzes gemaakt worden met betrekking tot de actor het als het meest relevant wordt beschouwd in het kader van dit onderzoek. De keuze is voor Justice & Peace gevallen, omdat deze stichting de meest nauwe verwantschap heeft met de internationale status van Den Haag als stad van vrede en recht, 'peace and justice'. De stichting zet zich in voor vluchtelingen vanuit de volgende missie: *"Our mission is to improve access to social, economic and environmental justice by supporting the work of and providing protection of human rights defenders"* (Justice & Peace, 2017).

Waar andere organisaties (zoals Vluchtelingenwerk) in Den Haag zich daarnaast meer richten op activiteiten ter bevordering van de integratie van vluchtelingen, sluit de stichting Justice & Peace qua organisatie van activiteiten nauwer aan bij het thema gastvrijheid, dat in dit onderzoek centraal staat. Zo zijn de 'Welkom Hier' festivals de voornaamste activiteit die door de stichting worden georganiseerd, onder andere in samenwerking met Fonds 1818 en het Human Security Collective. Vorig jaar vond er bijvoorbeeld in februari een sessie plaats in het Theater aan het Spui. Maar ook vond er op 31 maart 2017 een 'Welkom Hier' festival plaats in de Schilderswijk. Over de manifestatie staat op de site (Welkom Hier, 2017) het volgende geschreven:

"Vluchtelingen uit conflictgebieden worden in Den Haag een veilig onderkomen gegeven. Terwijl dit uitdagingen met zich meebrengt, zijn er op lokaal niveau al talloze initiatieven gestart om vluchtelingen welkom te heten. Tijdens dit buurtfestival krijgen zij die zich inzetten voor en met vluchtelingen in de Schilderswijk & Stationsbuurt een stem. Want als het erop aankomt is het immers de wijk zelf waar vluchtelingen en Hagenezen samen leven."

Dit is bij uitstek een voorbeeld waarbij op lokaal niveau een gastvrije houding ten opzichte van vluchtelingen wordt uitgedragen. Vanuit dit oogpunt is de manifestatie dan ook in het kader van het onderzoek bijgewoond. Daarnaast weergeeft dit de relevantie om de stichting Justice & Peace als actor in het onderzoek te betrekken. Hoe ervaren zij het politieke landschap in Den Haag? Een diepte-interview biedt meer inzicht in lokale ervaringen met betrekking tot het gemeentelijk beleid.

De hoofdvraag vormt een synthese van deelvraag één, twee en drie. De uitkomsten van deze deelvragen zullen tegen elkaar worden afgezet om zodoende de verhouding hiertussen te onderzoeken. Wat zijn overeenkomsten, en wat juist verschillen in het beeld dat de media, de gemeente en Justice & Peace uitdragen over de verwelcoming van vluchtelingen?

§ 3.2.1 SELECTIE KRANTENARTIKELEN

Dit onderzoek spitst zich toe op de analyse van twee lokale nieuwsmedia: het AD Haagse Courant - ter bevordering van de leesbaarheid naar verwezen als [de Haagse Courant] - en Omroep West. Hier is voor gekozen vanuit praktische overwegingen. In verband met de haalbaarheid van het onderzoek is er voor gekozen om de analyse van krantenberichtgeving niet verder uit te breiden. Een deel van dit onderzoek omvat namelijk het ook het houden van interviews en het analyseren van beleidsstukken. Daarnaast zijn er een aantal redenen waarom de keuze specifiek voor deze twee nieuwsmedia is gevallen:

KEUZEVERANTEWOORDING AD HAAGSE COURANT & OMROEP WEST

Er is voor gekozen om de Haagse Courant te analyseren, omdat dit de grootste Haagse krant en de enige lokale kwaliteitskrant is. Bovendien is het de enige lokale krant die is opgenomen in de database LexisNexis Academic. Deze krantenbank biedt de mogelijkheid om zeer afgebakend te zoeken. Er is gezocht naar artikelen op basis van de volgende zoektermen en commando's "Den Haag" AND "vluchtelingenopvang" OR "opvang vluchtelingen" OR "opvang statushouders" OR "vluchtelingenbeleid" .

Er is daarnaast voor gekozen om Omroep West mee te nemen in de analyse, omdat het medium verschilt van de Haagse Courant. Waar de Haagse Courant een kwaliteitskrant betreft, is Omroep West de grootste digitale regionale omroep van de gemeente Den Haag, die in de regio bovendien een eigen televisiezender heeft. De invalshoek van de omroep is meer lokaal van aard dan de invalshoek van de Haagse Courant. Over lokale gebeurtenissen die de berichtgeving van de Haagse Courant niet halen, wordt dus mogelijk wel via dit medium verslag gelegd. Vanuit dit oogpunt wordt de mediabron Omroep West als een belangrijke aanvulling gezien voor dit onderzoek.

Omroep West is helaas niet opgenomen in de database van Lexis Nexis, maar de site van de omroep biedt wel de mogelijkheid om gericht en binnen een bepaalde tijdsperiode artikelen te zoeken. Het gebruik van de commando's AND en OR is hierbij helaas niet mogelijk. In plaats daarvan geldt voor elke extra term die in de zoek balk wordt geschreven het commando AND. Daarom is ervoor gekozen het aantal zoektermen te reduceren tot "vluchtelingen opvang gemeente den haag". Hoewel het nadelig is dat de zoekcriteria voor Omroep West en de Haagse Courant niet volledig overeen komen, is er toch voor gekozen om beide mediabronnen te analyseren. Het doel van dit onderzoek is namelijk om tot een representatieve afspiegeling te komen van de berichtgeving die op lokaal schaalniveau plaatsvindt.

SELECTIE IN TIJD

Om de analyse verder af te bakenen, is er voor gekozen om een selectie te maken van berichten die vanaf januari 2016 zijn gepubliceerd tot en met maart 2017. Januari 2016 is als startpunt van de selectie gekozen, omdat de gemeente Den Haag *“in 2016 van het Rijk de opdracht gekregen om 1466 vluchtelingen met een tijdelijke verblijfsvergunning te huisvesten”* (Gemeente Den Haag, 2017). Het is daarom interessant om te analyseren hoe de mediaberichtgeving zich over deze tijdsperiode heeft ontwikkeld. De ontwikkelingen met betrekking tot de opvang en huisvesting van vluchtelingen in de gemeente Den Haag zijn gedurende het schrijven van deze scriptie - februari 2017 tot en met juni 2017 - nog in volle gang. Maar aangezien dit tijdsbestek waarin het onderzoek wordt uitgevoerd, moest er ook een einddatum voor de te selecteren nieuwsberichten worden gekozen. De keuze voor de einddatum maart 2017 is dus vooral praktisch van aard, omdat er vanaf dit moment met de analyse van start is gegaan. Op basis van het bovenstaande zijn er in totaal 74 krantenartikelen geselecteerd: 41 artikelen van Omroep West en 33 artikelen van de Haagse Courant.

§ 3.2.2 SELECTIE BELEIDSSTUKKEN GEMEENTE

De gemeente heeft op haar site een aantal beleidsstukken met betrekking tot de opvang van vluchtelingen openbaar gepubliceerd. Er is voor gekozen om deze beleidsstukken te analyseren, omdat dit weerspiegelt hoe de gemeente zich publiekelijk profileert. Ook zijn er op de site van de gemeente veel uitwerkingen van vergaderingen te vinden. Maar om de analyse verder af te bakenen (en vanwege de haalbaarheid van het onderzoek), is er voor gekozen de analyse enkel uit te voeren voor de hoofddocumenten die de gemeente online beschikbaar heeft gesteld:

- Startnotitie Huisvesting Statushouders (oktober 2015)
- Voortgang Huisvesting Statushouders (december 2015)
- Voortgang Huisvesting Statushouders (februari 2016)
- Haagse Aanpak Statushouders Sociaal Domein: Snelle Integratie & Participatie (2016)

§ 3.2.3 INTERVIEWS

In de interviews met de gemeente en met Justice & Peace lag de focus op het standpunt dat beide actoren innemen met betrekking tot vluchtelingenopvang en de uitdagingen die zij hierbij in de praktijk ervaren. Maar ook is er ingegaan op de vraag hoe de media naar hun inziens de situatie schetst en of dit overeenkomt met hoe zij het politieke landschap zelf ervaren. De interviews zijn semigestructureerd van aard. Een aantal vragen is dus van tevoren opgesteld, maar ook is er ruimte voor flexibiliteit geboden. Zodoende is er voorkomen dat er van de focus van het onderzoek is afgeweken, maar was er wel ruimte voor nieuwe inzichten en onderwerpen die de respondenten tijdens het interview aankaartten.

Waar de inhoudsanalyse meer een antwoord geeft op een ‘wat-vraag’ (wat is het beeld dat wordt geschetst?), geven diepte-interviews meer inzicht in het ‘waarom’ en de achterliggende doelen. Een belangrijke actor wordt hierbij in het onderzoek buiten beschouwing gelaten: de bewoners. Daar is voor gekozen omdat het binnen het tijdsbestek van het onderzoek het niet haalbaar is om tot een representatieve afspiegeling van de stem van de bewoners te komen. In plaats van de bewoners zelf te ondervragen, is er in de diepte-interviews met de gemeente en Justice & Peace ingegaan op de ervaringen die zij met bewoners hebben. In hoeverre ervaren zij draagvlak of juist tegenstand?

§ 3.3 OPERATIONALISERING

Om de onafhankelijkheid van mijzelf als onderzoeker te bevorderen, heb ik er voor gekozen om het analyseschema voor de inhoudsanalyse in grote mate te baseren op voorgaand onderzoek. Dit is dus een deductieve werkwijze. Een belangrijke reden hiervoor is dat het een uitdaging is om als onderzoeker onafhankelijk van het eigen perspectief op basis van de gelezen artikelen frames op te stellen. Om de mate van subjectiviteit die in het onderzoek sluipt te beperken, is er voor gekozen om de frames van d'Haenens en De Lange (2001) en de frames Greussing en Boomgaarden (2017) als leidraad voor dit onderzoek te gebruiken. De keuze is hiervoor gevallen omdat Greussing en Boomgaarden (2017) een recentelijk onderzoek deden naar de huidige vluchtelingen crisis. De frames van de twee onderzoeken overlappen in grote mate met elkaar, maar vullen elkaar ook aan. Zo zijn 'conflict' en 'verantwoordelijkheidsgevoel' twee belangrijke thema's die in het onderzoek van Greussing en Boomgaarden (2017) ontbreken. De frames uit de twee onderzoeken zijn bovendien in grote mate gegrond op voorgaand onderzoek, naast een aantal nieuwe frames die de onderzoekers op inductieve wijze uit de huidige berichtgeving herleidden.

De frames van beide onderzoeken zijn echter niet volledige passend voor de lokale situatie in de gemeente Den Haag. Daarom zijn deze wel herschreven naar het lokale schaalniveau en ingedeeld onder vijf hoofdcodes: beleid van de gemeente (1), gastvrijheid (2), het beeld van vluchtelingen/ statushouders (3), de houding van bewoners (4) en consequenties voor de gemeente (5). Naast de bestaande frames/ codes, zijn er nog een aantal sub-codes herleid uit de geanalyseerde artikelen. Met name voor de analyse van beleidsstukken is het analyseschema uitgebreid met sub-codes die betrekking hebben tot het beleid van de gemeente. De analyse is enerzijds kwalitatief van karakter: de bronnen worden thematisch in kaart gebracht. Anderzijds is er ook sprake van een kwantitatieve invalshoek, omdat het voorkomen van bepaalde codes ook systematisch wordt geteld. Daarnaast zullen er gedurende de analyse extra aantekeningen worden gemaakt, bijvoorbeeld van opvallende citaten of het gebruik van metaforen in de tekst.

Los van de codes die zijn opgenomen in het analyseschema, zijn er ook meer algemene begrippen die een rode draad vormen in dit onderzoek. Deze begrippen zijn in het theoretisch kader en het hieruit voortkomend conceptueel model besproken. Zij geven richting aan het resultatenhoofdstuk: hoe komen de begrippen terug in de uitkomsten van het onderzoek? Ter verduidelijking worden de begrippen in onderstaand schema (tabel 3.3.1) geoperationaliseerd:

Tabel 3.3.1: Operationalisering van de kernbegrippen

(Individueel) geografisch bewustzijn	Dat ieder individu ervan op de hoogte is dat zoets als objectieve kennis niet bestaat en dat kennis in een bepaalde context wordt geproduceerd, waarbij elke producent zijn eigen (politieke) agenda heeft. Dit is echter een ideaalstreven; mensen vormen hun mening op basis van de kennis die zij ontvangen.
Publieke agenda/ verbeelding	Wanneer de media veel aandacht aan een bepaald onderwerp besteedt, kan dit ertoe leiden dat de lezers dit onderwerp over tijd ook belangrijk(er) gaan vinden. De media heeft zodoende een substantiële invloed op de publieke verbeelding van een bepaald onderwerp of thema.
Politics of place	Een leidend gedachtegoed is dat steden en regio's afgebakende, ruimtelijke en institutionele containers zijn. De opkomst van globalisering en transnationale netwerken spreekt dit echter tegen. Plaatsen vormen samen een netwerk en zijn dus onderling aan elkaar gerelateerd. De 'politics of place' omvat de politieke claims en acties (en de impliciete perspectieven van) verschillende actoren, bijvoorbeeld van de gemeente Den Haag.
Lokale identiteit	De overeenkomsten in normen, waarden en cultuurhistorie van de inwoners van een bepaalde plaats of regio, waardoor zij zich met elkaar verbonden voelen en anders voelen ten opzichte van buitenstaanders. De lokale identiteit zou in contrast kunnen staan met de relationele opvatting van de 'politics of place' als men, op basis van de verschillen, het lokale zou willen afschermen van externe invloeden.
Gastvrijheid	Vanuit politieke invalshoek wordt hiermee de verhouding tussen 'gastheer' (de gemeente Den Haag) en 'gast' (vluchtelingen / statushouders) bedoeld, waarbij de mate van gastvrijheid kan verschillen: een onvoorwaardelijk welkom waar niets tegenover staat, versus een welkom waar iets voor terug wordt verwacht (wederkerigheid). Hierbij speelt sociale controle een rol: de mate waarin de gast zich naar de regels of normen van de gastheer moet gedragen om van het gastvrije recht te gebruik te mogen maken.

4. RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek besproken. Het hoofdstuk is op basis van de deelvragen gestructureerd. Allereerst wordt er dus ingegaan op het beeld dat in de media wordt geschetst met betrekking tot de vluchtelingenopvang in de gemeente Den Haag. De tweede paragraaf is gewijd aan de profilering van de gemeente Den Haag. De paragraaf omvat de analyse van de beleidsstukken en de analyse van het interview met Friedolien de Fraiture, projectleider statushouders voor het sociaal domein. Tot slot spitst de derde paragraaf zich toe op de wijze waarop lokale actor Justice & Peace vorm geeft aan de verwelkoming van vluchtelingen in Den Haag.

§ 4.1 HET BEELD VAN OMROEP WEST & DE HAAGSE COURANT

In deze paragraaf wordt deelvraag 1 beantwoord: **Hoe wordt de opvang van vluchtelingen en statushouders door de lokale Haagse media gerepresenteerd?** Hiervoor zijn er in totaal 74 krantenartikelen geanalyseerd. Een overzicht van de geanalyseerde berichten is terug te vinden in bijlage 2. De paragraaf is als volgt opgebouwd: allereerst wordt er een totaaloverzicht gegeven van de meest dominante thema's in de mediaberichtgeving. Vervolgens wordt er ingegaan op de verschillen tussen de berichtgeving van Omroep West en de berichtgeving van de Haagse Courant. Tot slot wordt er met meer diepgang ingegaan op de manier waarop er over de meest voornaamste thema's wordt gecommuniceerd.

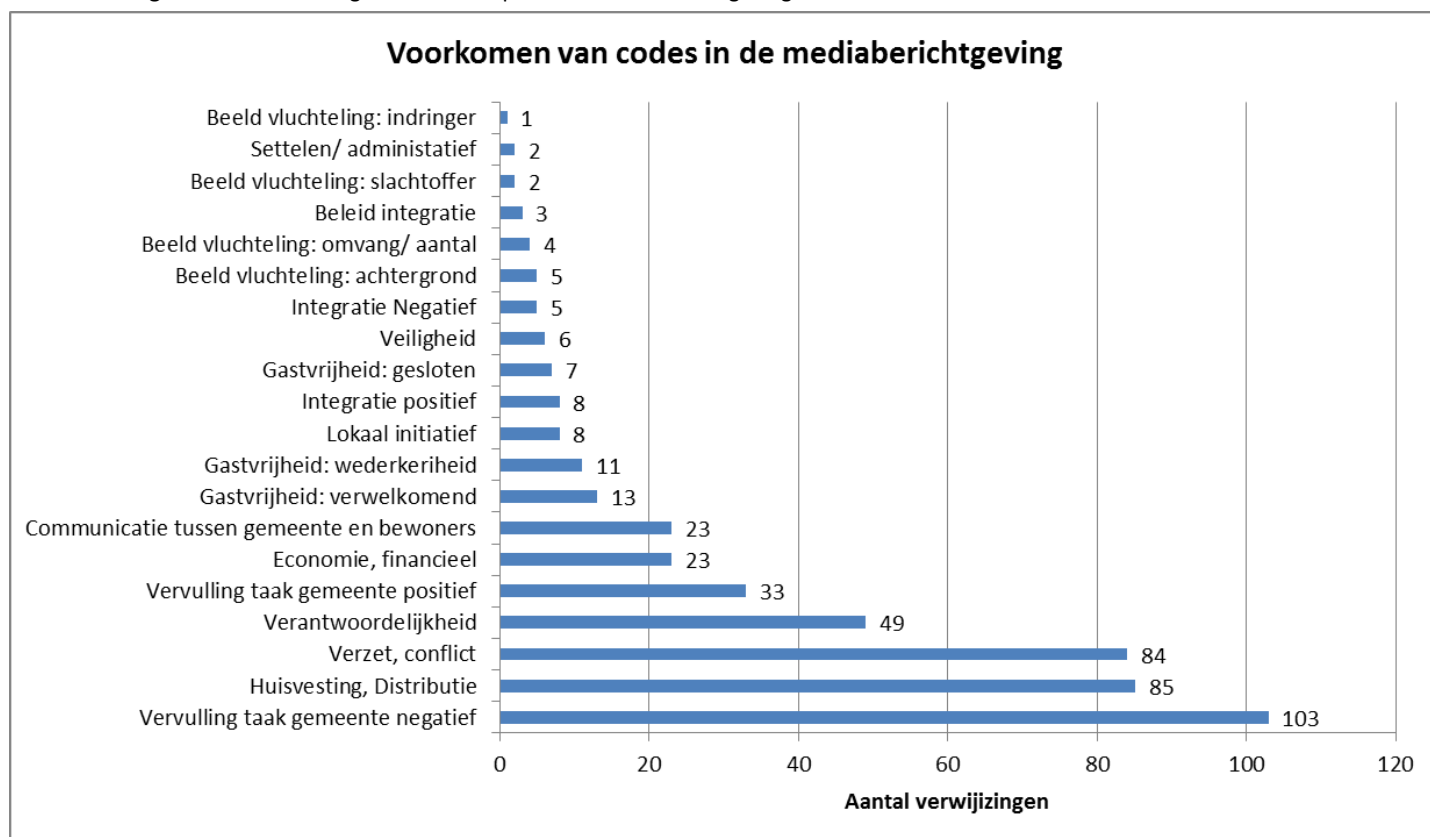
§ 4.1.1 DOMINANTE THEMA'S IN DE MEDIABERICHTGEVING

Diagram 4.1.1 weergeeft welke codes er in de mediaberichtgeving voorkomen. Een eerste interessante waarneming is dat de code die verwijst naar een negatieve vervulling van de taak van de gemeente bovenaan staat (103 verwijzingen). Vooral Joris Wijsmuller, wethouder Stadsontwikkeling, Wonen, Duurzaamheid en Cultuur (SWDC) ligt onder vuur. In de berichtgeving wordt aangekaart dat de huisvesting van statushouders is vertraagd, waardoor *“de indruk is gewekt dat Den Haag haar ambities onvoldoende waarmaakt”*, aldus de Haagse Courant (2016). *“Wijsmuller is aan het klooiën”*, zo luidt de titel van een van de andere artikelen van de Haagse Courant (2016). De wethouder wordt in totaal 113 keer in 26 van de 74 artikelen genoemd (7 artikelen van de Haagse Courant en 19 artikelen van Omroep West). Waar het beleid van de gemeente in een negatief daglicht wordt gesteld, wordt dit beeld ook enigszins genuanceerd. Zo zijn er eveneens 33 verwijzingen waarin een meer positief geluid naar voren komt met betrekking tot de vervulling van de taakstelling door de gemeente. De 33 positieve verwijzingen steken echter schril af tegen de 103 negatieve verwijzingen.

Een tweede groot thema binnen de berichtgeving heeft een meer geografische invalshoek: de huisvesting en distributie van vluchtelingen of statushouders (totaal 85 verwijzingen). Deze berichten gaan over de bekendmaking van de gemeente waar, wanneer en hoeveel statushouders er in regio Den Haag zullen worden gevestigd. Nauw verwant aan de huisvesting van statushouders, is het lokale verzet van de bewoners, maar ook van bijvoorbeeld ondernemingen, dat dit oproept. Ook dit is een onderwerp waar de media relatief veel verslag over legt (totaal 84 verwijzingen). De vraag is echter of er daadwerkelijk veel verzet is, of dat de media aan de paar gevallen van verzet veel aandacht besteedt.

Een laatste thema waar relatief veel aandacht voor is, is verantwoordelijkheid (49 verwijzingen). Het gaat hierbij om de vraag wie verantwoordelijkheid zou moeten dragen voor het oplossen van het vraagstuk. Met het 'oplossen van het vraagstuk' wordt enerzijds bedoeld op de vraag wie er verantwoordelijk is voor (het voorspoedig voorlopen van) de opvang van vluchtelingen. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op de verhouding van verantwoordelijkheid tussen de gemeente en het Rijk. Anderzijds kan het 'oplossen van het vraagstuk' ook het verbeteren van de situatie in conflictgebieden betekenen, waardoor de vluchtelingenstroom zou kunnen worden verholpen. In dat geval wordt de verantwoordelijkheid meer vanuit internationale context aanschouwd en wordt er bijvoorbeeld ook een vinger naar Rusland gewezen. In een sub-paragraaf wordt hier verder over uitgeweid.

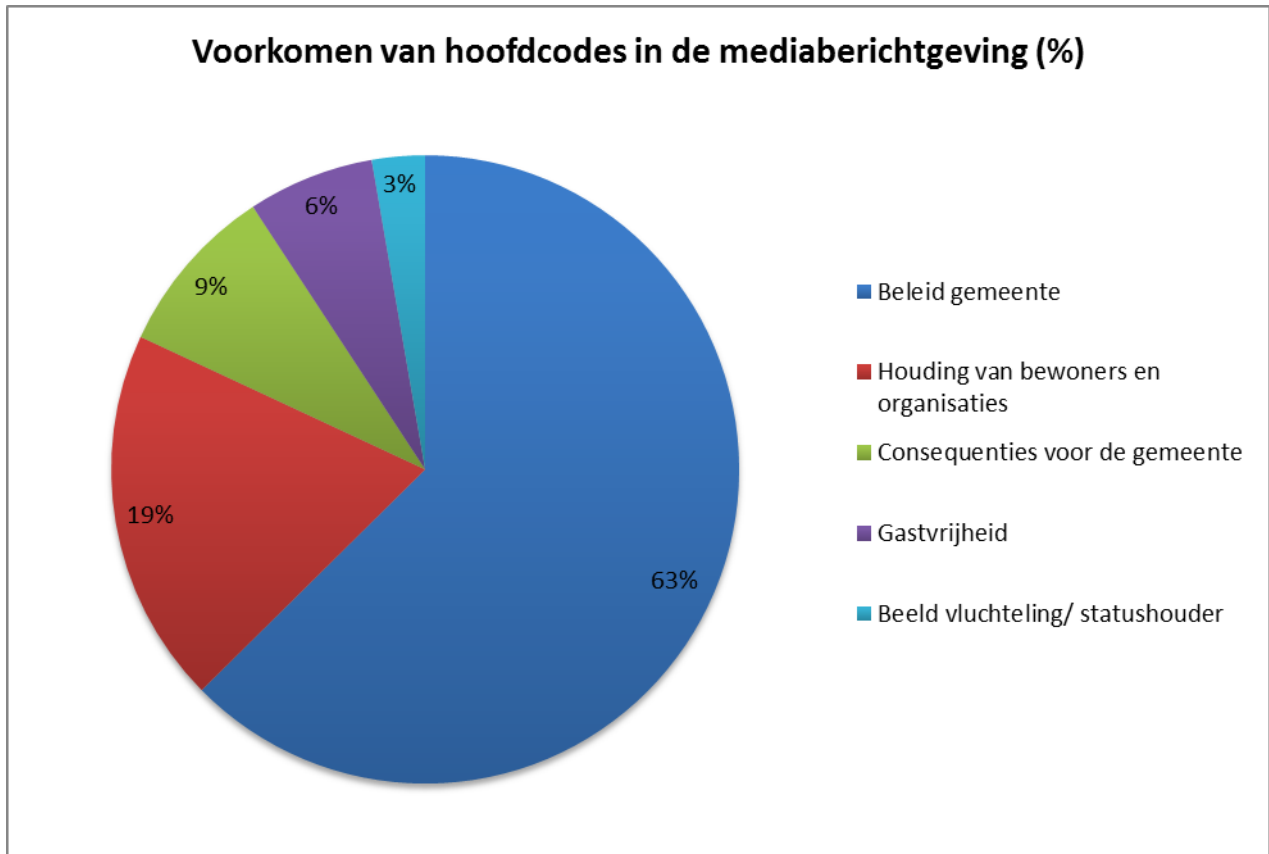
Diagram 4.1.1: Verdeling van onderwerpen in de mediaberichtgeving.

Bron: eigen data.

De bovenstaande tabel geeft een eerste overzicht van de onderwerpen waar de media het meest over spreekt. Om dit nader te verduidelijken, zijn de codes tevens gecategoriseerd in een vijftal hoofdcodes. Diagram 4.1.2 geeft de verdeling van deze hoofdcodes relatief weer. De meerderheid van de berichtgeving gaat over het beleid dat door de gemeente Den Haag wordt uitgevoerd (64%). De hoofdcategorie die daarop volgend het meest voorkomt, heeft betrekking tot de houding van bewoners en organisaties (19%). De overige drie hoofdcodes hebben binnen de berichtgeving alle drie een relatief kleine omvang. Zo wordt 9% van de berichtgeving gewijd aan de consequenties voor de gemeente en heeft 6% van de berichtgeving betrekking tot gastvrijheid. Het beeld dat van vluchtelingen of statushouders wordt geschetst is de hoofdcategorie met de kleinste omvang (3%).

Diagram 4.1.2: Focus in de mediaberichtgeving

Bron: eigen data

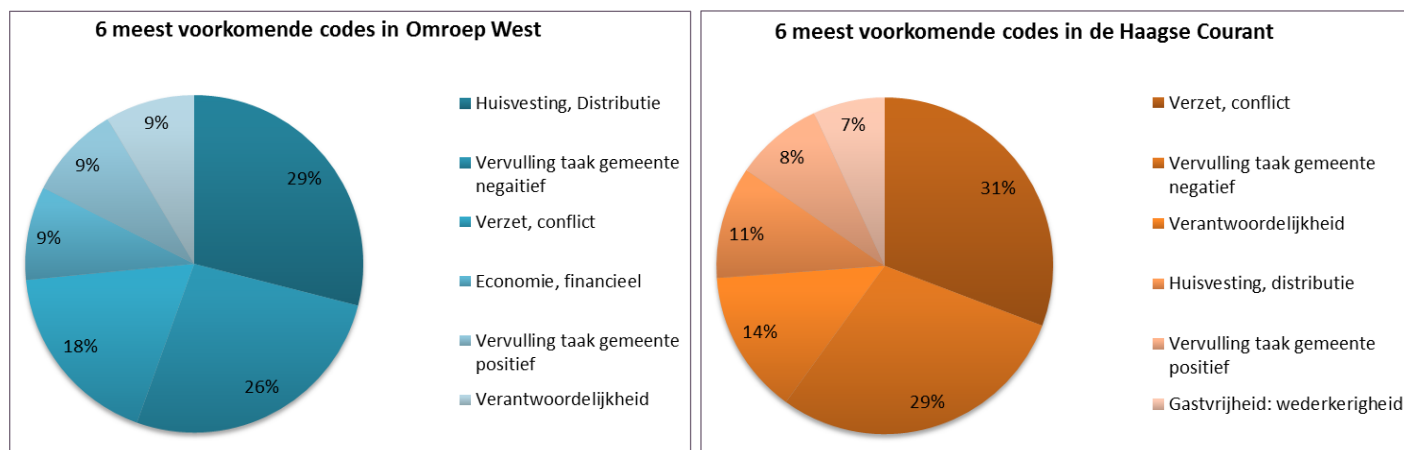
§ 4.1.2 VERSCHILLEN TUSSEN OMROEP WEST EN DE HAAGSE COURANT

Er zijn ook duidelijke verschillen waarneembaar tussen de voornaamste onderwerpen die door de Haagse Courant en door Omroep West worden aangekaart. In diagram 4.1.2 zijn de zes meest voorkomende codes per krant uitgesplitst. Er is voor gekozen dit relatief weer te geven, aangezien de hoeveelheid artikelen die per kant zijn geanalyseerd verschilt (41 artikelen van Omroep West en 33 artikelen van de Haagse Courant). Een weergave in absolute cijfers zou daarom een vertekend beeld opleveren.

Opmerkelijk is dat in de mediaberichtgeving van de Haagse Courant de code 'verzet/ conflict' het meest voorkomend is. Wat betreft de berichtgeving van Omroep West wordt er minder ingegaan op verzet en conflict, maar wordt er meer aandacht besteed aan de huisvesting en distributie van vluchtelingen en statushouders. Omroep West gaat hierbij nader in op specifieke locaties waar statushouders worden gevestigd en toont dit bovendien aan met kaartmateriaal dat door de gemeente is vrijgegeven (zoals afbeelding 1.3.2, welke in de inleiding van dit onderzoek is gebruikt). Omroep West heeft dan ook een meer lokale invalshoek dan de Haagse Courant.

Overige verschillen tussen de kranten zijn kleiner van omvang. Zo legt de Haagse Courant iets meer nadruk op verantwoordelijkheid (14% tegenover 9% van Omroep West) en bericht Omroep West meer over de economische consequenties voor de gemeente met betrekking tot de opvang van statushouders. Een punt waarin beide kranten overeenkomen, is de mate waarin hun berichtgeving negatief is over de vervulling van de taak van de gemeente, evenals de mate waarin hun berichtgeving hier positief over is.

Diagram 4.1.2: Verschillen in de berichtgeving tussen de Haagse courant en Omroep West (relatief).

Bron: eigen data.

Naast de onderwerpen die door beide media breed worden belicht, zegt ook datgene waar in de berichtgeving juist weinig over wordt gesproken veel over het beeld dat wordt geschetst. In tabel 4.1.2 zijn daarom uitgesplitst per krant het aantal verwijzingen per code weergegeven. Uit de tabel kan worden geconcludeerd dat zowel de Haagse Courant als Omroep West amper een beeld van de ‘vluchteling’ zelf schetsen. Ook gaat er weinig aandacht uit naar onderwerpen als veiligheid en integratie. De twee mediaomroepen verschillen hier weinig in. Het beeld dat wordt geschetst focust zich dus in grote mate op drie onderwerpen: het beleid van de gemeente, huisvesting en distributie en conflict en verzet.

Tabel 4.1.2: Verschillen in de berichtgeving tussen de Haagse courant en Omroep West (absoluut).

Code	Aantal verwijzingen Omroep West	Aantal verwijzingen Haagse Courant
Huisvesting, Distributie	71	14
Vervulling taak gemeente negatief	65	38
Verzet, conflict	44	40
Economie, financieel	22	1
Vervulling taak gemeente positief	22	11
Verantwoordelijkheid	21	18
Communicatie tussen gemeente en bewoners	16	7
Gastvrijheid: verwelkomend	9	4
Gastvrijheid: wederkerigheid	2	9
Lokaal initiatief	5	3
Integratie positief	8	0
Gastvrijheid: gesloten	1	6
Veiligheid	1	5
Integratie negatief	5	0
Beleid integratie	3	0
Settelen/ administratief	2	0
Beeld vluchteling: achtergrond	3	2
Beeld vluchteling: omvang/ aantal	4	0
Beeld vluchteling: slachtoffer	0	2
Beeld vluchteling: indringer	1	0

§ 4.1.3 HOE SCHRIJFT DE MEDIA?

Bovenstaande paragrafen hebben een cijfermatig overzicht gegeven van de voornaamste thema's waarover Omroep West en de Haagse Courant communiceren. In deze paragraaf wordt er met meer diepgang op een aantal thema's ingezoomd. Hoe en op welke toon wordt hierover gecommuniceerd? Om te beginnen wordt er ingegaan op het onderwerp dat binnen de berichtgeving de grootste omvang heeft: de wijze waarop gemeente Den Haag haar taken vervult.

FALEN VAN DE GEMEENTELIJKE TAAKSTELLING?

Zowel voor Omroep West als voor de Haagse Courant is de vervulling van de taken van de gemeente een onderwerp van relatief grote omvang. Zoals reeds benoemd wordt er veel kritiek op de gemeente geleverd, in het bijzonder op wethouder Joris Wijsmuller. De kern van de boodschap die door de media wordt uitgedragen, is dat de gemeente haar taakstelling betreffende het aantal op te vangen statushouders niet haalt. De plannen van de gemeente worden in onderstaand citaat door Omroep West (2016) 'grootst' genoemd, waarmee de indruk wordt gewekt dat de gemeente te veel hooi op haar vork heeft genomen:

“Het lukt Den Haag bij lange na niet om statushouders op te vangen [...] Van de ambities van Den Haag om bijna 2200 statushouders onderdak te bieden in de stad komt niet veel terecht. [...] De stad biedt dit jaar aan slechts 1300 mensen een echte woning aan. Den Haag presenteerde een jaar geleden grootse plannen: bovenop het wettelijke verplichte aantal van 1466, wilde het stadsbestuur nog eens 700 mensen extra opvangen. Maar een maand geleden bleek dat dit aantal niet wordt gehaald.”

Anderzijds wordt er zowel door Omroep West als door de Haagse Courant ook ruimte geboden voor een reactie vanuit de gemeente met betrekking tot deze standpuntinname. Zo stelt Wijsmuller dat de opvang van minder statushouders niet aan de gemeente is te wijten, maar aan het COA, zoals in onderstaand citaat wordt verduidelijkt (Haagse Courant, 2016):

“Wijsmuller legde de bal in oktober juist bij de opvangorganisatie door te stellen dat het COA 'niet in staat is' om alle extra vluchtelingen aan Den Haag te koppelen. Nu stelt Wijsmuller dat er geen enkel licht zit tussen zijn verhaal en de uitleg van het rijk. Verwarring daarover zou ontstaan zijn door 'berichten in de pers'. Daardoor is 'de indruk gewekt dat de gemeente Den Haag haar ambities onvoldoende waarmaakt'. „Maar“, schrijft Wijsmuller, „dat is geenszins het geval. De Haagse ambitie om de taakstelling te realiseren en daarbovenop 700 extra statushouders in onze stad te huisvesten staat recht overeind”.

Opmerkelijk aan de bewoording van Wijsmuller is dat er volgens hem sprake is van beeldvorming door de media, waarbij de gemeente wordt afgeschilderd als onvoldoende ambitieus. Er kan in ieder geval worden geconcludeerd dat Omroep West en de Haagse Courant inderdaad de gemeente Den Haag veelal in een negatief daglicht stellen met betrekking tot de opvang van statushouders. Maar aan de andere kant is de toon van beide media hierin niet betogend, maar eerder beschouwend: ook de andere kant van het verhaal wordt benoemd.

Opmerkelijk is wel dat wanneer een positieve wending aan de berichtgeving wordt gegeven met betrekking tot het beleid van de gemeente, de media telkens stelt dat ‘Wijsmuller dat zegt’. Omdat er juist ook veel kritiek op hem wordt geleverd, ondermijnt dit de geloofwaardigheid van zijn boodschap. De markeringen in onderstaande citaten zijn voorbeelden waarin de media telkens naar Wijsmuller refereert wanneer er wordt gesteld dat de gemeente haar taken goed vervult:

*“In een brief aan de gemeenteraad **stelt Wijsmuller** dat Den Haag wel degelijk op schema loopt.” (Haagse Courant, 2016).*

*“**Wijsmuller stelt** dat binnen afzienbare tijd nog veel ruimte beschikbaar komt.” (Omroep West, 2016).*

*“Bijna genoeg huizen voor asielzoekers met verblijfsvergunning in Den Haag, **zegt wethouder Wijsmuller.**” (Omroep West, 2016).*

*“De gemeente Den Haag ligt **volgens wethouder Joris Wijsmuller** (HSP) op koers om voldoende huisvesting te regelen voor de 2166 statushouders in Den Haag.” (Omroep West, 2016).*

*“Voor het overgrote deel is een plek gevonden, **zegt Wijsmuller.**” (Omroep West, 2016).*

Er ontstaat zodoende een beeld waarin het uitgevoerde beleid van de gemeente een eenmanszaak is, terwijl dit geenszins het geval is. Bovendien wordt de boodschap dat de gemeente op schema loopt als mening gepresenteerd, wat ruimte laat aan de lezer om hier eigen conclusies over te trekken.

VERANTWOORDELIJKHEID

Wanneer het op verantwoordelijkheid aankomt, is de gemeente wederom een grote speler in de berichtgeving. In het artikel *“Laat het maar aan ons over”* van de Haagse Courant (2016) wordt hier al een eerste aanzet voor gegeven. In het artikel wordt bepleit dat steden, ten opzichte van besturing op andere schaalniveaus, beter in staat zijn *“om oplossingen te vinden voor lokale en wereldwijde problemen”*, aldus de Haagse Courant (2016). Het gaat er dus niet om dat steden die verantwoordelijkheid momenteel dragen, maar wel wordt het standpunt ingenomen dat dit het schaalniveau is waar de grootste verantwoordelijkheid zou moeten liggen. De inmiddels oud-burgemeester van de gemeente Den Haag sluit zich hierbij aan:

“Het parlement moet een soort 'buitenboordmotor' worden, vindt Barbers geestverwant Jozias van Aartsen. Want burgemeesters zijn actiegericht, echte aanpakkers, aldus de Haagse burgemeester begin dit jaar in New York [...] Het lokaal bestuur is vaker een uitweg voor landelijke politiek. Zie de bed-bad-broodcrisis. Het kabinet kwam er niet uit, maar de burgemeesters wel.” (Haagse Courant, 2016).

Er wordt gesteld dat een bottom-up aanpak doeltreffender zou zijn dan beleid dat van bovenaf wordt opgelegd. In onderstaand citaat wordt hier duidelijk naar verwezen. Er wordt bediscussieerd waar de verantwoordelijkheid voor een vraagstuk zoals vluchtelingenopvang zou moeten liggen:

“De ene zegt: vluchtelingenbeleid is een landelijke zaak en kan dus nooit onderwerp zijn van een plaatselijke volksraadpleging. Maar de andere richting roept: kom maar op! Als een gemeente een regeling heeft voor referenda, moet je die gebruiken en niet van bovenaf bepalen wat er wel en niet aan de burgers mag worden voorgelegd.” Haagse Courant (2016).

In een opinieartikel van de Haagse Courant wordt de discussie over verantwoordelijkheid over een volledig andere boeg gegooid. In plaats van het organiseren van vluchtelingenopvang, wordt er bepleit het probleem bij de bron aan te pakken: de voortdurende oorlog in conflictgebieden oplossen. Er wordt één verantwoordelijke in het oplossen van dit probleem aangewezen: Rusland. Onderstaand citaat verduidelijkt hoe de vinger naar Poetin wordt gewezen (Haagse Courant, 2016):

“Er is maar één manier om het Syrische vluchtelingenprobleem op te lossen. Mensen moeten in vrijheid, welvaart en vrede in Syrië kunnen leven. Voor hen betekent het dat Assad moet verdwijnen en dat het volk een regering moet kunnen kiezen die deze waarden kan waarborgen. Om Assad weg te krijgen is de instemming van Rusland, dus Poetin, nodig maar hij peinst daar niet over. Poetin bombardeert onder het mom IS te bestrijden elk dorp en elke stad die oppositie voert. De sleutel voor de oplossing van het probleem ligt dus bij Poetin. Maar hem zal het een zorg zijn of Europa verzuipt in de vluchtelingen.”

In plaats van het vraagstuk te beschouwen als een gezamenlijk probleem, met een gezamenlijke verantwoordelijkheid, wordt er dus duidelijk één schuldige aangewezen. Er is echter maar één opinieartikel waarin zo een stellig standpunt wordt ingenomen. Andere artikelen waarin verantwoordelijkheid als thema terugkomt, spitsen zich bovendien veel meer op het lokale schaalniveau toe. Zo wordt er frequent geschreven over de gemeentelijke taakstelling en over hoe de Den Haag deze verantwoordelijkheid zou moeten dragen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is het volgende fragment uit een artikel van Omroep West (2016):

“Dat betekent volgens de partijen niet alleen dat ze een huis krijgen, maar dat de gemeente ook moet zorgen voor ‘de integratie, de inburgering en de interactie met alle wijken en buurten waar ze worden gehuisvest [...] Bovendien moet de gemeente zorgen voor goede begeleiding. Sommige asielzoekers hebben psychische problemen [...] Daar moet te allen tijde voldoende hulp voor beschikbaar zijn.”

De gemeente zou los van de huisvesting dus ook verantwoordelijk zijn voor het traject dat hierop volgt. Wijsmuller sluit zich hier in een ander artikel van Omroep West (2016) bij aan, maar stelt wel dat de gemeente hierbij onvoldoende steun krijgt van het rijk. *“Een belangrijke voorwaarde voor goede opvang is volgens Wijsmuller daarnaast dat er goede sociale functies worden georganiseerd”*, zo staat er in het artikel beschreven (Omroep West, 2016). Echter, de steun van het rijk is hierbij ontoereikend, zo wordt er door Wijsmuller bepleit (Omroep West, 2016):

“Wijsmuller: ‘Het vluchtelingenprobleem is een landelijke kwestie. Wij als gemeenten nemen onze verantwoordelijkheid en voldoen aan onze wettelijke taak om vluchtelingen op te vangen. Dan moet het Rijk ook zijn verantwoordelijkheid nemen. Als dat niet gebeurt, dan kan het zijn dat wij niet aan onze taakstelling kunnen voldoen.’”

Het gaat vooral om de financiële middelen waarin het rijk tekort zou schieten. In een artikel uit april 2016 van Omroep West staat beschreven dat de gemeentebesturen van Den Haag, Amsterdam, Rotterdam en Utrecht gezamenlijk hun zorgen hierover uitspraken in een brandbrief. Letterlijk schrijven de gemeenten hierover (Omroep West, 2017): *“Wij kunnen niet meewerken aan de opvang van nieuwe burgers als de handvatten ontbreken om deze mensen een eerlijke kans te bieden op zelfstandigheid en participatie in hun nieuwe woonplaats’, aldus de gemeenten.”* Volgens de vier gemeenten moeten zij dan te veel bezuinigen op terreinen die voor andere bewoners van belang zijn.

Al met al is het beeld dat door de media wordt geschetst dat er wel degelijk een welwillendheid bestaat vanuit de gemeente Den Haag om een verantwoordelijkheid in dit vraagstuk te dragen. Maar waar de berichtgeving in contrasteert is in de balans tussen de lokale en de nationale verantwoordelijkheid. Enerzijds wordt er gesteld dat steden een grotere inspraak zouden moeten hebben, maar anderzijds wordt de verantwoordelijkheid weer bij het rijk gelegd als het gaat over de financiële middelen om de vluchtelingenopvang te organiseren.

HUISVESTING EN DISTRIBUTIE

Het onderwerp huisvesting en distributie komt in de berichtgeving van Omroep West breder aan bod dan in de Haagse Courant (zie diagram 4.2.1). In verschillende berichten, met koppen als *“Op deze plekken in Den Haag komen statushouders”* of *“Dit zijn de plekken in Den Haag waar 2166 statushouders gaan wonen”*, geeft Omroep West een overzicht van de locaties waar statushouders komen te wonen. De omroep zet hierbij per locatie uiteen hoeveel statushouders er komen te wonen en wanneer de huisvesting naar waarschijnlijkheid zal plaatsvinden. Deze berichten zijn dus duidelijk informerend van aard. Wel wordt er in relatie tot dit onderwerp wederom gerefereerd naar de vertraging die de huisvesting heeft opgelopen.

De Haagse Courant is minder uitgebreid met betrekking tot de huisvesting en distributie van statushouders, maar wanneer het onderwerp aan bod komt gaat het over aantallen, (eventuele) huisvestingslocaties en over het tijdspad betreffende de daadwerkelijke huisvesting van de statushouders. *“De stad heeft veel woonplekken nodig, want Den Haag zet fors in op de ‘lange termijn’ van het vluchtelingenvraagstuk, door de komende tijd 700 extra statushouders op te nemen (dit jaar ruim 2000)”*, zo stelt de Haagse Courant (2016) bijvoorbeeld.

Toch komt er met betrekking tot de huisvesting van statushouders ook een meer gevoelige discussie naar boven. Deze discussie draait om het woningtekort in de gemeente Den Haag. Zo is een gehoord kritiekpunt dat statushouders op de woningmarkt voorrang zouden krijgen ten opzichte van bewoners die al lang woningzoekende zijn. Dit wordt als oneerlijk beschouwd, zoals Steef Tettero in een artikel van de Haagse Courant (2017) betiteld *“Opvang ten koste van Nederlanders”* bepleit:

“Woningzoekenden uit eigen gelederen worden zonder pardon naar achteren geschoven, ook al staan ze jaren op de lijst voor een huis [...] Dan heb ik het niet eens over de financiële

bijdrage voor en inrichting van deze huizen. Zo wordt er, op z'n zachtst gezegd, een afstand gekweekt tussen Nederlanders en nieuwkomers [...] Er wordt totaal niet bedacht wat een impact dat op de Nederlanders heeft.” (AD Haagse Courant, 2017).

Omroep West benoemt eveneens dat de huisvesting van statushouders de nodige kritiek van bewoners oplevert. *“Sommigen vinden het ook maar raar dat veel mensen op een sociale huurwoning zitten te wachten, maar dat de statushouders nu wel een huis krijgen,”* aldus Omroep West (2017) over de mening van sommige bewoners.

In relatie tot het kritiekpunt dat de gemeente ‘oneerlijk’ handelt, wordt de Julianakazerne als eventuele locatie voor huisvesting van statushouders in zes verschillende artikelen (drie van de Haagse Courant en drie van Omroep West) bediscussieerd. De gemeente wordt ervan beschuldigd, dat hoewel de Juliakazerne een geschikte locatie zou zijn voor de huisvesting van statushouders, de locatie van de baan is geveegd omdat premier Rutte en andere prominenten in de buurt wonen. In de Haagse Courant (2016) wordt de discussie bijvoorbeeld als volgt aangesneden:

“Het Benoordenhout is een wijk met mondige mensen. Premier Mark Rutte woont er, net als andere Haagse notabelen. Critici vragen zich af of dát de reden is dat er geen vluchtelingen komen naar de lege Julianakazerne in de wijk [...] „Alsof je met bepaalde bewoners meer rekening moet houden dan met andere,” zegt Voortman. Om alle schijn van de 'niet in mijn achtertuin-reflex' te voorkomen, zou het juist 'mooi' zijn om wel asielzoekers op te vangen in de kazerne, vindt het Kamerlid.”

Toch is de toon van de nieuwsmidia hierover eerder beschouwend. Zo wordt het standpunt van verschillende partijen uiteengezet. De gemeente kaart hierbij aan dat er voldoende andere plekken beschikbaar zijn om statushouders te huisvesten. In een bericht van Omroep West (2016) komt onder andere Wijsmuller aan het woord:

“De gemeente Den Haag heeft de voormalige Julianakazerne in het Benoordenhout niet nodig voor de opvang van asielzoekers of mensen met een verblijfsvergunning. Dat er ministers of andere prominenten in de buurt wonen, is absoluut geen reden om De gemeente Den Haag heeft de voormalige Julianakazerne in het Benoordenhout het pand niet voor vluchtelingen beschikbaar te stellen. Dat zegt de Haagse wethouder Joris Wijsmuller.”

In het artikel *“Kazerne ligt wéér onder vuur”* van de Haagse Courant (2016) wordt dit standpunt met een tweede reden aangevuld: de kosten om het pand te kopen. *“Wijsmullers argument om de kazerne nu niet als locatie op te nemen was alledaagser: geld. Het Rijksvastgoedbedrijf biedt panden niet voor nop aan, waarschuwt hij”*, zo staat er in het artikel van de Haagse Courant beschreven. Uit de berichtgeving komt in ieder geval naar voren dat de meningen over de achterliggende redenen van de gemeente om de in verdeeld zijn.

Al met al gaat de berichtgeving over de huisvesting en distributie van statushouders in Den Haag enerzijds over waar, wanneer en hoeveel statushouders er in de gemeente worden gevestigd. Maar tegelijkertijd is er een kritieke ondertoon in de berichtgeving waarneembaar waarin het ‘wij’ versus ‘zij’ voelbaar is. Vooral de Haagse Courant wijdt hier verder over uit: het grootste thema binnen de

berichtgeving van de krant heeft betrekking tot de code 'verzet en conflict' (zie diagram 4.1.2). Voor Omroep West heeft het onderwerp eveneens geen kleine omvang (totaal 44 verwijzingen). Hoe beide media hierover schrijven wordt in de volgende paragraaf toegelicht.

LOKALE IDENTITEIT: EEN CONFLICTERENDE SAMENLEVING?

Conflict is het op twee na grootste onderwerp in de berichtgeving van Omroep West en de Haagse Courant. Het betreft hier het protest van bewoners, maar ook van ondernemers, met betrekking tot de huisvesting van vluchtelingen op bepaalde locaties. Het protest is hierbij dus gericht tegen het beleid van de gemeente.

Zowel Omroep West als de Haagse Courant wijden hierbij uit over een asieldebat dat op 3 maart 2016 in de raadszaal in het stadhuis werd gehouden. *“Woedend weg bij asieldebat”*, zo luidt een van de koppen van de Haagse Courant. Het debat ging over de opvang van statushouders in Den Haag. Een groep van 30 Hagenaars is *“onder luid protest”* vertrokken nadat een van de raadsleden, Hasan Kucuk van de Islam Democraten, stelde dat sommige bewoners zich racistisch uitlieten (Haagse Courant, 2016). Omroep West (2016) vult het artikel betiteld *“Onrust tijdens vluchtelingendebat in Haagse raad”* daarnaast aan met een filmopname waarin is te zien hoe de bewoners van de tribune opstaan en de zaal verlaten (zie afbeelding 4.1.3). In de opname wijzen de bewoners naar de raadsleden en roepen onder andere dingen als *“Dit is een democratie, wij zijn het volk!”*, *“Vieze racist!”* en *“Hiermee creëert u voor de bewoners van Ypenburg in ieder geval een groot probleem”*.

Afbeelding 4.1.3: Momentopname uit het fragment waarin bewoners tijdens de vergadering van de Haagse gemeenteraad van de tribune opstaan en de raadszaal verlaten. **Bron:** Omroep West, 2016.

Tevens in de andere artikelen komt naar voren dat de huisvesting van 150 statushouders in Ypenburg achter zwembad Het Hofbad tot de meeste discussie leidde. Hier vond dan ook een protest plaats waar volgens Omroep West (2016) *“Honderden mensen”* werden verwacht. Uiteindelijk kwamen er 150 bewoners op de demonstratie af, zo schrijft Omroep West (2016) in het artikel *“Demonstratie tegen statushouders in Ypenburg Den Haag rustig verlopen”*. Waarom deze bewoners tegen de opvang van statushouders in hun wijk zijn, wordt door de Haagse Courant (2016) beschreven:

“Waarom hij en Rico tegen de komst van 150 statushouders zijn? „Er zijn incidenten met asielzoekers, zoals mishandelingen, verkrachtingen. De cultuurverschillen zijn ook een probleem, denk aan de omgang met vrouwen of homo's,” zegt Haneveld.”

Met betrekking tot de huisvesting van statushouders op een andere locatie in Den Haag, gelegen vlak naast een middelbare school, worden gedeeltelijk dezelfde argumenten herhaald. De titel van dit bericht, *“Vluchtelingen tussen honderden jonge meiden is kat op het spek binden’, zeggen ouders VCL Den Haag”*, is bovendien ook al veelzeggend (Omroep West, 2016). Een van de ouders licht toe:

“De school verhuist binnenkort naar het gebouw van het Aloysius College, maar daar komen ook dertig statushouders - vluchtelingen met een verblijfsvergunning - te wonen. Sommige ouders maken zich zorgen om de veiligheid van hun dochters. 'Ik snap niet dat je mannen met trauma's en een andere seksuele moraal plaatst tussen honderden jonge meiden', zegt een vader die anoniem wil blijven in de krant.” (Omroep West, 2016)

Dat in het eerste citaat uit de Haagse Courant ‘de cultuurverschillen’ worden benadrukt duidt op een duidelijk ‘wij’ versus ‘zij’. Het concept ‘othering’ dat door Edward Said (1978) werd geïntroduceerd (zie § 2.2.1) is hier duidelijk waarneembaar. Daarnaast is er sprake van duidelijke stigmatisering en generalisering: de statushouders worden gerelateerd aan seksuele mishandeling en onveiligheid. Maar ook wordt er in de wetenschappelijke theorie gesteld dat er in de media veelal sprake is van selectiviteit van negatieve gebeurtenissen (Schroeder & Pennington-Gray 2014). De analyse van de mediaberichtgeving beaamt dit. Hoewel de omvang van protesten en het aantal bewoners dat hieraan deelneemt in de gemeente Den Haag relatief klein is, besteedt de media hier veel aandacht aan. Naar verwelkomende initiatieven met betrekking tot de opvang van statushouders wordt door de media slechts 8 keer verwezen, ten opzichte van 84 verwijzingen naar lokaal conflict en verzet. Slechts twee berichten gaan over een vorm van lokaal initiatief: een bericht over een inzamelingsactie voor winterkleding, georganiseerd door een Haagse bewoonster en een bericht over ‘jonge vluchtelingen’ die meevoetballen in ODB Den Haag.

Tot slot wordt er in een bericht van Omroep West (2016) gesteld dat de gemeente geen gehoor geeft aan het protest van bewoners. *“Gemeenten huisvesten vluchtelingen ondanks protesten”*, zo luidt de titel van dit bericht (Omroep West, 2017). Hiermee wordt het beeld geschetst dat gemeente en bewoners tegenover elkaar staan en dat de Haagse samenleving dus verdeeld is. Interessant vanuit dit licht is hoe het thema gastvrijheid in de berichtgeving terugkomt.

GASTVRIJHEID IN DE MEDIA

Binnen het thema gastvrijheid wordt er een onderscheid gemaakt tussen een verwelkomende, open houding, een gesloten, onwelkome houding en een houding die de wederkerige relatie tussen de ‘gast’ en ‘gastheer’ benadrukt. Onder de ‘gast’ wordt hier de groep statushouders en vluchtelingen verstaan. In de mediaberichtgeving komen alle drie de genoemde houdingen ten opzichte van vluchtelingen en statushouders terug. Samengenomen telt de hoofdcode ‘gastvrijheid’ 31 verwijzingen. De verschillende houdingen die binnen gastvrijheid kunnen worden ingenomen, zijn alle drie naar een aparte code vertaald.

De verdeling van het aantal verwijzingen tussen de drie sub-codes van gastvrijheid verschilt relatief weinig, maar de meeste verwijzingen hebben betrekking tot een meer open en verwelkomende houding jegens vluchtelingen en statushouders (13 verwijzingen). De media spreekt in dit geval bijvoorbeeld over *“medemenselijkheid tonen”* (Omroep West, 2016), *“hun menselijke gezicht laten zien, empathie tonen ten opzichte van dit groepje mensen”* (Haagse Courant, 2016) en over een *“warm welkom in Den Haag”* (Omroep West, 2016). Empathie en medemenselijkheid staan in dit geval dus hoog in het vaandel. Waar in de berichtgeving over conflict en verzet vooral het anders zijn van de groep statushouders wordt benadrukt, wordt met het tonen van medemenselijkheid juist de klemtoon op het tegenovergestelde gelegd, namelijk dat ieder mens gelijke waarden heeft. Het gaat hier ook niet meer over de ‘statushouder’ maar over de ‘medemens’, hetgeen deze boodschap onderstreept.

Daarnaast is er tevens berichtgeving waarin de wederkerigheid van gastvrijheid de boventoon voert (11 verwijzingen). De status van de statushouder als gast, die zich naar normen en waarden van de gastheer dient te gedragen, staat centraal. *“Wie hier komt, moet ook meedoen [...] Vluchten naar Nederland, verblijven in onze beschaving, betekent ook accepteren van onze beschaving. Meedoen aan vrijheid, aan betrokkenheid en aan gemeenschapszin”*, staat er in een artikel van de Haagse Courant (2016). Maar ook mogen met de komst van statushouders de andere inwoners van Den Haag niet benadeeld worden, zo blijkt uit een artikel van Omroep West (2016): *“De gemeente onderstreept dat de kansen voor inwoners van de stad op een sociale huurwoning niet kleiner mogen worden als gevolg van het opvangen van statushouders.”*

Ten derde wordt er gesteld dat het gastrecht alleen wordt verleend zolang de situatie in het thuisland van de ‘gast’ als onveilig wordt bestempeld. *“Van Aartsen vindt ook dat er een duidelijk systeem moet komen voor heel Europa. Mensen die geen vluchteling zijn, moeten eerder worden teruggezonden”*, aldus Omroep West (2016). Ook de Haagse Courant sluit hierbij aan in een artikel betiteld *“Verplicht inburgeren én terug als het veilig is”*. Bovendien wordt in dit bericht gesteld dat wanneer mensen zich niet gedragen naar de Nederlandse normen en waarden, zij eveneens niet meer welkom zijn: *“En een vlucht in criminaliteit is een vliegticket het land uit. Kortom: geen slappe integratie, niet pampieren, niet klein houden.”* Kortom: de wederkerigheid en sociale controle zoals deze in de literatuur wordt beschreven (Brotherton en Wood, 2007; in: Lynch et al., 2011), komen in de berichtgeving duidelijk naar voren.

Tot slot zijn er ook 7 verwijzingen geteld die op een gesloten houding duiden. Zo zou Nederland *“te coulant”* zijn in haar vluchtelingenbeleid. Volgens Van der Tak, burgemeester van het Westland, ligt er een probleem bij landen waar vluchtelingen vandaan komen. Deze landen *“willen hen vaak niet terugnemen”*, stelt van der Tak (Haagse Courant, 2016). De houding die vervolgens wordt ingenomen is duidelijk gesloten: *“Als het aan Van der Tak ligt, is daar maar één remedie voor: „Dan zet je de vluchteling maar gewoon op een KLM-vliegtuig, en zet je hem er in zijn land van herkomst uit.””* In hetzelfde bericht (Haagse Courant, 2016) wordt door Van der Tak gesteld dat Europa *“het Europees Verdrag voor de Rechten van de mens uit 1950 moet aanpassen en terugkeerbeleid tot speerpunt moet maken.”* Dit is echter maar de mening van één man, waarnaast er verder in de media weinig berichtgeving is die op een duidelijke onwelkome houding ten opzichte van vluchtelingen en statushouders duidt. Wel zijn er gevallen waarin bewoners zich uitspreken over het oneens zijn met de huisvesting van statushouders. Deze berichtgeving is echter gecodeerd als ‘verzet, conflict’ en in de desbetreffende sub-paragraaf reeds aan bod gekomen.

§4.1.4 SYNTHESE

Schroeder en Pennington-Gray (2014) veronderstellen dat er in de media een selectie bestaat van negatieve gebeurtenissen. De analyse van de berichtgeving van Omroep West en de Haagse Courant bevestigt deze selectiviteit. Al met al kan er worden geconcludeerd dat er in de meerderheid van de berichtgeving een negatief beeld wordt geschetst. De gemeente Den Haag wordt in een negatief daglicht gesteld met betrekking tot de vervulling van haar taakstelling. Daarnaast bericht de media negatief over de houding die door bewoners wordt ingenomen. Zo is conflict het op twee na grootste thema in de mediaberichtgeving.

Daarnaast is ‘othering’ duidelijk waarneembaar in de berichtgeving: het wij-zij gevoel wordt in de berichtgeving over bewoners bevestigd. Vicsek et al. (2008) en Topkev (2016) concluderen dat de meeste berichtgeving over vluchtelingen vaak negatief is en dat er veelal over het onderwerp wordt geschreven in connectie met problemen en conflict. De berichten over het asieldebat waarbij bewoners ‘woedend de zaal verlieten’ en over angst voor mishandelingen en verkrachtingen beamen dit. In een van de artikelen van de Haagse Courant (2016) wordt bijvoorbeeld gesproken over cultuurverschillen die problematisch zijn, zoals “*de omgang met vrouwen en homo’s*”, hetgeen othering, generalisering en stigmatisering illustreert. Het thema conflict heeft overigens niet alleen betrekking tot bewoners en statushouders, maar ook tot bewoners en de gemeente. Zo wordt er door Omroep West beschreven dat de gemeente Den Haag ondanks de protestgeluiden van bewoners haar plannen doorvoert. Een verzetsidentiteit van de lokale bevolking wordt hiermee bekrachtigd.

Een nuancering betreft wel dat er in veel gevallen eerder beschouwend dan betogend wordt geschreven. Bijvoorbeeld met betrekking tot de Juliakazerne als eventuele locatie voor de opvang van statushouders. Hoewel critici stellen dat de Juliakazerne als potentiële opvanglocatie van de agenda verdween, omdat minister-president Rutte en ‘andere prominenten’ in de buurt wonen, wordt dit niet als feit maar als mening gepresenteerd. Bovendien wordt tevens de argumentatie van de gemeente om de locatie af te laten vallen beschreven.

Ook aangaande gastvrijheid is het beeld van de media niet eenzijdig. De wijze waarop het (politieke) construct gastvrijheid door Brotherton en Wood (2007; in: Lynch et al., 2011) wordt beschreven, is in de mediaberichtgeving herkenbaar: zowel een open, wederkerige als een gesloten houding ten opzichte van vluchtelingen en statushouders passeren de revue. Het tonen van medemenselijkheid wordt aangedragen als reden om vluchtelingen en/ of statushouders een ‘warm welkom’ te bieden. In een ander bericht voert juist wederkerigheid de boventoon: naar Nederland komen betekent participeren in de Nederlandse beschaving. Dit duidt eerder op een territoriaal afgebakende houding.

Hetzelfde kan worden gesteld voor het thema verantwoordelijkheid. In het artikel “*Laat het maar aan ons over*” van de Haagse Courant (2016) wordt bijvoorbeeld bepleit dat steden, ten opzichte van besturing op andere schaalniveaus, beter in staat zijn om oplossingen te vinden voor wereldproblematiek. Tegelijkertijd wordt er geclaimd dat de steun vanuit het rijk ontoereikend is en de gemeentelijke verantwoordelijkheid te groot. Beide claims verbeelden geografie vanuit de suggestie dat steden of gemeenten ten opzichte van de nationale overheid ruimtelijk afgebakende bestuursapparaten zijn.

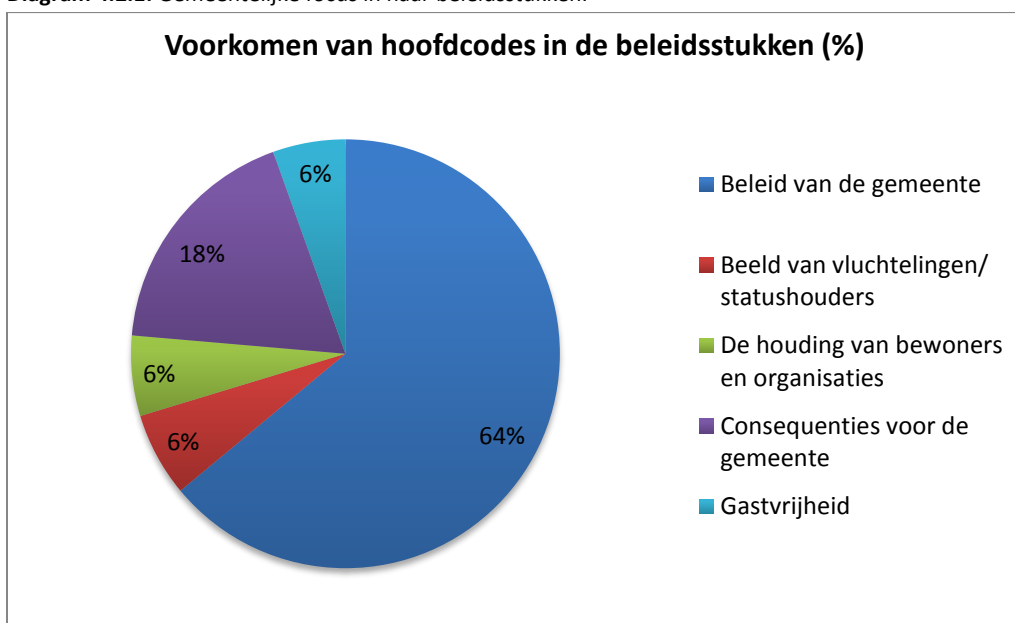
§ 4.2 PERSPECTIEF VAN DE GEMEENTE DEN HAAG

In deze paragraaf wordt een antwoord gegeven op de tweede deelvraag: **hoe profileert de gemeente Den Haag zichzelf met betrekking tot de opvang van vluchtelingen en statushouders?** Om het beeld dat de gemeente schets in kaart te brengen, is er onder andere een inhoudsanalyse uitgevoerd van een viertal beleidsstukken dat de gemeente openbaar heeft gepubliceerd. De weergave van de resultaten van deze inhoudsanalyse is enerzijds kwantitatief van aard: welke onderwerpen zijn leidend? Anderzijds heeft de resultatenverwerking een kwalitatieve invalshoek: hoe en op welke toon wordt hierover gecommuniceerd? Daarnaast is er een diepte-interview afgenomen met Friedolien de Fraiture, projectleider statushouders voor de gemeente Den Haag. De uitkomsten van dit interview worden in een aparte sub-paragraaf besproken en vormen een triangulatie met de uitkomsten van de inhoudsanalyse.

§ 4.2.1 ANALYSE BELEIDSTUKKEN

De analyse is gebaseerd op de eerder genoemde beleidsstukken in paragraaf 3.2.2. Om een helder inzicht te krijgen in het beeld dat de gemeente schets, is het allereerst van belang een algeheel overzicht te maken van de voornaamste thema's die de gemeente in haar beleidsstukken aankaart. In diagram 4.2.1 is daarom het voorkomen van de hoofdcodes in procenten weergegeven. Het overgrote deel van de beleidstukken beslaat onderwerpen die betrekking hebben tot het beleid van de gemeente (64%). Het is enigszins logisch en daarom ook naar verwachting dat de gemeente in haar beleidsstukken voornamelijk verantwoordt wat haar beleid is en hoe dit tot uitvoering wordt gebracht. Daaropvolgend zijn de consequenties voor de gemeente van de opvang van vluchtelingen het voornaamste hoofdthema (18%). Het betreft hier de economische consequenties en de lange termijn visie betreft de sociaaleconomische integratie van statushouders. De overige drie hoofdthema's, te weten het beeld dat van vluchtelingen of statushouders wordt geschetst en de houding van bewoners en organisaties en gastvrijheid zijn binnen de beleidsstukken de thema's met relatief de kleinste omvang (alle drie 6%).

Diagram 4.2.1: Gemeentelijke focus in haar beleidsstukken.

Bron: eigen data

Maar wat zijn binnen deze hoofdthema's dan de onderwerpen die in de beleidsstukken aan bod komen? In tabel 4.2.1 is elk van de voorkomende onderwerpen (of codes) in de beleidsstukken weergegeven naar het aantal verwijzingen. Betreffende het beleid van de gemeente zijn de voornaamste onderwerpen: de distributie met betrekking tot de huisvesting van vluchtelingen, de verdeling van verantwoordelijkheid in de oplossing van het vraagstuk en de wijze waarop de gemeente haar verantwoordelijkheid hierin vervult.

Ten tweede worden in het kader van het hoofdthema 'consequenties voor de gemeente' de financiële gevolgen het meest genoemd (33 verwijzingen). Maar ook de integratie van statushouders is een onderwerp van relatief grote omvang (totaal 25 verwijzingen). Het gaat hier om het vooruitzicht van sociaaleconomische integratie van statushouders. Opmerkelijk is dat de helft van de verwijzingen (13 verwijzingen) positief van aard is, en de andere helft (12 verwijzingen) negatief. Er worden dus ook kanttekeningen geplaatst en zorgen beschreven.

Opmerkelijk is daarnaast dan binnen het hoofdthema 'houding van bewoners en organisaties' meer wordt gesproken over lokaal initiatief (18 verwijzingen) dan over lokaal verzet (3 verwijzingen). En wat betreft het laatste hoofdthema, te weten het beeld dat van vluchtelingen of statushouders wordt geschetst, wordt er het meest verwezen naar de code die betrekking heeft tot de omvang van de vluchtelingenstroom (15 verwijzingen). De gemeente benadrukt hierbij de toename van de stroom en de uitdagingen die dit met zich meebrengt. Er zal in sub-paragrafen verder worden uitgeweid over de wijze waarop er over de voornaamste onderwerpen wordt gecommuniceerd.

Tabel 4.2.1: Overzicht van de meest voorkomende codes naar het aantal verwijzingen.

Code	Aantal beleidsstukken	Verwijzingen (aantal)
Huisvesting/ distributie	4	60
Verantwoordelijkheid	4	43
Vervulling taak gemeente positief	4	42
Beleid integratie	3	35
Economie/ financieel	4	33
Communicatie bewoners	4	23
Lokaal initiatief	3	18
Beeld vluchteling: omvang/ aantal	4	15
Gastvrijheid: wederkerigheid	3	14
Integratie positief	1	13
Integratie negatief	2	12
Preventie	2	12
Achtergrond statushouder	2	6
Settelen/ administratief	2	6
Veiligheid	3	5
Gastvrijheid: verwelkomend	3	5
Verzet/ conflict	2	3
Beeld vluchteling: slachtoffer	1	1
Vervulling taak gemeente negatief	1	1

Bron: eigen data

EEN RUIMTELIJK VRAAGSTUK

Uit de berichtgeving van de gemeente wordt duidelijk dat het vraagstuk rondom vluchtelingenopvang zowel sociaal, economisch als ruimtelijk van aard is. Deze paragraaf focust op dat ruimtelijke aspect, die in de analyse is vertaald naar de code 'huisvesting/ distributie'. De gemeente staat voor een opgave die deels door het rijk is opgelegd en deels door haar zelf is bepaald: de huisvesting van totaal 2150 statushouders in het jaar 2016, waarvan 1250 onder verplichte de taakstelling vallen. De gemeente heeft daarnaast zelf besloten om, bovenop de taakstelling, 700 extra statushouders op te vangen. Het overige aantal van 169 statushouders is het restant van de taakstelling voor 2015 (gemeente Den Haag, 2016). De gemeente kiest er duidelijk voor om niet zozeer te focussen op asielzoekerscentra of noodopvang, maar om zich te concentreren op *“de langdurige huisvesting van statushouders”* (Gemeente Den Haag, 2015). Een van de vragen die de gemeente (2015) zichzelf hierbij stelt is: *“waar verwachten we grootschalige huisvesting te realiseren?”* Om te beginnen is een belangrijke randvoorwaarde volgens de gemeente (2015, p. 2) dat de huisvesting niet ten koste mag gaan van de kansen op woongelegenheden van andere inwoners:

“De realisatie van deze huisvestingsopgave mag niet leiden tot de situatie dat andere mensen de kansen op een woning kleiner zien worden of verspelen. Dat betekent dat we creatieve oplossingen moeten zoeken door bijvoorbeeld leegstaande kantoorpanden en verzorgingshuizen te gebruiken of tijdelijke woonunits te bouwen.”

Een deel van dit citaat is gemarkeerd, omdat de gemeente hiermee de rechtvaardigheid van het beleid benadrukt ten opzichte van elke inwoner van Den Haag. Daarnaast wordt er binnen de code 'huisvesting/ distributie' voornamelijk ingegaan op aantallen en locaties, oftewel de ruimtelijke verdeling. Doel is om deze verdeling zo verspreid mogelijk te maken. Per locatie geeft de gemeente in haar beleidsstukken aan wat er voor pand is gekozen om de statushouders te huisvesten en hoeveel statushouders er zullen komen wonen. In sommige gevallen geeft de gemeente ook expliciet aan dat het de huisvesting van bijvoorbeeld gezinnen, alleenstaanden of jongeren betreft. In de inleiding van dit onderzoek zijn reeds een tabel en een kaart weergegeven met de locaties van de uiteindelijke huisvesting voor 2016 en 2017. Hoe dit besluitvormingsproces is verlopen verduidelijkt de gemeente (2015, p. 5) in onderstaand citaat:

“We bekijken verschillende mogelijkheden zoals gemeentelijke panden, particuliere woningen, bedrijfspanden en tijdelijke woonunits op braakliggende terreinen. Fasegewijs wijst het college locaties aan waar daadwerkelijk nieuwe wooneenheden zullen worden gerealiseerd.”

Maar na het aanstippen van locaties, gaat de gemeente nog een stap verder om de huisvesting voorspoedig te laten verlopen. Zo benadrukt de gemeente (2016, p. 6) dat *“nadat een statushouder zich in Den Haag vestigt er veel praktische en administratieve zaken moeten worden geregeld: inschrijvingen bij gemeente, huisarts, school voor de kinderen, zaken in en rondom de woning, inkomensvoorzieningen, afsluiten zorgverzekering etc.”* De gemeente vat al deze administratieve zaken die geregeld moeten worden samen als 'basiszaken'. Om het regelen van deze basiszaken te bespoedigen, kiest de gemeente ervoor om de woningen bij oplevering van een basisinrichting te voorzien. *“Dat leidt tot een besparing op de leenbijstand en ontlast de statushouders bij het regelen*

van alle basiszaken”, zo stelt de gemeente (2016, p. 6). De gemeente neemt zodoende dus een relatief grote verantwoordelijkheid op zich. Op verschillende schaalniveaus hangt het oplossen van het ruimtelijke vraagstuk bovendien in grote mate samen met de verdeling van verantwoordelijkheden. De volgende paragraaf weidt hier verder over uit.

WIE DRAAGT VERANTWOORDELIJKHEID?

Wat allereerst een interessant gegeven is, is dat de gemeente ervoor kiest een extra verantwoordelijkheid op haar schouders te nemen: de opvang van 700 statushouders bovenop de wettelijke taakstelling. In de startnotitie (Gemeente Den Haag, 2015, p. 1) verantwoordt de gemeente waarom deze keuze is gemaakt. De markeringen geven de meest duidelijke koppeling met het thema ‘verantwoordelijkheid’ weer:

*“Het college heeft besloten **de verantwoordelijkheid te nemen** om nog eens 700 statushouders extra te huisvesten. **Den Haag kiest daarvoor om de volle asielzoekerscentra te ontlasten** en zo een bijdrage te leveren aan een structurele, samenhangende aanpak. Belangrijk uitgangspunt daarbij is dat we niet alleen zorgen voor onderdak, maar ook voor begeleiding, school voor de kinderen, dagbesteding, taal, hulp bij psychische en maatschappelijke problemen en aandacht voor welzijn.”*

Over de realiseerbaarheid van deze opgave, is de gemeente positief. “Wij hebben er alle vertrouwen in dat we onze opgave voor 2016 tot een goed einde zullen brengen”, zo stelt de gemeente (2015, p. 8). Maar ook stelt de gemeente dat zij deze taak enkel op zich wil en kan nemen, wanneer het Rijk de financiële verantwoordelijkheid hiervoor wilt dragen. Zo schuift de gemeente dus ook verantwoordelijkheden naar een hoger schaalniveau. De gemeente Den Haag verwoordt en beargumenteert dit op de volgende wijze:

*“Het college van Den Haag verlangt van het rijk extra financiering voor **de enorme inspanning** die de gemeente op zich neemt [...] Mede op verzoek van Den Haag hebben de G4 gemeenten en de VNG een harde financiële claim neergelegd **bij het Rijk** [...] Tot nu toe hebben wij de **extra inspanningen**, ook rond de tijdelijke opvang van vluchtelingen in het voormalig SZW-pand, **voor onze rekening** genomen [...] Met nadruk stellen we vast dat wij de **extra opgave**, waarvoor we verantwoordelijkheid willen nemen, alleen kunnen realiseren als hiervoor uit de rijksbegroting voldoende middelen worden vrijgemaakt. **De nationale verantwoordelijkheid** voor de huisvesting van een sterk gegroeid aantal statushouders kan **niet eenzijdig worden afgewenteld op de gemeenten**, simpelweg onder verwijzing naar een wettelijke verplichting.” (Gemeente Den Haag, 2016, p. 2).*

Uit bovenstaand citaat blijkt dat er een spanningsveld bestaat tussen verschillende schaalniveaus. Er is sprake van decentralisatie van nationaal naar regionaal en gemeentelijk niveau. Maar wat de gemeente beklemtoont, is dat er vooral sprake is van een *gedeelde* verantwoordelijkheid. Dit geldt overigens niet alleen tussen gemeente(n) en het Rijk, maar ook binnen de gemeente zelf. Zo werkt de gemeente met diverse partijen samen, waaronder schoolbesturen, welzijnsorganisaties, Stichting Vluchtelingenwerk, Parnassia, Centrum45 (landelijk behandel- en expertisecentrum voor psychotrauma) en de Jutters (centrum voor jeugdpsychiatrie).

Bovendien komt er naar voren dat er geen sprake is van 'iedere gemeente voor zich'. Omdat de gemeente zich concentreert op de langdurige huisvesting van statushouders, "*stemmen we op bestuurlijk en ambtelijk niveau met omliggende gemeenten af hoe we voorzieningen, zoals onderwijs, kunnen inzetten*", zo schrijft de gemeente (2015, p. 2) in de startnotie. Het perspectief van de gemeente Den Haag is in dit geval dus eerder relationeel dan ruimtelijk afgebakend. Er is sprake van een gelaagdheid aan schaalniveaus (lokaal, regionaal, nationaal) waarop verantwoordelijkheid wordt gedragen van een bovendien internationaal vraagstuk. Dit beaamt de opvattingen van onder andere Amin (2004), Brenner (2004) en Massey (2004), die stellen dat plaatsen zouden niet als territoriaal afgebakende containers, maar als relationeel beschouwd moeten worden.

Tot slot kaart de gemeente (2016, p. 9) aan dat zij, gezien de toename van het aantal statushouders, zelf "*een meer regisserende rol*" wilt gaan spelen. Dit houdt dus in dat verschillende taken nog verder gedecentraliseerd worden. Hoe deze verantwoordelijkheidsverdeling eruit ziet, wordt door de gemeente in haar beleidsstukken niet echt verduidelijkt. Wel accentueert de gemeente dat ook de inwoners van de stad een verantwoordelijkheid dragen. Hier komt het thema rondom de houding van bewoners (en organisaties) om de hoek kijken. Hoe de gemeente deze houding representeert, is onderwerp van de volgende paragraaf.

LOKAAL VERZET VERUS LOKAAL INITIATIEF

Opmerkelijk is dat de gemeente de bewoners juist op hun verantwoordelijkheid 'toespreekt' wanneer het onderwerp van lokaal verzet wordt aangesneden. De keren dat de gemeente vormen van lokaal verzet aankaart zijn op een hand te tellen (totaal 3 verwijzingen). Maar binnen deze verwijzingen is de booschap van de gemeente (2016, p. 3) glashelder:

*"Er zijn mensen die geen statushouders in hun omgeving willen. Aan die wens kunnen en willen we niet tegemoet komen. De noodzaak tot opvang beschouwt het college als een gegeven, **aan ons allemaal** die taak zo goed mogelijk te vervullen."*

De boodschap van de gemeente is dus kortom dat zij geen gehoor kan en wil geven aan protestgeluiden van bewoners. Vervolgens wordt de klemtoon gelegd op de gedeelde verantwoordelijkheid die de samenleving draagt. 'Aan ons allemaal' weergeeft duidelijk waar door de gemeente de verantwoordelijkheid voor het vraagstuk wordt gelegd. Dit is precies de verantwoordelijkheid waar Massey (2004) ook op doelt: om als samenleving een ruimtelijk vraagstuk op te lossen dat globaal van omvang is, hoewel een gevoel van nabijheid van het vraagstuk bij - sommige - bewoners misschien ontbreekt.

Waar de gemeente verder weinig uitweidt over lokaal conflict of protest, komt de keerzijde hiervan, zijnde lokaal initiatief, breder aan bod (in totaal 18 verwijzingen). Onderstaand figuur geeft een indruk van de wijze waarop de gemeente hierover communiceert. Om te beginnen legt de gemeente de nadruk op de omvang van initiatieven en bewoners die zich inzetten, bijvoorbeeld in onderstaande bewoordingen. De gemarkeerde woorden weergeven de verwijzingen van de gemeente naar de omvang van bewonersinitiatief:

*“Daar zijn **honderden mensen** op afgekomen” (Gemeente Den Haag, 2015, p. 3)*

*“Hier zijn **veel mensen** op afgekomen” (Gemeente Den Haag, 2015, p. 7)*

*“Hier kwamen **circa 300 personen** op af” (Gemeente Den Haag, 2015, p. 3)*

*“ook daar hebben **ruim 400 mensen** gebruik van gemaakt” (Gemeente Den Haag, 2015, p. 8)*

Op basis van wat de gemeente schrijft, lijkt de vrijwillige inzet van de Haagse samenleving dus groot. De gemeente (2015, p. 3) betitelt deze inzet en betrokkenheid van burgers en organisaties als de *“Haagse kracht”*, waar zij lonend over spreekt. Onderstaande passages zijn hier een voorbeeld van:

*“**Met dank aan de inzet van veel Haagse burgers** en organisaties zijn er allerlei (vrijwilligers) activiteiten georganiseerd.” (Gemeente Den Haag, 2015, p. 1)*

*“Het college is **zeer onder de indruk van het aantal burgers en organisaties** dat zich heeft gemeld met maatschappelijke initiatieven, aanbod voor vrijwilligerswerk etc. Dit loopt uiteen van muziekles, kleding doneren, sinterklaasactiviteiten organiseren, taalles geven en nog veel meer.” (Gemeente Den Haag, 2015, p. 3)*

*“Gelukkig zien we nu al dat **veel Hagenaars** bereid zijn om nieuwkomers op allerlei manieren te ondersteunen bij het opbouwen van een nieuw leven.” (Gemeente Den Haag, 2016, p. 11)*

*“Het aantal vrijwilligers, initiatieven en activiteiten (zie bijlage) was **overweldigend.**” (Gemeente Den Haag, 2016, p. 5)*

Opmerkelijk is bovendien dat de gemeente in het laatst genoemde citaat het organiseren van sinterklaasactiviteiten noemt, aangezien dit feest specifiek gelinkt is aan Nederlandse cultuur en identiteit. Hierin keert het thema van integratie in de Nederlandse samenleving dus terug. Maar ook het geven van bijvoorbeeld taalles refereert naar initiatieven die de culturele integratie van statushouders bevorderen. Integratie is een doel dat de gemeente voorop stelt. De Haagse aanpak statushouders van het Sociaal Domein is immers betiteld *“Snelle integratie en participatie”* (Gemeente Den Haag, 2016, p. 1). Maar in hoeverre denkt de gemeente dat een snelle participatie en sociaaleconomische integratie van statushouders realiseerbaar is?

CONSEQUENTIES: ECONOMIE & INTEGRATIE

Wat betreft de sociaaleconomische integratie van statushouders, is het opmerkelijk dat de helft van de verwijzingen positief is en de helft van de verwijzingen negatief (zie tabel 4.2.1). Daarnaast benadrukt de gemeente het thema preventie: mogelijke problemen moeten zoveel mogelijk voorkomen worden door een vlotte aanpak van de gemeente. De nadruk ligt op “snel” en “zo min mogelijk kostbare tijd te verliezen” (gemeente Den Haag, 2016, p. 5). Het gaat hier om het voorkomen van schulden en het vroegtijdig signaleren van bijvoorbeeld psychische problemen, of zoals de gemeente (2015, p. 5) het noemt de “vroegsignalering van mogelijke problemen”. Wanneer het om positieve verwijzingen gaat, spreekt de gemeente (2016, p. 5) bijvoorbeeld over de meerwaarde die statushouders leveren aan de stad:

“Zo krijgen statushouders direct kansen om snel een zinvolle bijdrage aan de samenleving te leveren en worden problemen op de langere termijn voorkomen. Want statushouders brengen ook veel kennis, kunde en kwalificaties mee die zij graag willen inzetten om snel te participeren in de Nederlandse samenleving en een bijdrage te leveren aan onze stad.”

Maar anderzijds spreekt de gemeente dus ook zorgen uit. Wat hierbij opvalt, is dat er geen zorgen worden uitgesproken over de mate waarin bewoners of de samenleving deelnemen om de integratie van statushouders te bevorderen. De zorgen omtrent sociaaleconomische integratie concentreren zich enkel rondom de positie van de statushouders zelf en de ‘bagage’ die zij meenemen. Zo stelt de gemeente dat statushouders zowel financieel als psychologisch kwetsbaar zijn. Wat betreft hun economische positie benoemt de gemeente (2016, p. 5) dat “slechts één op de drie statushouders van 15-64 jaar in Nederland een betaalde baan heeft. Velen van hen zijn duurzaam afhankelijk van een bijstandsuitkering”. Het vooruitzicht op economische integratie is volgens de gemeente dus eerder negatief dan positief.

Andere gebreken die de gemeente noemt zijn het (nog niet) kunnen spreken van de Nederlandse taal en het ontbreken aan werk, dagbesteding en een sociaal netwerk. “De grote toename van het aantal te ontvangen statushouders maakt deze processen extra kwetsbaar, zeker bij de huisvesting van grotere groepen statushouders tegelijk”, zo spreekt de gemeente (2016, p. 6) haar zorgen uit. Extra kwetsbaar zijn volgens de gemeente jongeren die op korte termijn de leeftijd van 18 bereiken. “Het risico is groot dat ze zonder begeleiding van instanties uit beeld raken, in de noodopvang belanden of gaan zwerven, met alle gevolgen voor overlast en criminaliteit van dien”, aldus de bewoording van de gemeente (2016, p. 9).

Wel benadrukt de gemeente het belang van goede communicatie naar de bewoners toe. Tekst die dit thema beslaat is gecodeerd als de code ‘communicatie bewoners’ (23 verwijzingen). Doel van deze communicatie vanuit de gemeente (2016, p. 11) is “het draagvlak voor de komst van statushouders onder de huidige bewoners van Den Haag te behouden en voldoende gelegenheid te bieden voor kennismaking en integratie.” Op locaties waar statushouders komen te wonen vestigt de gemeente bijvoorbeeld een vast aanspreekpunt. Zo wil de gemeente zich zichtbaar maken voor bewoners en statushouders, (hulp)vragen van beide doelgroepen signaleren en problemen snel verhelpen. Daarnaast is een doel van de gemeente om bewoners en statushouders in contact te brengen. Verder spreekt de gemeente geen zorgen uit over de verhouding tussen bewoners en statushouders.

Een laatstgenoemde kanttekening betreft de economische gevolgen (33 verwijzingen) voor de gemeente zelf. De gemeente (2015, p. 3) licht toe: *“Nu het aantal statushouders dat onderdak geboden zal worden groeit, staan de budgetten onder druk”*. Er is reeds benoemd dat de gemeente daarom ook een financiële claim bij het rijk legt. Maar dat de gemeente hoe dan ook kosten zelf maakt voor de opvang van statushouders, is onoverkomelijk. Hiermee verwant is het thema gastvrijheid. Hoe wordt hier door de gemeente Den Haag vorm aan gegeven? De volgende paragraaf biedt een overzicht.

GASTVRIJHEID

Gastvrijheid is een terugkerend thema in drie van de vier beleidstukken. Voornamelijk de wederkerigheid gastvrijheid wordt door de gemeente benadrukt: wat wordt er van de statushouder terug verwacht? De toon die de gemeente hierbij aanslaat is verplichtend van karakter. Zo worden frequent woorden als *moeten*, *plicht* en *verplichting* in de mond genomen. Het betreft hier de plicht van de statushouder om in te burgeren in de Nederlandse samenleving, onder andere door middel van het af leggen van het - verplichte - inburgeringsexamen. In de analyse is dit thema vertaald naar de code ‘wederkerigheid’, op basis van de politieke betekenis die Brotherton en Wood (2007, p. 47; in: Lynch et al., 2011) aan het construct ‘gastvrijheid’ geven. De meest voorkomende woorden binnen de code ‘wederkerigheid’ zijn in figuur 4.2.2 weergegeven. Ook de eigen verantwoordelijkheid van de statushouder om aan deze plichten te voldoen wordt centraal gesteld. In onderstaand citaat wordt dit duidelijk verwoord (Gemeente Den Haag, 2016, p. 9):

*“Voor volwassen nieuwkomers vanaf 18 jaar geldt een inburgerings**plicht**. Sinds 1 januari 2013 behoort dit tot de **eigen verantwoordelijkheid** van de statushouders. Nieuwkomers **moeten** de taal leren spreken en de Nederlandse samenleving leren kennen.”*

Wederkerigheid en sociale controle hebben hier duidelijke raakvlakken: de statushouder is onderhevig aan politieke machtsuitingen, te weten de verplichting om zich naar Nederlandse regels, normen en waarden te gedragen. Om van het recht van gastvrijheid te mogen genieten, wordt er van de statushouder in ruil verwacht dat hij/zij op eigen verantwoordelijkheid integreert in de Nederlandse samenleving.

Maar ook wordt er vijf keer verwezen naar een meer open, verwelkomende houding jegens statushouders. Zo spreekt de gemeente van een *“warme overdracht”*, wil zij *“een warm welkom bieden”*, *“de vluchtelingen een warm welkom geven in Den Haag”*, *“2100 statushouders een plek bieden in onze Haagse samenleving”* en heeft de gemeente het over *“nieuwe Hagenaars”*. Hiermee wordt verwezen naar *“mensen die **het recht** hebben gekregen hier te mogen blijven”*. Het gebruik van het woord *Hagenaar* is bovendien een duiding van inclusie binnen de lokale identiteit: een verlening van dezelfde status als elke andere inwoner van Den Haag. In een andere bewoording herhaalt de gemeente (2015, p. 4) zich in dit standpunt: *“Statushouders zijn vanaf het moment dat zij in Den Haag worden ingeschreven en beschikken over een BSN-nummer, **gewone Hagenaars**”*.

Wederom het artikel van Lynch et al. (2011) aanhalend, lijkt de gemeente dus verschillende betekenissen aan het construct gastvrijheid te geven. Enerzijds wordt gastvrijheid vertaald naar sociale controle en wederkerigheid, dat wil zeggen dat de 'gast' zich dient te gedragen naar Nederlandse regels, normen en waarden. Er wordt van hun terug verwacht dat zij integreren in de Nederlandse samenleving en op korte termijn werk vinden. Gedurende de periode dat een statushouder nog afhankelijk is van een bijstandsuitkering, spreekt de gemeente (2016, p. 8) zelfs over een prestatie die hier tegenover zou moeten staan:

*“Zij die nog niet in staat zijn tot betaald werk worden in contact gebracht met voorzieningen op het gebied van participatie. Zo kan vrijwilligerswerk een goede dagbesteding zijn die het leren van de taal en integratie bevordert en waarmee tegelijkertijd **de tegenprestatie** voor de bijstandsuitkering wordt ingevuld.”*

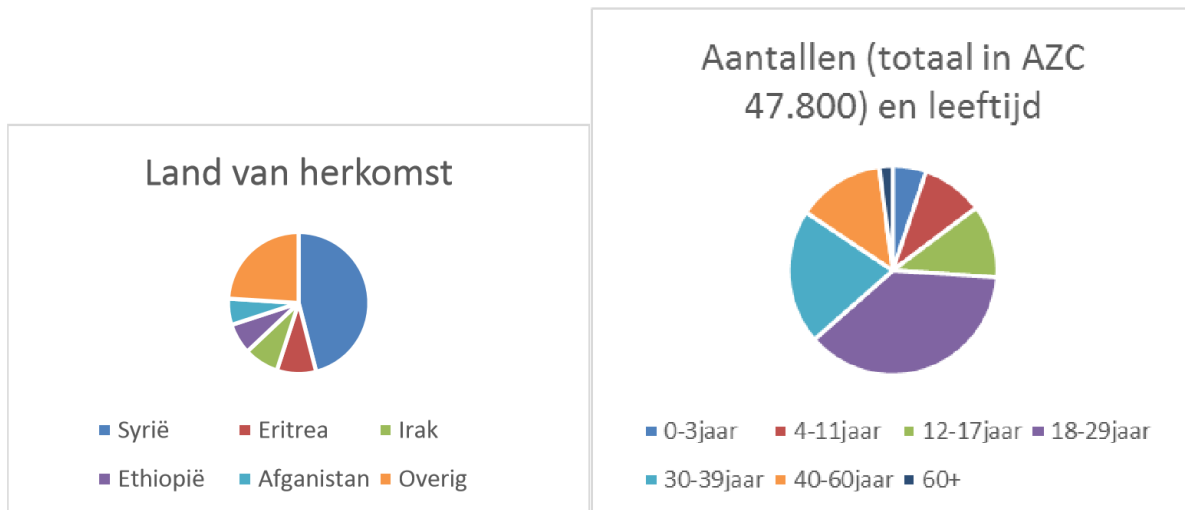
Anderzijds vertaalt de gemeente gastvrijheid naar een onconditionele open houding: zij spreekt over een 'warm welkom' naar mensen die 'het recht' hebben gekregen om in Den Haag te verblijven. Er is dus spanning tussen de twee opvattingen van de gemeente. Interessant in relatie tot dit thema, is het beeld dat door de gemeente van vluchtelingen of statushouders wordt geschetst. Versterkt of ontkracht dit beeld de gastvrijheid die volgens de gemeente gewaardborgd moet worden?

HET BEELD VAN DE VLUCHTELING

Het beeld dat de gemeente van vluchtelingen schetst, bestaat uit verschillende thema's. Om te beginnen verwijst de gemeente 15 keer naar de toename van de omvang van de vluchtelingenstroom naar Nederland. Ook de media wordt hierbij aangehaald: *“De grote toename van vluchtelingen en asielzoekers is vrijwel dagelijks in het nieuws”*, zo begint de gemeente (2016, p. 3) de inleiding van de Haagse Aanpak. Daarnaast heeft de gemeente het voorbeeld over *“de toename van het aantal vluchtelingen dat naar ons land is gekomen”* (gemeente Den Haag, 2016, p.1), *“de aanhoudende vluchtelingenstroom naar Nederland”* (gemeente Den Haag, 2015, p. 5) of op een lager schaalniveau over *“de grotere toename binnen Den Haag”* (gemeente Den Haag, 2016, p. 6). Het beeld wat hier dus wordt geschetst is dat van vluchtelingen als een groep of aantal, dat bovendien alsmaar toeneemt en aanhoudt.

Daarnaast weidt de gemeente uit over de achtergrond van vluchtelingen. Wie zijn ze en waar komen ze vandaan? Er wordt onder andere beschreven (zie onderstaande diagrammen) wat het land van herkomst is, wat de leeftijdsverhouding is en wat de verhouding man/ vrouw is (70% mannen en 30% vrouwen). Wat betreft deze verhouding beklemtoont de gemeente dat ongeveer een derde van de statushouders uit kinderen bestaat. *“Zij vormen zeker in de eerste jaren een kwetsbare groep”*, schrijft de gemeente (2016, p. 15). De kwetsbaarheid en afhankelijkheid van deze groep werkt een gastvrije houding naar vluchtelingen toe in de hand.

Diagram 4.2.2: Tabellen van de gemeente over het land van herkomst en de leeftijdsverhouding van vluchtelingen.

Bron: Gemeente Den Haag, 2016, p. 4.

Maar ook zijn er andere verwijzingen die op een gastvrije houding kunnen duiden. Zo zijn er diverse uitspraken die de hulpbehoefendheid van statushouders benadrukken (Gemeente Den Haag, 2016, pp. 5-7): *“Statushouders die in de gemeente aankomen hebben vaak nog niets [...] zijn zonder enige voorbereiding naar Nederland gekomen [...] hun financiële positie is van begin af aan kwetsbaar [...] Veel statushouders hebben ook een hoger risico op lichamelijke en geestelijke gezondheidsproblemen vanwege de situatie in de landen waar ze vandaan komen en de gebeurtenissen die ze hebben meegemaakt tijdens de vlucht naar Nederland.”*

De gemeente (2016, p. 5) concludeert vervolgens dat gezien deze achtergrond van statushouders, een helpende hand nodig is: *“Dat betekent meteen vanaf het begin tegelijkertijd ondersteuning bieden bij het leren van de Nederlandse normen en waarden, de taal, het zoeken van werk, het volgen van een opleiding of andere vormen van dagbesteding. Zo krijgen statushouders direct kansen om snel een zinvolle bijdrage aan de samenleving te leveren en worden problemen op de langere termijn voorkomen.”* Een gastvrije houding ten opzichte van vluchtelingen en statushouders wordt hiermee dus bekrachtigd.

§4.2.2 INTERVIEW MET PROJECTLEIDER STATUSHOUDERS SOCIAAL DOMEIN

Om de praktijkervaring met betrekking tot de opvang van statushouders in de gemeente Den Haag in kaart te brengen, is er een tweetal interviews afgenomen. Allereerst is er een interview afgenomen met Friedolien de Fraiture, projectleider statushouders voor het sociaal domein van de gemeente Den Haag. Daarnaast is er een interview afgenomen met stichting Justice & Peace, waarvan de resultaten in een aparte paragraaf worden besproken. De interviews dienen als verdieping en aanvulling op de inhoudsanalyse. Wat zijn persoonlijke ervaringen van mensen die in hun werkzaamheden betrokken zijn met de opvang van statushouders in Den Haag? En sluiten hun ervaringen aan bij de uitkomsten van de inhoudsanalyse?

In deze paragraaf worden de resultaten van het interview met Friedolien de Fraiture uiteen gezet. Het interview vond plaats op 28 april 2017. Het transcript is als externe bijlage van dit onderzoeksverslag bijgesloten. Alle citaten van Friedolien de Fraiture die in dit onderzoek zijn verwerkt zijn afkomstig uit dit interview. Daarnaast zijn de citaten in het geval van onduidelijke spreektaal geherformuleerd naar een meer duidelijke zinsstructuur. Er is echter getracht om bij de verwerking van de interviews zoveel mogelijk de oorspronkelijke bewoording van de respondent(en) te behouden.

DE STRUCTUUR VAN DE GEMEENTE

Friedolien de Fraiture houdt zich als projectleider binnen het sociaal domein bezig met de dienst OCW. Dit staat voor Onderwijs, Cultuur en Welzijn. Hiermee is zij verantwoordelijk voor de regie rondom onderwijs, zorg, gezondheid en AMV's (minderjarige statushouders). De gemeentelijke structuur is opgedeeld in een sociaal domein en een fysiek domein. Binnen deze domeinen bestaat er weer een opsplitsing in verschillende diensten. Naast het OCW bestaat er bijvoorbeeld ook een dienst SZW (Sociale Zaken en Werkgelegenheidsprojecten), welke onder andere verantwoordelijk is voor de organisatie rondom uitkeringen. Waar het sociale domein zich daarnaast voornamelijk richt op alle regelingen en integratieprocedures voor statushouders, houdt het fysieke domein zich veel meer bezig met het zoeken van locaties voor huisvesting en het koppelen van de mensen uit het AZC met een woning. Het fysiek domein is dus verantwoordelijk voor de huisvesting en het sociaal domein voor alle stappen die daarna moeten worden gezet. Tussen de verschillende diensten en domeinen bestaat veel samenwerking. Friedolien de Fraiture licht toe:

“Op heel veel terreinen werk je gewoon samen. Je hebt een aantal doelstellingen waar je gezamenlijk aan werkt. Maar als het dan bijvoorbeeld gaat over die grote locaties, zijn dat grote aantallen statushouders. Er wordt dan een inregeldag georganiseerd. Dat wordt dan gedaan door degene die de koppelingen maakt van het AZC naar de woning. Maar daar zitten dan ook gelijk mensen vanuit sociaal domein bij, voor de uitkering, voor de zorgverzekering, dus ook bij het plannen daarvan wordt er samengewerkt. Dus eigenlijk werk je op die subdoelstellingen heel veel samen.”

Daarnaast bestaat er ook veel samenwerking met andere partijen, zoals Vluchtelingenwerk, woningbouwcoöperaties, scholen, welzijnsinstellingen en andere gemeenten. En daarbij benadrukt Friedolien dat er tevens een tal aan initiatieven vanuit de stad is:

“Er zijn gewoon heel veel initiatieven geweest met de komst van statushouders en vluchtelingen, van mensen die iets wilden doen. We krijgen ook heel veel aanvraag van mensen van subsidie [...] Maar er zijn vanuit de gemeente eigenlijk niet echt middelen. We zijn gewoon heel erg druk met die Haagse Aanpak.”

Daarnaast verduidelijkt bovenstaand citaat dat de gemeente echter niet de draagkracht heeft om al deze initiatieven te ondersteunen. In dit geval zijn er volgens de Fraiture allemaal fondsen in Den Haag waar je dan een beroep op kan doen. Zo werkt Justice & Peace bijvoorbeeld samen met Fonds 1818. Het beeld dat Friedolien de Fraiture schetst sluit in ieder geval aan bij hetgeen wat in de beleidsstukken van de gemeente wordt gesteld: dat er meer sprake is van initiatief dan van verzet. Zodoende is de situatieschets hoe dan ook een stuk genuanceerder dan het beeld dat door de media wordt geschetst.

VERSCHILLENDE HOUDINGEN

Op de vraag of zij in de gemeente meer tegenstand of draagvlak ervaart met betrekking tot de opvang van statushouders, beantwoordt zij dat beide kanten een vertegenwoordiging hebben in de stad:

“Wat je ziet met de taakstelling van het rijk is dat de huisvestingslocaties soms heel snel uit de grond gestampt moeten worden. [...] Dat kan dan ineens betekenen dat er in jouw ‘achtertuin’ een school staat die wordt ontwikkeld tot locatie waar statushouders komen wonen. En daar schrikken mensen gewoon van. Dat is ook wel begrijpelijk. En daarin zit dan weerstand. Dan zijn er bewonersbijeenkomsten, maar daarin zie je ook altijd wel mensen die iets willen doen voor statushouders. Dus het is eigenlijk een beetje van beide.”

Bovendien verschilt de mate van initiatief ook per locatie, zo stelt de Fraiture. De gemeente probeert de locaties voor huisvesting zoveel mogelijk over de stad te verspreiden. De sociale huurwoningen, waar veel statushouders terecht komen zijn voornamelijk corporatiebezit. Daarnaast probeert de gemeente zelf meer spreiding aan te brengen door locaties in bijvoorbeeld Scheveningen en Benoorderhout te ontwikkelen. *“Wat je daar gewoon ziet is heel veel betrokkenheid vanuit de buurt. Statushouders hebben daar bijna altijd wel een maatje,”* aldus Friedolien de Fraiture. Dit initiatief verschilt in grote mate van andere locaties: *“Op de twee locaties Jupiterkade op de Binckhorst en Koolwitjelaan in Leidscheveen-Ypenburg, zie je eigenlijk dat er wel veel minder vrijwilligers zijn die iets willen doen met de mensen die in de buurt komen wonen.”* Opmerkelijk is dat er in de mediaberichtgeving juist wordt uitgeweid over de locatie in Ypenburg waar door de bewoners meer weerstand wordt geboden ten opzichte van andere locaties. Dit doet af aan de representativiteit van het beeld dat door de media wordt geschetst.

Wat daarnaast een interessant gegeven is, is dat er in eerste instantie vanuit de bewoners van Ypenburg een initiatief was om een burgerwacht op te richten. Hoe het daarmee zit weet Friedolien zelf niet goed genoeg, maar één van haar collega's wel. Zij weet te vertellen dat de burgerwacht uiteindelijk niet is opgericht. Wel is er een buurtwacht vanuit de gemeente georganiseerd waar zelfs een van de statushouders, die in het thuisland politiemans van beroep was, zich voor heeft aangemeld. Ook dit laat een keerzijde zien ten opzichte van het beeld dat door de

media over Ypenburg wordt geschetst. In plaats van sociale controle vanuit de bewoners, is er sprake van initiatief vanuit een van de statushouders zelf. Daarnaast beschrijft de Fraiture dat de houding van bewoners geen statisch gegeven is. Deze is vooral negatief in het begin van het proces, wanneer duidelijk is dat er statushouders in de buurt komen wonen. Wanneer zij eenmaal gehuisvestigd zijn, stelt de houding van bewoners bij:

“Als je dan bewonersbijeenkomsten hebt, dan heb je bij het begin van die bijeenkomsten meer tegenstanders. Maar je ziet ook dat het op een gegeven moment omslaat als mensen er komen wonen. Dan zien ze de mensen, dan slaat het ook wel om naar oké, we hebben eigenlijk niet zo heel veel last van mensen, en het valt eigenlijk toch ook allemaal wel heel erg mee.”

GEEN AZC

Friedolien stelt dat de houding van bewoners wel zijn weerklank heeft gehad in het beleid van de gemeente. Zo geeft zij aan dat dit één van de redenen was om in Den Haag geen asielzoekerscentrum te realiseren. *“Dan moet je ook maatschappelijk bewoners daar natuurlijk in meekrijgen [...] Daar is op dat moment niet voor gekozen om op in te zetten [...] Want wellicht ontstaat er dan maatschappelijke onrust, daar moet je dan weer heel veel op inzetten.”*, beschrijft Friedolien. Wat hier in ieder geval uit blijkt is dat de publieke opinie wel degelijk van invloed is op het uitgevoerde beleid van de gemeente. In plaats van het realiseren van een AZC, besloot de gemeente 700 extra statushouders op te vangen, *“om als stad wel verantwoordelijkheid te nemen voor deze groep mensen”*, beargumenteert de Friedolien.

Tegelijkertijd hangen er ook nadelen aan de afwezigheid van een AZC in de gemeente Den Haag. Friedolien maakt de vergelijking met Amsterdam, waar ze wel binnen de stadsgrenzen een AZC hebben. *“Daardoor kunnen ze al heel vroeg beginnen met integratie in hun stad. Omdat ze gewoon makkelijk met dat AZC afspraken kunnen maken. En in Den Haag krijgen wij mensen uit tien à vijftien verschillende AZC’s verdeeld over heel het land en kunnen we eigenlijk pas starten als zij hier komen wonen”*, aldus Friedolien de Fraiture. Hoewel deze ruimtelijke afstand als nadeel wordt ervaren, kaart het gegeven dat Den Haag vluchtelingen uit tien tot vijftien verschillende AZC’s opvangt wel aan dat er sprake is van veel interregionale samenwerking en afstemming. De ‘politics of place’ worden dus allesbehalve ruimtelijk afgebakend opgevat.

MEDIABERICHTGEVING EN DE PUBLIEKE OPINIE

Ook de wisselwerking tussen de mediaberichtgeving en de publieke opinie was een van de onderwerpen dat in het interview aan bod is gekomen. Friedolien de Fraiture richt zich hierbij vooral op de positieve invloed die de media volgens haar kan hebben:

“Ik denk dat dat wel kan helpen om bijvoorbeeld extra vrijwilligers te werven om iets met statushouders te doen. Dat het wel positief kan werken. En dan het echt goed is om mensen te informeren hoe het nou daadwerkelijk gaat en wat mensen nou doen. Dat die informatie hun beeld van mensen ook wel kan beïnvloeden.”

Opmerkelijk is dat de Fraiture de indruk heeft dat Omroep West ook wel positieve items maakt over de opvang van statushouders in de gemeente Den Haag. Dit contrasteert met de uitkomsten van de inhoudsanalyse. Bovendien sluit haar mening over het beïnvloeden van het beeld van bewoners aan bij het onderzoek van Nikunen (2014), die veronderstelt dat met behulp van mediapubliciteit het zelfbeeld van de lokale bevolking kan worden beïnvloed. Anderzijds benoemt Friedolien dat de media wel makkelijk met een negatieve mening van bewoners of statushouders meegaat:

“Aan de andere kant was er ook een keer een item over AMV, dat zijn dus de minderjarige statushouders. Die waren zelf gaan klagen en dan gaat de media daar ook weer makkelijk in mee. En dan wordt niet altijd een fact-check daarop gedaan, klopt het nou wat deze jongeren zeggen.”

Daarnaast is een gehoord kritiekpunt van bewoners dat er voor statushouders snel huisvesting wordt geregeld, terwijl zij al lang op een woning wachten. *“Ook bijvoorbeeld in Ypenburg, mensen daar in de wijk willen ook een woning, moeten daar heel lang op wachten, en hé, nu worden er hier acht woningen neergezet en deze mensen hebben dan gelijk een plek”*, aldus Friedolien. Ook dit is een van de onderwerpen waar de media over bericht. Er is hier dus een overeenkomst te vinden tussen hetgeen wat bewoners stellen en hetgeen wat in de media wordt gesteld. Causaliteit tussen de mediaberichtgeving en de publieke verbeelding is echter moeilijk te bewijzen.

CULTUURVERSCHILLEN

Het ‘wij-zij gevoel’ was in de mediaberichtgeving een waarneembare toon, bovenal door bewoners gevoerd. Maar hoe wordt hier door de gemeente tegenaan gekeken? In de beleidsstukken wordt er met betrekking tot het ‘anders zijn’ enkel ingegaan op de geografische achtergrond van statushouders en op de integratie in de Nederlandse cultuur. De nadruk wordt hiermee vooral gelegd op het overbruggen van verschillen: statushouders moeten zo snel mogelijk hun draai in de Nederlandse samenleving weten te vinden. Toch gaat dit niet altijd zonder slag of stoot. Friedolien stelt dat de integratie van statushouders van Syrische afkomst bijvoorbeeld gemakkelijker verloopt dan de integratie van statushouders uit Eritrea:

“De Syrische maatschappij ligt best wel dicht bij de westerse maatschappij. Als voorbeeld, daar hadden ze een heel goed inentingsprogramma, net zoals we dat in Nederland hebben voor kinderen. En het onderwijssysteem is ook wel vergelijkbaar. Mensen zijn ook gewoon gericht op onderwijs om dat als basis voor de toekomst te hebben.”

In plaats van ‘othering’ benadrukt Friedolien hier dus de overeenkomsten tussen twee verschillende maatschappijen. Met betrekking tot de Eritrese maatschappij zit de vork echter heel anders in de steel:

*“In Eritrea is dat wel echt anders. Veel mensen hebben alleen basisonderwijs gehad. Daar had je niet zo een heel inentingensysteem als in Nederland is, **dus die maatschappij staat veel verder van de Nederlandse maatschappij af.** Dus daar liggen wel voor die groep grotere uitdagingen. Van waarom zou je naar school moeten om een toekomst op te bouwen? Dat is **voor ons heel logisch**, want met een diploma vindt je nou eenmaal makkelijker werk. Maar in Eritrea kun je makkelijk ook aan het werk zonder diploma. Dus het is ook een bewustwording: als je hier een toekomst wil, dan moet je dus eigenlijk eerst naar school.”*

De gemarkeerde delen in dit citaat geven aan dat de nadruk wordt gelegd op de verschillen tussen de Nederlandse en de Eritrese samenleving, hetgeen het integratieproces van statushouders met een Eritrese afkomst vermoeilijkt. Maar ook kaart zij andere onderlinge verschillen aan voor de groep statushouders die de gemeente vestigt. Zo spreekt zij onder andere over ‘high potentials’ en ‘mensen die een minder hoog IQ hebben’. Volgens Friedolien liggen in al die verschillen de grootste uitdagingen voor de gemeente. *“Je wilt eigenlijk gewoon heel graag maatwerk leveren voor mensen”*, zo stelt Friedolien. Hoewel er betreffende de Eritrese samenleving wel op duidelijke cultuurverschillen wordt geduid, heeft Friedolien het met betrekking tot de gehele groep statushouders voornamelijk over overeenkomsten met de Nederlandse samenleving. Onderstaand citaat geeft dit duidelijk weer in Friedolien haar bewoording:

“In mijn beleving is het zo dat statushouders een soort van afspiegeling zijn van een Nederlandse samenleving. Sommige mensen zijn heel erg gemotiveerd en hebben in het AZC van alles al ondernomen en spreken zelfs de taal al. En sommige mensen hebben heel erg weinig motivatie, zijn gewoon heel erg bezig met hun thuisland, de problemen die daar nog zijn, met hun familie en de zorgen daarover, waardoor ze niet toekomen aan integreren. Dus het is net als in Nederland: je hebt gewoon mensen die heel erg gemotiveerd zijn en alles doen aan hun opleiding, en je hebt ook mensen die spijbelen. Dat is bij deze groep mensen eigenlijk precies hetzelfde.”

§4.2.3 SYNTHESE

Het beeld dat in de beleidsstukken van de gemeente wordt geschetst verschilt dermate van het beeld dat uit de mediaberichtgeving voortkomt. De gemeente Den Haag positioneert zichzelf positiever ten opzichte van (de slaagkans) van haar beleid en ten opzichte van de bewoners van de stad. Het initiatief van bewoners in de opvang van statushouders wordt bestempeld als 'de Haagse kracht' en is bovendien volgens de gemeente ruimschoots aanwezig.

Toch worden in de beleidstukken ook de mogelijke pijnpunten aangestipt, wanneer het economie en integratie betreft. De gemeente doelt hiermee op de financieel en psychologisch kwetsbare positie van de statushouder zelf én op de financiële lasten die de gemeente zelf draagt. Er wordt een beroep gedaan op een grotere verantwoordelijkheid vanuit het rijk, hetgeen eveneens ruim in de mediaberichtgeving onder de aandacht wordt gebracht. Juist door het trekken van een scheidingslijn tussen gemeentelijke en nationale verantwoordelijkheid, wordt een territoriaal afgebakend perspectief van de gemeente bekrachtigd.

Anderzijds wordt er een beroep gedaan op de verantwoordelijkheid die *iedereen* draagt in het oplossen van dit ruimtelijke vraagstuk. *“De noodzaak tot opvang beschouwt het college als een gegeven, aan ons allemaal die taak zo goed mogelijk te vervullen”*, aldus de bewoording van de gemeente. Den Haag kan en wil dan ook geen gehoor geven aan protestgeluiden van bewoners die, opmakend uit de beleidsstukken, bovendien in veel mindere mate aanwezig zijn dan het tal aan initiatieven dat de stad telt. De visie van de gemeente heeft hierin een duidelijk raakvlak met het internationale verantwoordelijkheidsgevoel waar Massey (2004) op doelt.

Maar ook van de statushouder zelf wordt een tegenprestatie verwacht. De wederkerigheid van gastvrijheid is hiermee een terugkomend thema. Statushouders hebben een plicht om te integreren in de Nederlandse samenleving. Daarnaast doelt de gemeente op een zo snel mogelijke economische participatie. Niet enkel als tegenprestatie, maar ook met als doel problemen op de langere termijn te voorkomen (bijvoorbeeld het ontstaan van schulden, maar ook de vroegsignalering van psychische problemen stelt de gemeente centraal). Bovendien benadrukt de gemeente de rechtvaardigheid van haar beleid ten opzichte van 'andere' inwoners van Den Haag, gezien de huisvestingsopgave er niet toe mag leiden dat hun kansen op de woningmarkt verkleinen. Bovenal draagt de gemeente echter een verwelkomende houding uit ten opzichte van statushouders. Zij spreekt een 'warm welkom' uit naar de vluchtelingen die als 'nieuwe Hagenaars' het recht hebben gekregen om hier te verblijven. De opvatting van gastvrijheid is er dus zowel een van sociale controle, wederkerigheid als van verwelkoming (Lynch et al., 2011).

Wat betreft het integratieproces, noemt de gemeente specifiek dat er door bewoners sinterklaasactiviteiten werden georganiseerd. Juist dit is een duidelijk voorbeeld een diepgewortelde Nederlandse traditie waarin de statushouders worden betrokken. Dat de gemeente verder weinig zorgen uitspreekt met betrekking tot de relatie tussen bewoners en statushouders, staat in schril contrast met het beeld dat door de media wordt geschetst. Othring (zie onder andere Ashcroft & Ahluwalia, 2001; Topkev, 2016) neemt een centrale plaats in wanneer de media bericht over weerstand van de bewoners. Friedolien de Fraiture benadrukte in het interview juist de overeenkomsten tussen Nederlandse en de Syrische maatschappij, hetgeen de integratie van Syrische statushouders volgens haar versoepelt. Voor de Eritrese statushouders is dit daarentegen omgekeerd. Volgens Friedolien staat de Eritrese samenleving juist veel verder van de Nederlandse samenleving af.

De onderliggende (ruimtelijke) assumpties van Den Haag zijn dus tegenstrijdig. De opvattingen met betrekking tot gastvrijheid zijn tegenstrijdig met elkaar, enerzijds wederkerig, anderzijds open en verwelkomend. Daarnaast duiden de claims van de gemeente met betrekking tot de verantwoordelijkheid van de nationale overheid en met betrekking tot de verplichte inburgering van statushouders op een territoriale opvatting. Tegelijkertijd spreekt de gemeente over samenwerking met andere gemeentes en een gedeelde verantwoordelijkheid, hetgeen juist de nadruk legt op de relaties en samenhang tussen verschillende schaalniveaus (Amin, 2004; Brenner, 2004; Massey, 2004). De 'politics of place', welke het geheel van de politieke claims en acties omvatten, zijn dus niet eenduidig maar juist een combinatie van tegenstrijdige perspectieven, of zoals Massey (2004, p.1) het verwoordt:

Many of our inherited formulations of ethical questions have that particular imaginative geography: the Walled City (and who shall come in), the question of engagement in proximity, the question of hospitality [...] Thinking in terms of networks and flows, and living in an age of globalisation, refashions, but does not deny, a politics of place."

§4.3 RECHT & VREDE IN 'DE STAD VAN VREDE & RECHT'

Om de resultaten van dit onderzoek te verbreden, is er voor gekozen een lokale actor te betrekken die aansluit bij Den Haag als internationale stad van vrede en recht. Vanuit dit oogpunt is er een interview afgenomen met stichting Justice & Peace, waar twee respondenten aan hebben deelgenomen: Sophie Schellens, programmacoördinator voor het migratieprogramma van Justice & Peace, en Liselot van Zantvoort, programmamedewerker voor het migratieprogramma. Het interview vond plaats op 10 april 2017, de opgenomen citaten zijn hier dus uit afkomstig (zie transcript in de externe bijlagebundel).

Opmerkelijk is dat volgens Friedolien de Fraiture door de gemeente niet specifiek wordt ingezet op het thema 'vrede en recht'. *"We proberen het gewoon heel goed te doen. Maar niet zozeer specifiek daarvoor"*, beantwoordt zij. Toch staat er op de site van de gemeente Den Haag (2016) het volgende geschreven: *"Den Haag levert als stad van vrede en recht graag haar bijdrage aan het oplossen van de vluchtelingenproblematiek."* De gemeente profileert zich middels de opvang van statushouders op haar site dus wel als zijnde stad van 'vrede en recht'. Een actor in Den Haag die hier duidelijk vorm aan geeft is stichting Justice & Peace. Middels het interview dat met Sophie Schellens en Liselot van Zantvoort is afgenomen wordt in deze paragraaf de derde deelvraag beantwoord: **Hoe geeft een lokale actor die zich in de gemeente Den Haag inzet voor de verwelkoming van vluchtelingen invulling aan gastvrijheid?**

§4.3.1 HET WERK VAN JUSTICE & PEACE

Sophie Schellens werkzaam als coördinator van het migratieprogramma van Justice & Peace. Hieronder valt ook programmamanagement en het uitvoeren van verschillende projectonderdelen, zowel op Europees, nationaal als lokaal niveau in Den Haag. Dit verduidelijkt dus al dat de aanpak van Justice & Peace zich allesbehalve beperkt tot één schaalniveau. Doel hiervan is een menswaardige en mensrechtelijke benadering van de vluchtelingenthematiek in Nederland en Europa realiseren. De groepen die Justice & Peace hiermee wilt bereiken zijn bewoners, organisaties en statushouders en vluchtelingen. Sophie Schellens licht toe:

"Waar nu het beleid veelal zich richt op vluchtelingen tegenhouden, er is geen draagvlak, et cetera, willen wij juist laten zien dat er heel veel solidariteit is. Maar het huidige beleid houdt dat gewoon heel erg tegen en neemt dat in het beginsel eigenlijk niet op. En in onze visie is die solidariteit eigenlijk de manier om mensenrechten van vluchtelingen handen en voeten te geven. Solidariteit die er al is, in plaats van te kijken wat er allemaal niet is. En om daarop voort te bouwen en door dat lokaal te versterken en nationaal een beweging uit te vormen willen wij uiteindelijk zorgen dat wij daar die stem en die verandering op beleidsniveau ook kunnen teweeg brengen."

Wat Sophie hier dus stelt is dat Justice & Peace middels de publieke opinie uiteindelijk de politieke agenda wil beïnvloeden. Wat betreft die publieke opinie, is het verbreden van draagvlak een belangrijk uitgangspunt. Liselot van Zantvoort houdt zich hier als programmamedewerker op het lokale niveau mee bezig. Dit houdt onder andere het organiseren van de publieksevenementen in. *"Kijken waar we draagvlak kunnen versterken, dat is wel voornamelijk het thema waarop ik mijn hoofd breek"*, ligt Liselot toe in het interview. In Den Haag is Justice & Peace ongeveer een jaar

geleden begonnen met het organiseren van 'Welkom Hier'. Liselot legt uit hoe en waarom de stichting zich op deze wijze is gaan inzetten:

“Een jaar geleden zijn begonnen met welkom hier [...] Dit was in de tijd van voornamelijk noodopvang, migranten gingen iedere vijf weken naar een andere locatie toe, vrij veel negatief nieuws. Onze vraag was eigenlijk hoe kunnen we daar ook een ander geluid op laten horen. Juist vanuit onze ervaringen dat er ook heel veel dingen goed gaan. Maar dat er ook heel veel mensen zoekende zijn die niet goed wat ze kunnen bijdragen, maar wel willen helpen. Hoe kunnen we die inspireren en misschien tot actie overzetten? [...] We hebben toen heel veel initiatieven bij elkaar gebracht. En dat is uiteindelijk dus uitgegroeid tot een evenement eigenlijk, een festival noemen we het nu. Wat niet alleen in Den Haag plaatsvindt maar dus ook naar andere steden is gegaan. Dus het is de manier waarop wij ons inzetten.”

Uit dit citaat wordt duidelijk dat Justice & Peace zich dus onder andere inzet vanuit het doel een tegengeluid te laten horen ten opzichte van de negatieve mediaberichtgeving. Ook tijdens het 'Welkom Hier' festival in de Schilderswijk, dat in het kader van dit onderzoek is bijgewoond, werd hier aandacht aan besteed. Fred Zuiderwijk, een Haagse ondernemer die bovendien voorheen werkzaam is geweest bij Omroep West en Radio TV West, was de presentator van het programma in de Bazaar of Ideas. Tijdens het programma benadrukte hij dat er door de media veel negatieve beeldvorming over de Schilderswijk bestaat en de 'buitenlanders' die er wonen. Ook Zuiderwijk stelt dat met het 'Welkom Hier' festival de initiatiefnemers juist een tegengeluid willen te laten horen. Zo was er een initiatievenmarkt, een optreden van Syrische muzikanten en ging Zuiderwijk in gesprek met verschillende 'rolmodellen' uit de Schilderswijk. Een van deze personen was Itai Cohn, die buurtwandelingen in de Schilderswijk organiseert. Zo wil hij samen met bewoners een positieve kant van de wijk wilt laten zien.

Afbeelding 4.3.2: Fred Zuiderwijk (links) in gesprek met een van de initiatiefnemers in de wijk (rechts): Itai Cohn. **Bron:** eigen foto.

Dat Justice & Peace er voor koos om juist in de Schilderswijk een 'Welkom Hier' te organiseren, beargumenteert Sophie Schellens als volgt:

“Vluchtelingen worden geplaatst in sociale huurwoningen. Waar zijn er veel sociale huurwoningen? Sowieso in de Stationsbuurt, Schilderswijk, dat is gewoon feit. Ten tweede, gebeurt er heel veel in de Schilderswijk. Wij hebben daar goede contacten. En drie, dat is gewoon heel organisatorisch, wij zitten in een project. En in de Schilderswijk, zeker ook met de contacten die we daar hadden, konden gewoon snel iets leuks gaan realiseren.”

In relatie tot het ‘Welkom Hier’ festival in de Schilderswijk, kwam ook in het interview met Friedolien de Fraiture de Schilderswijk ter sprake: *“Als je kijkt in de Schilderswijk, heb je daar een wijk waar niet altijd evenveel vrijwilligers zijn voor statushouders. Maar er zijn wel heel veel voorzieningen in de wijk waar mensen ook weer gebruik van kunnen maken. En als je in Benoerdehout zit, zijn er niet zoveel voorzieningen, maar zijn er wel weer heel veel vrijwilligers.”* De opkomst van mensen in de Schilderswijk viel volgens Sophie Schellens en Liselot van Zantvoort dan ook wat tegen. *“Nu stonden er voornamelijk welzijnsinstanties uit de wijk. Maar hoe kun je bij wijze van het jeugdorkest uit die wijk of nog meer verschillende soorten partners erbij betrekken zodat je dat met heel de wijk organiseert? Dat is dus wat we op stadsniveau dan wel meer doen. Dan organiseren we zo’n evenement echt met een platform aan initiatieven”,* ligt Liselot toe. Sophie vult aan dat Justice & Peace op lokaal niveau dan ook een nieuwe speler is. *“We zijn bezig iets op te bouwen. En nou ja, we staan aan het begin”,* beschrijft zij.

§4.3.2 HET BETREKKEN VAN BEWONERS

Een tweede wijk in Den Haag waar Justice & Peace actief is, is Loosduinen. Welke vorm de activiteiten daar aan gaan nemen is nog niet helemaal duidelijk. In de wijk komt een nieuwe groepslocatie voor statushouders, waarover volgens Liselot en Sophie veel weerstand in de wijk bestaat. *“Den Haag is wat dat betreft ook wel weer een gesegregerde stad. De ene wijk komen de vluchtelingen bij wijze van spreke om in alle initiatieven en knuffels [...] In andere wijken reageert men daar weer heel anders op”,* aldus Sophie. Justice & Peace wil hier meer in gaan stroomlijnen en een rol in gaan spelen. Om dit te bewerkstelligen zetten zij in op een andere aanpak dan in de Schilderswijk. Zo is Liselot momenteel in samenwerking met het STEK en het Humanity House bezig met een draagvlakonderzoek onder de bewoners van Loosduinen. Ook willen zij dit onderzoek breder trekken naar de leefbaarheid van de wijk. *“Dus dat je ook iets meer kunt plaatsen waar komen gevoelens en gedachten vandaan”,* beargumenteert Liselot. Ze vertelt dat ze verscheidene negatieve reacties van bewoners heeft gehad:

“Daar horen wij inderdaad genoeg anekdotes van mensen die niet echt staan te springen op de nieuwe groepslocatie die daar gebouwd wordt. Je ziet dat de discussies die in de media en politiek worden gevoerd, ook weer door inwoners worden herhaald [...] Dat het een beetje de herkenbare punten zijn. Bijvoorbeeld, mensen die geen werk hebben, mensen die zelf zitten te wachten op een sociale huurwoning, dat wordt meteen gekoppeld als je het daarna gaat hebben over de komst van statushouders.”

Wederom duidt dit op een wisselwerking tussen de publieke opinie en de mediaberichtgeving. Toch willen Sophie en Liselot niet te snel harde conclusies trekken. *“Je moet echt een statistisch onderzoek doen denk ik naar wat de verhouding van verschillende meningen is. We komen gewoon veel verschillende dingen tegen”,* benadrukt Sophie. Het onderzoek dat Justice & Peace zelf uitvoert is meer kwalitatief van aard. Hun respondenten vinden ze via sleutelfiguren uit het netwerk van STEK, een stichting die via wijkopbouw werkzaamheden veel mensen in de wijk kent. De resultaten van het onderzoek wil Justice & Peace uiteindelijk ook weer naar de bewoners terugkoppelen, om ook samen met bewoners na te denken over mogelijke vervolgstappen.

§4.3.3 VERANTWOORDELIJKHEID OP GEMEENTELIJK NIVEAU

Sophie en Liselot zijn van mening dat de weerstand die zij van sommige bewoners ervaren niet iets is wat je de rug toe moet keren. De gemeente stelt in haar beleidsstukken dat zij geen gehoor kan en wil geven aan een negatieve houding van inwoners. Volgens Sophie en Liselot is het juist van belang dat de gemeente ook hier op inzet. Sophie beargumenteert:

“Maar dat is denk ik ook wel belangrijk juist voor een gemeente, om die thematiek van ‘de statushouders komen’ en de discussie die daar omheen gevoerd wordt vanuit inwoners, ontvangende samenleving, dat je dat heel goed samen probeert in brengen in een beleid. Want het wordt door bewoners zo aan elkaar gekoppeld [...] Maar dat je ook slim kijkt van hoe kunnen we in plaats van dat hele ongelijkheidsgevoel, zoals in een van de academische stukken, de ‘competition for resources’, is het eigenlijk. Hoe kun je die voorkomen door ook wat breder te kijken van hoe kunnen we dat aan gaan pakken.”

Liselot beaamt dat bewoners zich juist ongehoord voelen. In onderstaand citaat veronderstelt zij dat er in de communicatie naar bewoners toe meer uitleg moet worden gegeven:

“Net zoals bij bijeenkomsten van de gemeente. Dan komen ze vertellen: er is een inspraakavond u bent allemaal welkom. Wat wij nu ook bijvoorbeeld ook al in Loosduinen horen is: ja, daar kun je natuurlijk naartoe gaan, maar ik heb niet het idee dat ik nog invloed kan uitoefenen. En die discussies die zij oproepen worden bijvoorbeeld door een gemeente op dat moment niet echt uitgelegd [...] Ik denk wel dat het wat meer holistisch moet zijn. Want zo wordt het ook ervaren op de grond, zeg maar. En ik denk dat het naar buiten toe toch altijd een beetje onduidelijk blijft. Je moet echt zelf op zoek gaan naar informatie, wil je de informatie van de gemeente krijgen. Ik denk dat dat nog altijd een dingetje is.”

Los van het uitleggen naar de ‘ontvangende samenleving’, stelt Sophie daarnaast dat de gemeente het momentum van energie dat er voor vluchtelingen is, ook zou kunnen aangrijpen als een kans om die problematiek wat breder aan te pakken. *“Bijvoorbeeld huisvesting, we gaan een nieuw gebouw bouwen, de helft is voor vluchtelingen de helft is voor andere sociale huur, bij wijze van”*, suggereert Sophie. Toch is het zo dat dit bijvoorbeeld voor de locatie in Ypenburg al het geval is. Rondom de woningen die voor de statushouders reeds zijn opgeleverd, wordt een geheel nieuw woningblok gebouwd (Interview Friedolien de Fraiture, 28 april 2017). Dit zijn echter wel koopwoningen, hetgeen misschien niet aansluit op de sociale huurwoningen waar Sophie Schellens op doelt.

Hoewel zowel Sophie als Liselot mogelijke verbeterpunten op het gemeentelijk niveau van Den Haag aanstippen, zijn zij over het algemeen wel van mening dat Den Haag naar eigen capaciteit een bijdrage levert aan vraagstuk omtrent vluchtelingenopvang. Ook komt hierin het thema verantwoordelijkheid ter sprake, dat eveneens breed in de mediaberichtgeving en in de beleidsstukken aan bod kwam. Volgens Sophie Schellens spelen gemeentes binnen de wisselwerking op verschillende schaalniveaus een prominente rol. Haar argumentatie is als volgt:

“Natuurlijk zijn het de nationale overheid en Europa die grotendeels het asielbeleid en ook integratiebeleid bepalen. Maar gemeentes zijn wel de meest directe overheidsinstantie die te maken heeft met de praktijk van de vluchtelingen. De gemeente merkt het als eerste, als het

gewoon niet goed gaat. En ik denk dat Den Haag dat zich heel goed realiseert, ook met bepaalde problematiek die we met andere migrantengroepen in de wijk al hebben. En ook hoe Den Haag zich opstelt in het bed bad brood verhaal. En dan toch de nationale overheid pushen van he, het moet anders. Ik denk dat in verschillende landen de gemeentes zich steeds meer bewust raken van hun rol. Ze hebben dan niet de soevereiniteit, maar ze hebben wel een belangrijke rol om hierin te spelen.”

Hiermee wordt wederom de gelaagdheid aan schaalniveaus waarin het ruimtelijk vraagstuk over vluchtelingenopvang afspeelt verduidelijkt. Net zoals Brenner (2004) stelt, bestaat er een verwevenheid aan instellingen op zowel lokaal, regionaal, nationaal als supranationaal niveau. Volgens Brenner (2004) is er een tendens waarneembaar waarbij de nationale macht onderhevig is aan herschaling, waaronder decentralisatie. Gemeentes lijken hierin een belangrijke plaats te hebben ingenomen.

§ 4.3.4 SYNTHESE

Uit het interview met Justice & Peace komt naar voren dat er in de Haagse samenleving veel verschillende houdingen bestaan ten opzichte van de opvang van statushouders. Zowel volgens de gemeente als volgens Justice & Peace bestaat er een tal aan initiatieven van mensen die op een bepaalde manier willen bijdragen aan de verwelkoming van vluchtelingen. Een actor als Justice & Peace probeert hier vorm aan te geven door verschillende initiatieven met elkaar in contact te brengen en aan te zetten tot actie. Niet alleen met als doel een solidariteitsbeweging in gang te zetten, maar ook vanuit het doel een boodschap naar de buitenwereld uit te dragen dat een tegengeluid biedt ten opzichte van het negatieve stigma. Dit negatieve beeld over vluchtelingenopvang komt naar inziens van Justice & Peace tot uiting in de mediaberichtgeving. Door dit beeld te willen beïnvloeden, positioneert de stichting zichzelf dus ook duidelijk als een 'zender' van informatie (zie het model van Foulger (2004) in paragraaf 2.1.2).

Daarnaast ervaart Liselot van Zantvoort dat door bewoners van Loosduinen argumenten uit de mediaberichtgeving worden herhaald. Het betreft in dit geval voornamelijk een oneerlijkheidsgevoel over de huisvesting van statushouders, terwijl bewoners zelf op een sociale huurwoning wachten. De gemeente geeft in haar beleidsstukken aan geen gehoor geven te willen geven aan dit soort kritiekgeluiden van bewoners. Justice & Peace stelt echter dat de gemeente juist deze groep bewoners niet links moet laten liggen, maar naar de 'ontvangende samenleving' meer zou kunnen verduidelijken waarom bepaalde keuzes worden gemaakt. Uit de ervaringen van Liselot van Zantvoort en Sophie Schellens kan worden opgemaakt dat er een wisselwerking bestaat tussen de media agenda en de publieke agenda. Ook d'Haenens en De Lange (2001) veronderstellen dat er causaliteit bestaat tussen hetgeen waar de media over schrijft en de vorming van de publieke opinie. Dit soort causale verbanden zijn echter moeilijk te bewijzen. Daarom kunnen hier geen harde uitspraken over worden gedaan.

Een laatste punt dat in het interviews naar voren kwam, is de verwevenheid aan schaalniveaus waarop er wordt gehandeld. Waar op hogere schaalniveaus afspraken worden gemaakt en taakstellingen worden bepaald, zijn gemeentes uiteindelijk de meest directe overheidsinstelling die de opvang van vluchtelingen en statushouders in de praktijk ervaart. Vanuit dit perspectief veronderstellen Sophie Schellens en Liselot van Zantvoort dat gemeentes een belangrijke positie innemen in het politieke speelveld omtrent de beleidsvorming over de opvang van vluchtelingen en statushouders. De 'politics of place' is dus een meerschallig proces, waarbij een tendens waarneembaar is die Brenner (2004) omschrijft als de 'rescaling of statehood': zowel boven als onder de nationale schaal van de staatsmacht ontstaan er nieuwe vormen van institutionele organisatie, politiek gezag en economische coördinatie, hetgeen leidt tot een complexe verwevenheid van instellingen op verschillende schaalniveaus.

5. CONCLUSIE

§5.1 CONCLUSIE & DISCUSSIE

In deze paragraaf wordt de centrale vraag van het onderzoek beantwoord, welke als volgt werd geformuleerd: **welk beeld wordt er in de lokale Haagse media van vluchtelingen geschetst en hoe verhoudt dit beeld zich tot de lokale beleidsvorming van Den Haag over de verwelcoming van vluchtelingen?** Evenzeer worden opvallende tegenstrijdigheden en koppelingen met de wetenschappelijke literatuur bediscussieerd. De aanbevelingen voor vervolgonderzoek die hieruit voort komen, vormen de afsluiting van dit hoofdstuk.

HET BEELD VAN DE MEDIA VERSUS HET PERSPECTIEF VAN DE GEMEENTE

De media-analyse bevestigt veronderstellingen die in de literatuur worden gedaan: er is sprake van selectiviteit van negatieve gebeurtenissen en in de berichtgeving wordt er veelal een connectie gemaakt met problemen en conflict (Topkev, 2016; Schroeder en Pennington-Gray, 2014; Vicsek et al., 2008). Het grootste thema waar de media over schrijft omvat een negatieve vervulling van de taken van de gemeente. De kern van de boodschap is dat het Den Haag bij lange na niet lukt om haar taakstelling te vervullen. De kritiek richt zich voornamelijk op wethouder Wijsmuller, wiens mening in de berichtgeving overigens ook wordt benoemd. Hij stelt dat het opvangen van minder statushouders vooral te wijten is aan het COA en dat de gemeente er alle vertrouwen in heeft haar taakstelling tot een goed einde te brengen. Zodoende is de toon van de berichtgeving eerder beschouwend dan betogend.

Dat er zoveel kritiek is over of de gemeente Den Haag wel of niet voldoende statushouders opvangt is opmerkelijk. Indirect duidt dit namelijk wel op een ondertoon waarin wordt bepleit dat Den Haag een gastvrije houding moet innemen, of in andere woorden haar verantwoordelijkheid voldoende waar moet maken. Tegelijkertijd wordt in de berichtgeving gesteld dat de gemeente ondanks protesten van bewoners haar beleidsplannen omtrent de opvang van statushouders doorvoert. Aan dit conflict met bewoners wordt bovendien veel aandacht besteed. Voor de Haagse Courant is dit het thema van de grootste omvang en voor Omroep West het op twee na grootste. De manier waarop er over weerstand wordt gesproken duidt op 'othering', hetgeen betekent dat een wij-zij gevoel en het 'anders zijn' van de vluchtelingen en/ of statushouders ten opzichte van de Nederlandse cultuur wordt benadrukt. De uitkomsten van dit onderzoek zijn hierin vergelijkbaar met de onderzoeken van onder andere Ashcroft & Ahluwalia (2001) en Topkev (2016), die stellen dat etnische minderheden door de media worden gegeneraliseerd en gerepresenteerd als 'anders'.

Toch zijn er ook berichten van Omroep West en de Haagse Courant waarin een welkome houding ten opzichte van vluchtelingen en statushouders wordt uitgesproken. Er wordt gesproken over 'het tonen van medemenselijkheid', hetgeen juist universele gelijkheid onderstreept. Maar ook de wederkerigheid van gastvrijheid, waarmee wordt bedoeld dat er van de 'gast' iets wordt terug verwacht (Lynch et al., 2011), is een toon die in de berichtgeving waarneembaar is. De boodschap die de media verspreidt is dus diffuus, maar focust zich hierbij wel op vier grote onderwerpen: het beleid dat de gemeente voert, huisvesting en distributie, conflict en de vraag wie verantwoordelijkheid draagt voor de opvang van vluchtelingen en statushouders.

Waar in de media de boventoon wordt gevoerd door negatieve berichten over het beleid van de gemeente en de weerstand van bewoners, richt de gemeente zich juist op de slaagkans van haar beleid en de initiatieven die in de stad (ruimschoots) aanwezig zijn om een snelle integratie en participatie van de statushouders te bespoedigen, welke zij betiteld als 'de Haagse kracht'. Centraal in de boodschap van de gemeente staat het doel dat zij met haar beleid wil bereiken: een snelle integratie en participatie van de statushouders in de Haagse samenleving. De gemeente wil hierin zelf een meer 'regisserende rol' gaan spelen, wat betekent dat er ook een grote verantwoordelijkheid komt te liggen bij bijvoorbeeld welzijnsorganisaties en scholen. In de beleidsstukken wordt dan ook benadrukt dat er volgens de gemeente sprake is van een gedeelde verantwoordelijkheid, waarbij het aan 'ons allemaal' is om deze taak deze zo goed mogelijk te vervullen. De visie van de gemeente heeft hierin een groot raakvlak met het gedeelde verantwoordelijkheidsgevoel voor internationale vraagstukken waar Massey (2004) op doelt.

Vanuit dit standpunt bepleit de gemeente bovendien dat zij geen gehoor kan en wil geven aan weerstand van bewoners, een onderwerp waar verder weinig aandacht aan wordt besteed. Dit staat in schril contrast met de mediaberichtgeving, waar conflict juist een van de voornaamste onderwerpen is. Hieruit kan worden geconcludeerd dat de gemeente Den Haag een gastvrije houding wil innemen ten opzichte van de statushouders. Er wordt in de beleidsstukken gesproken over mensen die 'het recht' hebben gekregen hier te verblijven, aan wie de gemeente een 'warm welkom' wil bieden. Dit is een interessante woordkeuze, aangezien Holmes en Castenada (2016) aanstippen dat het internationale debat juist wordt gevoerd over wie het 'recht' op bescherming eigenlijk verdient en zij dit relateren aan de woordkeuze 'vluchteling' in plaats van 'migrant' om die rechten te bekrachtigen. De gemeente Den Haag heeft het in dit geval over 'mensen', 'statushouders', 'vluchtelingen' of 'nieuwe Hagenaars', waarvan de laatst genoemde term bovendien duidt op een inclusie in de lokale identiteit.

Tegelijkertijd wordt er van de statushouders wel een tegenprestatie verwacht. Zij moeten zich inzetten om te integreren in de Nederlandse samenleving en om op korte termijn werk te vinden. Wederkerigheid en sociale controle maken dus eveneens deel uit van de boodschap van de gemeente. Al met al bestaat er een spanning tussen de opvattingen van de gemeente waarmee er invulling aan gastvrijheid wordt gegeven. Hierin is wel een overeenkomst te vinden met de boodschap uit de mediaberichtgeving, welke tevens diffuus van aard is. De betekenis die aan gastvrijheid wordt gegeven ligt tussen twee uitersten in: sociale controle versus een onconditionele open houding naar de gast toe (Lynch et al., 2011).

DE 'POLITICS OF PLACE'

Dit onderzoek wijst uit dat 'politics of place' tegenstrijdige politieke claims, acties en perspectieven van verschillende actoren omvatten. De opvattingen van de gemeente Den Haag met betrekking tot gastvrijheid zijn tegenstrijdig met elkaar, enerzijds wederkerig, anderzijds open en verwelkomend. Daarnaast wijdt de gemeente (evenals de media) uit over de grotere verantwoordelijkheid die het rijk zou moeten dragen. Hierin positioneert de gemeente zich eerder als ruimtelijk afgebakend: de verschillende schaalniveaus worden uit elkaar getrokken. Ook het benoemen van de statushouders als 'nieuwe Hagenaars' duidt op een territoriaal afgebakende identiteit. Anderzijds spreekt de gemeente over samenwerking en een gedeelde verantwoordelijkheid, hetgeen juist de nadruk legt op de relaties en samenhang tussen verschillende schaalniveaus (Amin, 2004; Brenner, 2004;

Massey, 2004). De 'politics of place' van Den Haag zijn dus niet eenduidig maar omvatten een combinatie van tegenstrijdige perspectieven.

Daarnaast wordt zowel in de mediaberichtgeving als door Sophie Schellens van Justice & Peace gesteld dat gemeentes een belangrijke rol spelen in de beeldvorming over de opvang van vluchtelingen en statushouders. In een van de berichten van de Haagse Courant (2016) wordt zelfs gesteld dat steden beter in staat zijn om oplossingen te vinden voor wereldproblematiek dan de nationale overheid. Deze opvattingen hebben een raakvlak met wat Brenner (2004) omschrijft als de 'rescaling of statehood': de nationale staatsmacht is onderhevig aan nieuwe vormen van institutionele organisatie en politiek gezag, hetgeen leidt tot een complexe verwevenheid van instellingen op verschillende schaalniveaus. Tegelijkertijd impliceert het delegeren van taken naar lagere schaalniveaus dat deze gesloten eenheden zijn. Hiermee wordt het relationele inzicht in plaatsen en schaalniveaus genegeerd. Zowel Massey (2004) als Brenner (2004) stellen dat plaatsen juist geen ruimtelijk afgebakende containers zijn. Het feit dat steden anderzijds een beroep doen op een grotere verantwoordelijkheid vanuit het rijk, beaamt dat de vluchtelingenproblematiek vraagt om een meerschallige aanpak.

WISSELWERKING TUSSEN DE MEDIA AGENDA & PUBLIEKE AGENDA

Uit de literatuur komt naar voren dat de onderwerpen waar in de media veel aandacht aan wordt besteed de publieke opinie kunnen beïnvloeden (d'Haenens & De Lange, 2001; Greussing & Boomgaarden, 2017). Nikunen (2014) haar onderzoek wijst zelfs uit dat met behulp van mediapubliciteit het zelfbeeld van de lokale bevolking (op positieve wijze) kan worden beïnvloed. In de berichtgeving van Omroep West en de Haagse Courant over de opvang van statushouders in de gemeente Den Haag wordt de boventoon echter gevoerd door negativiteit. Een verzetsidentiteit van de inwoners van Den Haag wordt bekrachtigd, terwijl er in de berichtgeving weinig aandacht is voor vormen van lokaal initiatief.

Dit impliceert dat de publieke opinie dan ook op negatieve wijze door de mediaberichtgeving wordt beïnvloed. Zowel het interview met Friedolien de Fraiture als met Sophie Schellens en Liselot van Zantvoort wijst uit dat argumenten uit de media door bewoners worden herhaald. Het betreft hier bijvoorbeeld een oneerlijkheidsgevoel van bewoners die zelf al lang op een sociale huurwoning wachten. Uitspraken hierover moeten echter met voorzichtigheid worden gedaan, omdat dit enkel de mening van een aantal bewoners betreft. Deze mening is dus niet generaliseerbaar voor de gehele publieke opinie. Bovendien nuanceert Friedolien de Fraiture dat de media naar haar inziens ook wel positieve items maakt over de opvang van statushouders, hetgeen volgens haar een positieve uitwerking kan hebben op de houding van bewoners.

Tevens stellen d'Haenens en De Lange (2001) dat er een wisselwerking bestaat tussen de publieke opinie en het uitgevoerde beleid. In een van de berichten van Omroep West (2016) wordt daarentegen juist gesteld dat Den Haag ondanks protesten van bewoners haar beleidsplannen over de huisvesting van statushouders doorvoert. Toch stelt Friedolien de Fraiture dat er bij de vorming van de beleidsplannen wel degelijk aandacht is voor de publieke opinie, bijvoorbeeld met betrekking tot het wel of niet realiseren van een AZC. Daarnaast geeft de gemeente aan dat lokaal initiatief, hetgeen een verwelkomende houding van bewoners weerspiegelt, vele malen groter is dan de mate van lokaal verzet. In dit geval zou het gevoerde beleid wel eenduidig zijn met de opinie die onder de Haagse samenleving leidend is.

§5.2 AANBEVELINGEN

Dit onderzoek heeft aangetoond dat de Haagse media selectief is in haar berichtgeving over de opvang van statushouders in de gemeente Den Haag. Het beeld dat wordt geschetst is veelal negatief over het beleid van de gemeente en de houding van bewoners. Het perspectief van de gemeente spreekt deze representatie van de werkelijkheid juist tegen. Er bestaat dus een kloof tussen de media agenda en de politieke agenda. Deze resultaten zijn maatschappelijk relevant vanuit de invloed die de boodschappen van de media en gemeente kunnen hebben op de vorming van de publieke opinie. De berichtgeving kan de geografische verbeelding van bewoners namelijk beïnvloeden (Harvey, 2005; Nikunen, 2004) en hiermee een verwelkomende houding ten opzichte van statushouders en vluchtelingen tegenwerken of juist versterken. Vanuit deze relevantie probeert een actor als Justice & Peace een tegengeluid te bieden en draagvlak te versterken.

Naast de houding die ten opzichte van statushouders en vluchtelingen wordt ingenomen, staat in de mediaberichtgeving en de gemeentelijke beleidsstukken ook de representatie van het beleid van de gemeente centraal. Waar de gemeente onder de benoeming van 'de Haagse kracht' een uniformiteit benadrukt waarbij de neuzen van bewoners en het lokale bestuur dezelfde kant op wijzen, plaatst de mediaberichtgeving juist een wig tussen het politieke bestuur en het (ontbrekende) draagvlak van bewoners. De uitkomsten van dit onderzoek in beschouwing nemend, zou een vervolgonderzoek inzicht moeten geven in de uitwerking van de beelden van verschillende zenders op de geografische verbeelding van bewoners.

Daarmede bakende dit onderzoek zich af tot de analyse van twee mediabronnen, beleidsstukken van de gemeente en een tweetal interviews. Hierbij is gezien de haalbaarheid van het onderzoek enkel één lokale actor bij het onderzoeksproces betrokken. Er zijn echter nog veel meer actoren te benoemen die het speelveld in de gemeente Den Haag betreden met betrekking tot de opvang van vluchtelingen en statushouders. Zo is Vluchtelingenwerk bijvoorbeeld een grote partij waarmee de gemeente Den Haag samenwerkt en zijn onder andere Pakhuis de Règâh en het Theater aan het Spui twee locaties waar verschillende initiatieven voor vluchtelingen en statushouders worden gerealiseerd. Een tweede aanbeveling voor vervolgonderzoek is dan ook om dit speelveld, waar de 'politics of place' zich ontplooit, beter in kaart te brengen.

Bovendien is het perspectief van vluchtelingen en/ of statushouders zelf in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Hoe ervaren zij de vormen van lokaal initiatief of weerstand? In hoeverre weet het lokaal initiatief hun te bereiken en is hier vanuit de statushouders vraag naar? Een vervolgstudie zou kunnen uitwijzen hoe de wijze waarop er door verschillende partijen vorm wordt gegeven aan gastvrijheid door deze doelgroep wordt ontvangen.

Een laatste aanbeveling betreft tot slot om middels het uitvoeren van diepte-interviews de beweegredenen van journalisten inzichtelijk te maken. Welke keuzes gaan er vooraf aan het maken van een nieuwsbericht? En wanneer wordt een gebeurtenis als nieuwswaardig beschouwd? Een antwoord op deze vragen kan verduidelijken waarom negatief nieuws over de komst van statushouders in de gemeente Den Haag de overhand heeft. Daarnaast zou een dergelijk onderzoek relevante inzichten kunnen bieden in de wijze waarop het selectieproces in de media zich manifesteert.

6. REFLECTIE

Toen ik aan het begin van dit onderzoeksproces stond, was mijn invalshoek nog heel erg breed. Ik had voor mijzelf het kader gesteld dat ik mij graag wilde verdiepen in de gastvrijheid van Nederlandse gemeentes in relatie tot de Europese vluchtelingen crisis en de rol die mediaberichtgeving hier mogelijk in speelt. Ik stuitte op een bericht van de Volkskrant waarin werd gesteld dat Den Haag als internationale stad van vrede en recht zich zou moeten schamen voor haar vluchtelingenbeleid. Dit was mij al snel doorslaggevend om in het kader van 'vrede en recht' mij op deze stad te richten.

Aangezien ik in dit onderzoek de verhouding tussen het beeld van de media en de gemeente zelf in kaart wilde brengen, vormde een inhoudsanalyse een voor de hand liggende methode. De eerste vraag hierbij was echter welke bronnen ik zou moeten analyseren. De selectie die ik vervolgens maakte in bronnen, de tijdsperiode van verschenen artikelen en in de codes waaruit het analyseschema bestaat heeft mij des te bewuster gemaakt van de rol die je als onderzoeker in je eigen onderzoek speelt. Door het opstellen van codes deel je de boodschap van zenders namelijk op in verschillende hokjes, welke volledig de lading van de codering moeten dekken.

Dit ondervindende heb ik het analyseschema gedurende het onderzoeksproces nog verder uitgewerkt, voornamelijk met betrekking tot de sub-codes die vallen onder het beleid van de gemeente. Daarnaast had ik de hoofdcode 'gastvrijheid' in eerste instantie nog niet als dusdanig uitgewerkt. Wat mij hierin in ieder geval een hoop werk heeft bespaard is dat ik eerst alle te analyseren bronnen heb doorgelezen alvorens ik begon met coderen. Al gaande weg ontkwam ik er echter niet aan om het analyseschema zo nu en dan toch bij te stellen. Zodoende ervoer ik het cyclisch iteratieve proces van het uitvoeren van het onderzoek.

Naast de inhoudsanalyse, vormde ter triangulatie interviews evenzeer een methode van onderzoek. De keuze om een interview af te nemen met iemand binnen de gemeente Den Haag kwam vooral voort vanuit het doel meer inzicht te krijgen in de gemeentelijke structuur, de samenwerking die er met andere partijen bestaat, de houding van bewoners en de manier waarop hier door de gemeente op wordt ingespeeld. Maar omdat er bij de wijze waarop er aan het beleid van de gemeente vorm wordt gegeven ook andere actoren zijn betrokken, wilde ik deze ook bij het onderzoek betrekken. Een struikelblok was hierbij dat er zoveel verschillende actoren zijn van wie een relevantie voor het onderzoek kan worden beargumenteerd.

Gezien het tijdsbestek van het onderzoek heb ik mij uiteindelijk afgebakend tot één actor: Justice & Peace. De keuze is hiervoor gevallen omdat zij naar mijn inziens het grootste raakvlak hebben met Den Haag als internationale stad van vrede en recht. Het interview bleek uiteindelijk zeker een waardevolle aanvulling op de onderzoeksresultaten, onder andere omdat uit het interview naar voren kwam dat Justice & Peace een tegengeluid wil bieden ten opzichte van de mediaberichtgeving en zich zodoende dus duidelijk als 'zender' positioneert.

Tegelijkertijd heb ik het gevoel dat ik dit onderzoek nog verder had kunnen uitbreiden. Zo las ik onlangs een item waar zowel door de Haagse Courant (12 juni 2017) als Omroep West (13 juni 2017b) aandacht aan is besteed. Het betreft een bericht over een statushouder in Ypenburg die zijn volledige kamer heeft volgeplakt met briefjes waar hij Nederlandse woorden op heeft geschreven

met als doel de Nederlandse taal eigen te maken (zie afbeelding 6.1). Het eerste wat mij bij het lezen van dit bericht te binnen schoot was ‘dit is een heel ander perspectief over statushouders in Ypenburg dan dat er tot nu toe in de berichtgeving naar voren is gekomen’. Hieruit voortkomend vroeg ik mij af of de tijdsperiode waarover ik een inhoudsanalyse heb uitgevoerd, bepalend kan zijn voor het beeld dat in de media wordt geschetst. De tijdsafbakening van het onderzoek heeft voornamelijk betrekking tot de periode vóór de komst van statushouders, waarbij een ‘not-in-my-backyard-reactie’ veelvoorkomend is. Vraag is of deze houding ná de komst van de statushouders, en zo dus ook de toon in de mediaberichtgeving, verandert. Hoewel ik dit niet meer mee kan nemen in de resultaten van mijn onderzoek, zal ik de ontwikkelingen in de mediaberichtgeving zeker blijven volgen.

Afbeelding 6.1: Foto van Hasan Fakhane in zijn kamer in Ypenburg. Bron: Haagse Courant, 2017.

LITERATUURLIJST

Amin, A. (2004), Regions unbound: Towards a new politics of place. *Geografiska Annaler* 86B(1), pp. 33-44.

Ashcroft, B. & P. Ahluwalia (2001), Edward Said. In: Eaglestone, R. (2001), *Routledge critical thinkers: essential guides for literary studies*. Londen/ New York: Routledge

Barham, E. (2003), Translating terroir: the global challenge of French AOC labeling. *Journal of Rural Studies*, 19(1), pp. 127-138.

Bouvet, F. (2015), The Political Discourse of Spatial Disparities: Geographical Inequalities between Science and Propaganda. *Regional Studies* 49(10), pp. 1765-1766.

Brenner, N. (2004), *New State Spaces*. Oxford: Oxford University Press.

Den Haag Vrede en Recht (2017), Den Haag internationale stad van Vrede en Recht.

<http://www.thehaguepeacejustice.com/static/projectsites/vrede-en-recht/downloads/nl/geschiedenis.pdf/>. Geraadpleegd 24 april 2017.

EénVandaag Opiniepanel (2017), PVV en VVD blijven de grootste.

http://opiniepanel.eenvandaag.nl/uitslagen/71791/pvv_en_vvd_blijven_de_grootste. Geraadpleegd: 2 maart 2017.

Elsevier (2017), Trump lanceert anti-migratieplan: een muur en geen Syriërs meer.

<http://www.elsevier.nl/buitenland/achtergrond/2017/01/trump-wil-muur-met-mexico-440718/>. Geraadpleegd: 2 maart 2017.

Facebook (2017), Buurtbewoners voor inspraak statushouders Ypenburg-Leidschenveen.

<https://www.facebook.com/groups/183832915315264/>. Geraadpleegd: 13 februari 2017.

Fonds 1818 (2017), Welkom Hier - Manifestatie Vluchtelingen, Lokale Initiatieven en Debat.

<http://www.fonds1818.nl/content/welkom-hier-manifestatie-vluchtelingen-lokale-initiatieven-en-debat>. Geraadpleegd: 3 maart 2017.

Foulger, D. (2004), An Ecological Model of the Communication Process.

<http://foulger.info/davis/papers/ecologicalModelOfCommunication.htm>. Geraadpleegd: 5 december 2016.

Gemeente Den Haag (2017), Statushouders in Den Haag.

<https://www.denhaag.nl/home/bewoners/gemeente/to/Statushouders-in-Den-Haag.htm>. Geraadpleegd: 2 maart 2017.

Gitlin, J. van (1998), *Understanding Global News. Chapter seven: Where Does World News Come From? The Geography of Centres and Peripheries*. London: Sage Publications Ltd.

Greussing, E. & H. G. Boomgaarden (2017), Shifting the refugee narrative? An automated frame analysis of Europe's 2015 refugee crisis. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 2017(1), pp. 1-26.

Haagse Courant (2017), Haagse vluchteling oogst bewondering met zijn wil om Nederlands te leren. <http://www.ad.nl/den-haag/haagse-vluchteling-oogst-bewondering-met-zijn-wil-om-nederlands-te-leren~ac41abc9/>. Geraadpleegd: 16 juni 2017.

d'Haenens, L., & De Lange, M. (2001), Framing of asylum seekers in Dutch regional newspapers. *Media, Culture & Society*, 23(6), pp. 847-860.

Hall, S., J. Evans & S. Nixon (2013). *Representation: Cultural representations and signifying practices (Culture, media and identities series)*. SAGE Publications Ltd. Second edition.

Harvey, D. (2005), The sociological and geographical imaginations. *International journal of politics, culture, and society*, 2005(18), pp. 211-255.

Holmes, S.M. & H. Castaneda (2016), Representing the "European refugee crisis" in Germany and beyond: Deservingness and difference, life and death. *American Ethnologist* 43(1), pp. 12-24.

Holt, D. (2006), Toward a sociology of branding. *Journal of Consumer Culture* 6(3), pp. 299–302.

Justice & Peace (2016), <http://www.justiceandpeace.nl>
Geraadpleegd: 1 december 2016.

Khan, M., A. Osei-Kofi, A. Omar, H. Kirkbride, A. Kessel, A. Abbara, D. Heymann, A. Zumla & O. Dar (2016), Pathogens, prejudice, and politics: the role of the global health community in the European refugee crisis. *The Lancet Infectious Diseases* 1(8), pp. 173-177.

Kuusisto, A.K. (1999), Politics of place and resistance: the case of Northern Ireland. *Nordia Geographical Publications*, NGP Yearbook 28(2).

Looijer, M. de (2016), Libanese onderhandelingen om gastvrijheid. On/Welkom. *Agora* 2016(1), pp. 22-24.

Lynch, P., J. Germann Molz, A. McIntosh, P. Lugosi & C. Lashley (2011), Theorising hospitality. *Hospitality & Society* 1(1), pp. 3-24.

Massey, D. (2004), Geographies of responsibility. *Geografiska Annaler* 86(B), pp. 5-18.

Matthes, J. & M. Kohring (2008), The content analyses of media frames: toward improving reliability and validity. *Journal of Communication* 58(2008), pp. 258-279.

Nikunen, K. (2016), Hopes of hospitality: media, refugee crisis and the politics of a place. *International Journal of Cultural Studies*, 19(2), pp. 161–176.

No Border Network (2015), 1000 mensen demonstreren in solidariteit met vluchtelingen in Den Haag. <https://no-border.nl/1000-mensen-demonstreren-in-solidariteit-met-vluchtelingen-in-den-haag/>. Geraadpleegd: 11 mei 2017.

NRC (2015, 22 september), Grootste migrantencrisis EU sinds '45. <https://www.nrc.nl/nieuws/2015/09/22/grootste-migrantencrisis-eu-sinds-45-1540280-a723642>. Geraadpleegd: 1 december 2016.

Omroep West (2016), Demonstratie tegen statushouders in Ypenburg Den Haag rustig verlopen. 26 maart 2016. <http://www.omroepwest.nl/nieuws/3112939/Demonstratie-tegen-statushouders-in-Ypenburg-Den-Haag-rustig-verlopen>. Geraadpleegd: 1 december 2016.

Omroep West (2017a), Op deze plekken in Den Haag komen statushouders. <http://www.omroepwest.nl/nieuws/3372129/Op-deze-plekken-in-Den-Haag-komen-statushouders>. Geraadpleegd: 16 maart 2017.

Omroep West (2017b), Statushouder schrijft muren vol in de hoop snel Nederlands te leren. <http://www.omroepwest.nl/nieuws/3439753/Statushouder-schrijft-muren-vol-in-de-hoop-snel-Nederlands-te-leren>. Geraadpleegd: 16 juni 2017.

Pike, A. (2009), Branding and Branding Geographies. *Geography Compass* 3(1), pp. 190-213.

Rajaram, P.K. (2002), Humanitarianism and Representations of the Refugee. *Journal of Refugee Studies* 15(3), pp. 247-264.

Reese, S.D. (2007), The Framing Project: A Bridging Model for Media Research Revisited. *Journal of Communication* 57(2007), pp. 148-154.

Rijksoverheid (2016), Asielbeleid. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/asielbeleid/inhoud/opvang-vluchtelingen>. Geraadpleegd: 1 december 2016.

Selm, J. van (2000), *Kosovo's refugees in the European Union*. Londen: Pinter.

Schroeder, A. & L. Pennington-Gray (2014), Perceptions of crime at the Olympic Games: What role does media, travel advisories, and social media play? *Journal of Vacation Marketing* 20(3), pp. 225-237.

Sotirovic, M. (2003), How individuals explain social problems: the role of media use. *Journal of Communication* 53(1), pp. 122-137.

Terlouw, K. (2012), From thick to thin regional identities? *Geojournal* 77(5), pp. 707-721.

Topkev, A. (2016), Discourse analysis and media attitudes: the representation of Islam in the British press. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 37(2), pp. 216-231.

Vreese, C. H. de & H. G. Boomgaarden (2006), Media Effects on Public Opinion about the Enlargement of the European Union. *Journal of Common Market Studies* 44(2), pp. 419-436.

Vicsek, L., R. Keszi & M. Márkus (2008), Representation of Refugees, Asylum-Seekers and Refugee Affairs In Hungarian Dailies. *Journal of Identity and Migration Studies* 2(2), pp. 87-107.

Volkkrant (2015A), Den Haag moet zich schamen voor vluchtelingenbeleid. 8 oktober 2015.

Volkkrant (2015B), Den Haag doet juist veel voor vluchteling. 15 oktober 2015.

WelkomHier (2016), <https://welkomhier.nl/>.

Geraadpleegd: 1 december 2016.

Wordpress (2015), 1000 mensen demonstreren in solidariteit met vluchtelingen in Den Haag. <https://afanl.wordpress.com/2015/11/01/1000-mensen-demonstreren-in-solidariteit-met-vluchtelingen-in-den-haag/>.

Geraadpleegd: 11 januari 2017

Wirth, T. (2016), The European Union's Framing of the European Refugee Crisis. *Elon Journal of Undergraduate Research in Communications* 7(2), pp. 45-56.

BIJLAGEN

In dit verslag is bijgevoegd:

Bijlagen	83
Bijlage 1: Analyseschema	84
Bijlage 2: lijst van geanalyseerde mediaberichten	86
Ad/ Haagse Courant	86
Omroep West	88
Bijlage 3: Topiclist interview gemeente Den Haag.....	91
Bijlage 4: Topiclist interview Justice & Peace	93
Bijlage 5: Transcript interview gemeente Den Haag	Externe bijlage
Bijlage 6: Transcript interview Justice & Peace	Externe bijlage

BIJLAGE 1: ANALYSESCHEMA

Code	Toelichting per code	Steekwoorden
Beleid gemeente		
Huisvesting/ distributie	De focus ligt in deze code op de spreiding van huisvesting van vluchtelingen. Het gaat dus om besluiten die over aantallen en locaties.	Huisvesting, huisvesten, verdeling, distributie, locatie(s), aantal, cijfers
Settelen/ administratie	De focus ligt in deze code op de administratieve aspecten van de aankomst van vluchtelingen, zoals het regelen van inschrijving bij de gemeente, verzekering, huisarts, inkomen, school kinderen, etc.	Regelen, administratief, basiszaken, afsluiten, praktische zaken
Vervulling taak gemeente: negatief	In deze code ligt de nadruk op hoe de gemeente haar taken (zoals opgedragen door het rijk: huisvesting 1466 vluchtelingen) vervult. Er wordt onderscheid gemaakt in positieve en negatieve berichtgeving	Falen, niet behaald, niet realiseerbaar, niet vervuld
Vervulling taak gemeente: positief	In deze code ligt de nadruk op hoe de gemeente haar taken (zoals opgedragen door het rijk: huisvesting 1466 vluchtelingen) vervult. Er wordt onderscheid gemaakt in positieve en negatieve berichtgeving	Vervullen, extra, succesvol, haalbaar, behaald, realiseren, realiseerbaar, opleveren, effectief, slagen
Verantwoordelijkheid	De verantwoordelijkheid voor het veroorzaken of oplossen van een probleem staat hier centraal. De verantwoordelijkheid wordt bijvoorbeeld gelegd bij de overheid/ gemeente, een individu of een groep (of meerdere partijen).	Taak, samenwerking, samen, rol, opdracht voor, betrokken partijen, bijdrage leveren, (verantwoordelijkheid) dragen, coördineren
Beleid sociaaleconomische integratie	Wat de gemeente doet ter bevordering van de sociaaleconomische integratie van vluchtelingen	De gemeente begeleidt/ helpt bevordert/ regelt/ steunt taalontwikkeling/ integratie, arbeidsmarkt, financieel
Communicatie met bewoners	Verwijzingen naar hoe de gemeente bewoners betreft of communiceert naar bewoners over het beleid	Communicatie/ communiceren bewoners, betrekken, aanspreekpunt, bewonersoverleg, relatiebeheer, met de wijk
Preventie	Verwijzingen preventief beleid, gericht op het voorkomen of vroegtijdig signaleren van problemen die zich kunnen voordoen bij de opvang van vluchtelingen. Zoals het ontstaan van schulden, werkloosheid psychische problemen, taalachterstand of gebrekkige integratie.	Preventief, preventie, voorkomen, (vroegtijdig) signaleren
Gastvrijheid		
Verwelkomend	De gemeente ontvangt vluchtelingen met open armen/ onvoorwaardelijke openheid	Warm, welkom, open armen, gastvrij, solidair, menswaardig
Wederkerigheid	Voor opvang van vluchtelingen wordt iets van deze groep in kwestie terug verwacht	Voorwaarde(lijk), in ruil voor, terug verwachten, verplichte integratie
Gesloten	In plaats van verwelkomend wordt er onwelkom gesproken over de opvang van vluchtelingen	Uitgezet, terug naar eigen land, niet welkom, strenger uitzettingsbeleid

Beeld vluchteling/ statushouder		
Indringer	Dit frame representeert en probleem-georiënteerd beeld door vluchtelingen te verbeelden als 'anderen' die hier niet thuishoren. Het frame gaat in hand met een bevooroordeelde en argwanende houding ten opzichte van vluchtelingen.	Niet thuishoren, niet welkom, ander(s)
Slachtoffer	Vluchtelingen als passieve slachtoffers van een situatie waar ze zelf geen verantwoordelijkheid voor dragen of invloed op hebben. Hierin speelt de internationale context, zoals het gevecht tegen de Islamitische Staat, een belangrijke rol.	De dupe van, slachtoffer, gevaar voor eigen leven
Achtergrond	Hieronder valt algemene informatie als leeftijd, land van herkomst, geslacht, opleidingsniveau,	Afkomst, afkomstig uit, leeftijd, geslacht, man/vrouw verdeling, opleiding, achtergrond
Omvang/ aantallen	De nadruk ligt hier op de grootte of groei van de toestroom van vluchtelingen	Grootte, toename, grote groep, stijging, groei
Houding bewoners & organisaties		
Verzet/ conflict	Weerstand van bewoners tegen de opvang of huisvesting van vluchtelingen/ statushouders	Tegen de plannen, protest, protesteren
Lokaal initiatief	Vrijwilligershulp en de bijdrage van vrijwilligers/ organisaties aan een verwelkomende cultuur, oftewel de roep om een humane houding in de publieke discourse.	Initiatief bewoners, vrijwilliger, bijdrage bewoner(s), georganiseerd door bewoners, actie, inzet, door organisaties, betrokkenheid
Consequenties voor de gemeente		
Veiligheid	Vluchtelingen/ statushouders als een bedreiging van de veiligheid. De code is sterk gerelateerd aan nationale veiligheid, het controleren van menselijke mobiliteit en beperkend vluchtelingenbeleid.	Bedreiging, dreigend, gevaar voor, angst voor, onveilig
Economie/ Financieel	Verwijzingen naar economische last en dreiging voor de welvaart van het (ontvangende) land, door te refereren naar de grote economische lasten van vluchtelingenopvang. Maar ook het financieel rondkrijgen van het beleid.	Kosten, financiën, financieel, economische lasten, economische gevolgen, consequenties
Sociaaleconomische integratie: negatief	Lange termijn consequenties van de vluchtelingen crisis, zoals de toegang van vluchtelingen tot de arbeidsmarkt en de invloed die zij hierdoor op de arbeidsmarkt hebben. Hieronder valt eveneens de zorg om sociale integratie, economisch vooruitzicht en werkgelegenheid.	Zorgen, (taal)barrière, kwetsbare financiële positie, werkloos, geen kennis van Nederlandse normen en waarden, risico, (economische/ integratie/ gezondheids-) problemen
Sociaaleconomische integratie: positief	Berichtgeving over integratie van vluchtelingen/ statushouders die juist positief van aard is, zoals initiatief tot inburgering, integratie, taalontwikkeling, deelname buurtactiviteiten, etc.	Initiatief statushouder/ vluchteling, participatie, integreren, moeite doen, deelnemen in de samenleving, draai vinden

BIJLAGE 2: LIJST VAN GEANALYSEERDE MEDIABERICHTEN

AD/ HAAGSE COURANT

- AD/Haagsche Courant (2017), Opvang statushouders gaat in de versnelling. 8 maart 2017.
- AD/Haagsche Courant (2017), Lezersbrieven. 16 februari 2017.
- AD/Haagsche Courant (2017), 'Samenwerken goed, maar aparte partijen'. 4 februari 2017.
- AD/Haagsche Courant (2017), Opvang ten koste van Nederlanders 18 januari 2017.
- AD/Haagsche Courant (2017), 'Verplicht inburgeren én terug als het veilig is'. 18 januari 2017.
- AD/Haagsche Courant (2017), MINIDORP opvang vluchtelingen 13 januari 2017.
- AD/Haagsche Courant (2016), Joris legt 't graag nog een keer uit. 19 december 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), 'Vluchteling áchter de cijfers, daar gaat het om'. 9 december 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), 'Opvang vluchtelingen loopt bijna op schema'. 17 november 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), 'Wijsmuller is aan het klooiën'. 15 november 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), 'Wekelijks spreekuur met burger'. 2 november 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), 'Al die regeltjes, ik vind het mooi geweest'. 24 september 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), 'Wegblijven vluchteling goede zaak'. 23 september 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), Laat het maar aan ons over. 7 september 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), LPF en GBW: Stel besluit over azc uit. 19 augustus 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), Klem tussen gas geven en remmen. 25 juni 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), Weer blij?. 14 mei 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), Referendum verdeelt professoren. 2 april 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), 'Rutte moet zich laten zien'. 23 maart 2016.
- AD/Haagsche Courant (2016), College akkoord met opvang vluchtelingen. 23 maart 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), Ruzie tussen vluchtelingen. 21 maart 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), 'Werk aan onze Passion begint al rond de kerst'. 19 maart 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), 'College helpt vluchteling' 10 maart 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), Delft gaat akkoord met opvang. 9 maart 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), Woedend weg bij asieldebat. 4 maart 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), Clown of de ideale wethouder? 2 maart 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), Asielprotest klinkt vooral online. 16 februari 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), Grotius één dag 'Europa. 13 februari 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), De RVB-man. 2 februari 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), Kazerne ligt wéér onder vuur. 2 februari 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), Eindelijk zijn ze wakker. 30 januari 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), Ik vestig mijn hoop op onze vrouwen. 8 januari 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), Harde coalitieclash over asiel. 7 januari 2016.

AD/Haagsche Courant (2016), 'Opvang vluchtelingen vooral kleinschalig'. 5 januari 2016.

Omroep West (2017), Op deze plekken in Den Haag komen statushouders. 13 maart 2017.

Omroep West (2017), Gemeenten huisvesten vluchtelingen ondanks protesten. 3 januari 2017.

Omroep West (2016), Haagse (22) organiseert feest om winterkleding bij vluchtelingen in Griekenland te krijgen. 16 december 2016.

Omroep West (2016), Asielzoekers: Haagse VVD wil spoeddebat over communicatie met omwonenden. 7 december 2016.

Omroep West (2016), Dijkhoff gaat weer praten over bed-bad-brood voor uitgeprocedeerde illegalen. 1 december 2016.

Omroep West (2016), Haagse raad ontevreden over uitleg Wijsmuller over opvang statushouders. 24 november 2016.

Omroep West (2016), Wijsmuller: Het lukt Den Haag bij lange na niet om statushouders op te vangen. 16 november 2016.

Omroep West (2016), Haagse raad eist opheldering van Wijsmuller over opvang statushouders. 14 november 2016.

Omroep West (2016), Staatssecretaris: 'Mislukken opvang statushouders ligt aan Den Haag zelf'. 12 november 2016.

Omroep West (2016), Den Haag: Veel meer woningen dan asielzoekers. 10 november 2016.

Omroep West (2016), Den Haag vangt dit jaar veel minder vluchtelingen op dan gepland, PvdA boos. 13 oktober 2016.

Omroep West (2016), Den Haag wijst het Zieken aan als nieuwe opvanglocatie voor vluchtelingen. 8 september 2016.

Omroep West (2016), Scheveningse Pompstationsweg eind dit jaar klaar voor statushouders. 21 juli 2016.

Omroep West (2016), Vergunning aangevraagd voor huisvesting asielzoekers in Wateringen. 24 juni 2016.

Omroep West (2016), Haagse politiek wil veel meer banen. 8 juni 2016.

Omroep West (2016), Voor einde van 2016 statushouders in voormalig SZW-gebouw in Den Haag. 28 april 2016.

Omroep West (2016), Dit zijn de plekken in Den Haag waar 2166 statushouders gaan wonen. 21 april 2016.

Omroep West (2016), Bijna genoeg huizen voor asielzoekers met verblijfsvergunning in Den Haag, zegt wethouder Wijsmuller. 21 april 2016.

Omroep West (2016), Dijsselbloem: Brief grote steden over extra geld voor huisvesten asielzoekers 'ongepast en gek'. 19 april 2016.

Omroep West (2016), Asielzoekers moeten beter worden begeleid, vinden veel Haagse partijen. 18 april 2016.

Omroep West (2016), Grote steden dreigen te stoppen met opvang asielzoekers met een verblijfsvergunning. 18 april 2016.

Omroep West (2016), Rijk steunt gemeenten onvoldoende bij de vluchtelingenopvang, vindt Haagse wethouder Wijsmuller. 15 april 2016.

Omroep West (2016), Demonstratie tegen statushouders in Ypenburg Den Haag rustig verlopen. 26 maart 2016.

Omroep West (2016), Honderden mensen verwacht bij protest tegen opvang statushouders Haagse wijk Ypenburg. 25 maart 2016.

Omroep West (2016), Wijsmuller: Ypenburgers welkom op bijeenkomst over vluchtelingenopvang. 8 maart 2016.

Omroep West (2016), Onrust tijdens vluchtelingendebat in Haagse raad. 3 maart 2016.

Omroep West (2016), Geen azc in Julianakazerne: 'Status Benoordenhout speelt geen rol'. 19 februari 2016.

Omroep West (2016), 11 procent van raadsleden in Zuid-Holland overweegt te stoppen vanwege bedreigingen. 15 februari 2016.

Omroep West (2016), Bewoners Ypenburg bezoeken nieuw onderkomen statushouders. 11 februari 2016.

Omroep West (2016), Demonstratie tegen opvang asielzoekers Westland? Eerst melden bij de gemeente! 9 februari 2016.

Omroep West (2016), 'Vluchtelingen tussen honderden jonge meiden is kat op het spek binden', zeggen ouders VCL Den Haag. 9 februari 2016.

Omroep West (2016), Den Haag wil meer geld van Rijk voor opvang statushouders. 4 februari 2016.

Omroep West (2016), Politieke partijen Den Haag reageren verdeeld op huisvesting 1100 statushouders op acht plekken. 4 februari 2016.

Omroep West (2016), Ambtenaren gemeente Den Haag gaan vluchtelingen helpen bij grens Syrië, onder meer met afval. 27 januari 2016.

Omroep West (2016), Burgemeester Van Aartsen wil minister van Vluchtelingenzaken. 23 januari 2016.

Omroep West (2016), 'Crisisopvang vluchtelingen is vanaf eind januari niet meer nodig'. 21 januari 2016.

Omroep West (2016), Opvang vluchtelingen in onze regio in 2016: een overzicht. 15 januari 2016.

Omroep West (2016), Jonge vluchtelingen voetballen mee met ODB in Den Haag. 15 januari 2016.

Omroep West (2016), Commissaris van de Koning Zuid-Holland: elke gemeente moet vluchtelingen opvangen. 6 januari 2016.

Omroep West (2016), Voorlopig geen nieuwe noodopvang voor vluchtelingen in Den Haag, zegt wethouder Wijsmuller. 6 januari 2016.

Inleidende vragen

- 1- Functieomschrijving binnen de gemeente. Uit welke taken bestaat uw functie?
- 2- Hoe bent u binnen uw functie betrokken bij de beleidsvorming over vluchtelingenopvang?
- 3- Hoelang al werkzaam in dit traject?
- 4- Hoe ziet de interne structuur van de gemeente er precies uit betreffende de personen die werkzaam zijn m.b.t. de huisvesting/ opvang van statushouders/vluchtelingen?
- 5- Den Haag is internationale stad van Vrede en Recht. (Hoe) geeft de gemeente m.b.t. het vluchtelingenbeleid hier vorm aan?

Kern: beleid gemeente

- 6- De gemeente heeft in 2015 ook het verzoek van het rijk gekregen om noodopvang te realiseren. Wat waren de belangrijkste redenen om te besluiten dit maar voor korte duur te doen en in plaats daarvan op huisvesting van statushouders te focussen?
- 7- Waarom heeft de gemeente besloten 700 statushouders extra, bovenop de wettelijke taakstelling, te huisvesten?
- 8- Is er op een bewuste manier voor gekozen om de huisvesting over de gemeente te spreiden? Of is de locatiekeuze eerder op basis van beschikbare woonruimte gemaakt?
- 9- Het document dat u mij opstuurde (Haagse aanpak statushouders sociaal domein) is betiteld 'snelle integratie en participatie'. Wat zijn de belangrijkste redenen voor juist deze twee speerpunten?
- 10- In het document staat 'snelle integratie gericht op preventie'. Preventie van wat in het specifiek?
- 11- Hoe dit (snelle integratie en participatie) te verwezenlijken?

Kern: samenwerking andere partijen

- 12- Welke andere partijen/ organisaties/ actoren binnen de gemeente acht u belangrijk om de opvang van statushouders succesvol te laten verlopen?
  - a. Doorvragen: hoe zijn deze partijen/ organisaties/ actoren betrokken?
  - b. Hoe werkt de gemeente hiermee samen?
  - c. In het specifiek: hoe verloopt de communicatie met bewoners?
  - d. Welke voornaamste rol neemt de gemeente zelf in?
- 13- Ervaart u van bewoners voornamelijk draagvlak of juist tegenstand? Ypenburg / Loosduinen
  - a. Welke voornaamste redenen kaarten bewoners hiervoor aan?
- 14- Hoe ervaart u de houding van statushouders m.b.t. het integratieproces?
- 15- Hoe kijkt u aan tegen de buurtwacht die door bewoners in Ypenburg is opgericht?
- 16- Bent u bekend met de 'Welkom Hier' manifestaties van de stichting Justice & Peace?
  - a. Zo ja, hoe hiervan op de hoogte?
  - b. Zo ja, wat vindt u van hun inzet in de stad?
- 17- Bent u op de hoogte van nog andere vormen van lokaal initiatief m.b.t. de opvang of 'verwelkoming' van statushouders?

Media:

- 18- Welk beeld wordt er naar uw inziens door de media geschetst van de vluchtelingenopvang in Den Haag?
  - a. Doorvragen: wat vind je van dit beeld dat door de media wordt geschetst?
- 19- Heeft het beeld dat de media schets naar uw inziens invloed op de houding van bewoners?

Afsluitende vragen:

- 20- Haalbaarheid: Denkt u dat de huidige taak van de gemeente binnen de gegeven tijd is te vervullen?
- 21- Toekomst/ vooruitzicht t.o.v. integratie? Ziet u dit positief/ negatief in?
  - a. Wat zijn uitdagingen?
  - b. Waar ziet u ruimte voor verbetering?

Inleidende vragen

- 1- Functieomschrijving binnen de organisatie. Uit welke taken bestaat uw functie?
- 2- Hoelang al werkzaam in dit traject?
- 3- Hoe is uw werk gerelateerd aan de verwelkoming van vluchtelingen?

Kern:

- 4- Op welke manieren geeft Justice & Peace vorm aan de verwelkoming van vluchtelingen, specifiek in Den Haag?
Hoe communiceren jullie deze boodschap naar buiten?
- 5- Wat is het voornaamste doel van de welkom hier manifestaties?
Bijvoorbeeld: voornamelijk bewoners/ organisaties bereiken? Of juist vluchtelingen?
- 6- Waarom is er bijvoorbeeld juist de Schilderswijk uitgekozen als een van de locaties om een Welkom Hier festival te organiseren?
Komen hier dat u weet ook veel statushouders te wonen?
- 7- In hoeverre ervaart u in de gemeente Den Haag een verwelkomende cultuur ten opzicht van vluchtelingen?
Doorvragen: hoe geeft het gemeentelijk beleid hier naar uw mening vorm aan?
- 8- De gemeente Den Haag is internationale stad van Vrede en Recht, hoe komt dit naar uw mening m.b.t. het vluchtelingenbeleid tot uiting?
- 9- Wat zijn uw eigen ervaring met de gemeente? Bestaat er bijv. een samenwerking?
- 10- Welke andere partijen/ organisaties/ actoren binnen de gemeente Den Haag acht u belangrijk om de verwelkoming van vluchtelingen/ statushouders succesvol te laten verlopen?
  - a. *Doorvragen: hoe zijn deze partijen/ organisaties/ actoren betrokken?*
  - b. *Hoe werken jullie hiermee samen?*
  - c. *In het specifiek: hoe verloopt de communicatie met bewoners?*
- 11- Ervaart u van bewoners voornamelijk draagvlak of juist tegenstand?
  - a. *Welke voornaamste redenen kaarten bewoners hiervoor aan?*
- 12- Bent u op de hoogte van nog andere vormen van lokaal initiatief m.b.t. de opvang of 'verwelkoming' van statushouders?
- 13- Of juist vormen van protest?
- 14- Welk beeld wordt er naar jullie inziens door de media geschetst van (de opvang van) vluchtelingen?
- 15- Hoe denken jullie dat de media mogelijk de houding van bewoners beïnvloedt?

Afsluitende vragen:

- 16- Zijn jullie van plan om in het kader van vluchtelingen de komende periode nog meer in Den Haag te organiseren?
- 17- Toekomst/ vooruitzicht t.o.v. vluchtelingenopvang? Ziet u dit positief/ negatief in?
  - a. *Wat zijn uitdagingen?*
  - b. *Waar ziet u ruimte voor verbetering?*